НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПОЛАЦКІ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК

Матэрыялы
навукова-практычнай канферэнцыі

(па выніках навукова-даследчай работы ў 2001 г.)

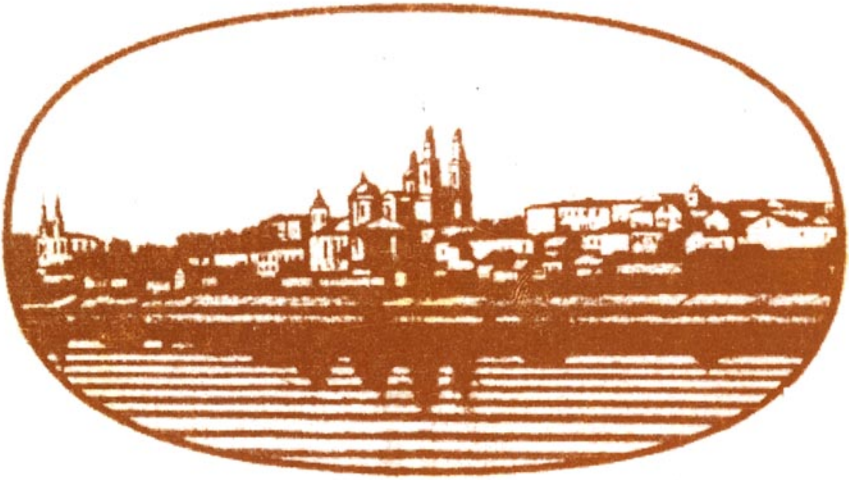

Полацк 2002

Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны
музей-запаведнік

Матэрыялы
навукова-практычнай канферэнцыі

(па выніках навукова-даследчай работы ў 2001 г.)

Полацк 2002

Друкуецца па рашэнню навукова-метадычнай рады НПГКМЗ

Адказны за выпуск М.М.ІЛЬНІЦКІ,
дырэктар НПГКМЗ

Укладальнік: Т.А.ДЖУМАНТАЕВА,
намеснік дырэктара па навуковай рабоце

Набор і макет выкананы на выдавецкім комплексе НПГКМЗ

Камп'ютэрная вёрстка Сяргея Пятрова

Мова і арфаграфія аўтараў захавана

Беларускія выданні на рускай мове к.XIX - пач.XXстст. у фондах НПГКМЗ

В.Я.Ашуева

Значную частку калекцыі беларускіх выданняў к.XIX - пач. XXст. складаюць выданні на рускай мове, якіх у фондах НПГКМЗ на дадзены момант налічваецца 34 паасобнікі. З іх 7 адносяцца да XIXст., а 27- выдадзены ўжо ў XXст.

Адметнай рысай кнігадрукавання другой паловы XIXст. на Беларусі з'яўляецца тое, што рускамоўныя выданні складалі пераважную большасць. Калі ў першай палове XIXст. (паводле зводнага каталога «Кніга Беларусі») было выдадзена ўсяго 916 кніг, і з іх на рускай мове - 28, то ў 2-й палове - 2241, з іх на рускай мове - 2153 кнігі (96%). Гэта звязана з устанаўленнем рэакцыі і палітыкай русіфікацыі, якая праводзілася царскім урадам на беларускіх землях пасля падаўлення паўстання 1863г. Кнігі на беларускай мове не выходзілі зусім, а выданне астатняй прадукцыі падвяргалася жорсткай цэнзуры. У той час як у цэнтральных губернях Расійскай імперыі назіралася некаторае паслабленне, на Беларусі друк поўнасцю аддаваўся пад нагляд генерал-губернатараў, і самыя нязначныя адступленні ад афіцыйнай палітыкі прыводзілі да забароны выдання.

Большая частка выданняў гэтага перыяду насіла афіцыйны характар, але выходзілі таксама кнігі краязнаўчай тэматыкі, публікаваліся помнікі старажытнасці. У нашай калекцыі ёсць два выданні Віленскай археаграфічнай камісіі («Акты, издаваемые археографическою коммиссіею, высочайше учрежденною въ Вильне. Томъ II. Акты Брестскаго суда», 1867г.; «Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссіею. Томъ XVI. Документы, относяшiеся къ исторіи церковной уніи въ Россіи», Вільня, друкарня А.Г. Сыркіна,1889г.,). А таксама «Историко-юридические материалы, извлечённые изъ актовыхъ книгъ губерній Витебской и Могилевской, хранящихся въ центральномъ архиве въ Витебске, и изданные подъ редакціею архиваріуса сего архива Сазонова. Выпускъ восьмой.» (1877). На працягу 1871- 1906 гг. Віцебскім архівам было выдадзена 32 тамы гісторыка-юрыдычных матэрыялаў. Гэта стала сап- раўднай падзеяй ў гісторыі кнігавыдання Беларусі.

Пэўную цікавасць уяўляе кніга Г.Я. Кіпрыяновіча «Жизнь Иосифа Семашки, митрополита Литовского и Виленского и возсоединение западно-русскихъ униатовъ с православной церьковью в 1839 году» (Вільня, друкарня І. Блюмовіча,1893). Выразна краязнаўчы характар маюць даследаванні А.П. Сапунова, прысвечаныя полацкай зямлі: «Полоцкій Спасо-Евфросйніевский девичій монастырь» (Віцебск, друкарня Г.А. Малкіна,1888) і «Полоцкій Софийскій соборъ» (Віцебск, друкарня Губернскага Праўлення,1888).

Большасць віцебскіх выданняў XIX ст., якія ўваходзяць у калекцыю, былі надрукаваныя ў друкарні Віцебскага губернскага праўлення, якая ўзнікла яшчэ ў 1797 г. Як ні дзіўна, менавіта ў губернскіх друкарнях, галоўным прызначэннем якіх было друкаванне афіцыйных матэрыялаў, выходзілі выданні па гісторыі і духоўнай культуры беларускага народа. Ходь вельмі часта краязнаўчую літаратуру друкавалі і прыватныя друкарні. Напрыклад, невялікая друкарня Г.М. Малкіна, якая выпусціла ўся-го некалькі дзесяткаў кніг, апрача афіцыйнай і рэлігійнай літаратуры, друкавала працы А.П. Сапунова.

Беларускія выданні на рускай мове пачатку XX ст. прадстаўлены ў нас больш поўна як колькасна (27 экз.), так і тэматычна. Гэты перыяд (1900 - 1917 гг.) вызначаецца, на думку даследчыкаў, незвычайным уздымам кнігавыдавецкай справы. За гэты час на Беларусі выйшла 4 355 выданняў - у два з лішнім разы больш, чым у 2-й палове XIX ст. Больш актыўна дзейнічалі губернскія друкарні, адкрылася шмат прыватных. Працягвалася выданне дакументальных помнікаў старажытнасці.У нашай калекцыі прысутнічаюць такія выданні, як «Сборникъ документовъ, касающихся административнаго устройства Северо-западнаго края при императрице Екатерине II (1792 - 1796). Изданіе Виленской Комиссіи для разбора древнихъ актовъ» (Вільня, друкарня «Русскій починъ», 1903); а таксама складзеная А.Тацішчавым кніга «Вильня и Литовскія губерніи въ 1812-1813 гг. Сборникъ документовъ архива Управленія Виленскаго, Ковенскаго и Гродненскаго Генералъ Губернатора» (Вільня, Губернская друкарня, 1913). Каштоўнасць падобных выданняў у тым, што ствараліся яны на аснове архіўных дакументаў, многія з якіх не захаваліся. Цікавую інфармацыю для даследчыкаў могуць даць і іншыя віленскія выданні гэтага перыяду: «Виленская губернія. Полный списокъ населен- ныхъ местъ...» (Губернская друкарня, 1905); «Памятная книжка Виленскаго учебного округа на 1914 годъ» (друкарня А.Г. Сыркіна, 1914).

Адным з буйнейшых кнігавыдавецкіх цэнтраў на Беларусі ў гэты час стаў Мінск. У нас ён прадстаўлены 9-цю выданнямі. Праўда, гэта ў асноўным справаздачы, інструкцыі і іншыя афіцыйныя выданні, якія на той час складалі большую частку друкаванай прадукцыі як губернскіх, так і прыватных друкарняў («Къ вопросу о состояніи плодовыхъ питомниковъ Минской губерніи» (Губернская друкарня, 1913), «Докладъ по вопросу объ осуществленіи проекта всеобщаго обученія въ Минской губерніи» (друкарня В. і І. Тасьман, 1909) і інш.). У нас ёсць таксама выданні друкарняў Грынблата, Дворжац, Саламонава. Некаторыя прыватныя друкарні спецыялізаваліся на выпуску навуковай і вучэбнай літаратуры. Так, усе падручнікі па матэматыцы Б.П. Чыханава выйшлі ў друкарні І. Каплана. У нас знаходзіцца адна з такіх кніг (Б. Чихановъ.Учебникъ арифметики. Курсъ среднихъ учебныхъ заведеніи. Изданіе седьмое. 1912)

Адзінае гродзенскае выданне, якое ўваходзіць у нашу калекцыю, прысвечана новай для таго часу тэме. Гэта кніга Ф. Андрэева «Современное положеніе вопроса о воздухоплаваніи въ примененіи его къ военному делу» (Гродна, друкарня Крамкоўскага, 1912). Выданне багата праілюстравана фотаздымкамі.

Асабліва цікавую і каштоўную частку калекцыі складаюць віцебскія і полацкія выданні краязнаўчага характару. І ў першую чаргу гэта тры тамы «Полоцко-Витебской старины» (1911, 1912, 1916). Падрыхтаваны і выдадзены яны былі «Віцебскай вучонай архіўнай камісіяй», праўдзейным членам якой з'яўляўся А.П.Сапуноў (1851 - 1924), беларускі гісторык, археолаг і краязнаўца. «Полоцко-Витебская старина» лічыцца галоўнай яго працай. Усе тры тамы выйшлі ў друкарні «нашчадкаў М.Б. Нэймана».

Выданні, якія датычацца Полацка, яго гісторыі, у тым ліку гісторыі Полацкага кадэцкага корпуса, выходзілі не раз. Яшчэ ў 1902 г. у Вільні выйшла кніга «Списки выпускниковъ кадетъ Полоцкаго кадетскаго корпуса и воспитанниковъ Полоцкой военной гимназіи за первое 50-летие» (друкарня М. Арановіча, 1902), якая з'явілася дадаткам да справаздачы Віленскага аддзела Таварыства ўзаемадапамогі палачан за 1901г., складзены выкладчыкам А. Марэлем. У 1910 г. у Віцебску (?) была надрукавана невялікая брашура «75-тилетие Полоцкого кадетского корпуса». Гэтай жа навучальнай установе прысвечана грунтоўная кніга В.П. Вікенцьева «Полоцкий кадетский корпус. Исторический очерк 75-летия его существования» (Полацк, друкарня Х.В. Клячко, 1910).

1910 год азнаменаваўся для Полацка такой падзеяй, як перанясенне мошчаў св. Еўфрасінні Полацкай з Кіева. У сувязі з гэтым былі надрукаваны такія выданні з нашай калекцыі, як брашура Н. Зорына «Минувшее и настоящее г. Полоцка», «Путеводитель по г. Полоцку», а таксама буклет мініяцюрны з відамі г. Полацка. Усе яны выйшлі ў друкарні Х.В. Клячко. Яшчэ адна полацкая друкарня - Н.А. Сраліовіча - прадстаўлена ў нас, на жаль, толькі адным выданнем: «Белорусскіе народные разсказы. Сочйненія Іосифа Даниловича Орловского», Т.І, (1908).

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што выданні на рускай мове, якія выходзілі на тэрыторыі Беларусі, з'яўляюцца прадукцыяй беларускага кнігадрукавання, а значыць, прыналежнасцю беларускай культуры. Кнігі гэтыя вельмі розныя па свайму зместу, па выдавецкаму ўзроўню, але ўсе яны не толькі ілюструюць пэўны этап у развіцці беларускага кнігадрукавання, а яшчэ з'яўляюцца і каштоўнай крыніцай для даследчыкаў, бо часта менавіта яны могуць даць нейкія канкрэтныя звесткі па розных галінах. Таму, нягледзячы на іх нешматлікасць, неабходна складанне каталога дадзеных выданняў.

Создание научного архива в НПИКМЗ

В.В.Гаврилов

В каждом отделе заповедника существует «научный архив». Говоря о «научном архиве», обычно подразумевают все те материалы, которые имеют у себя и используют в работе научные сотрудники. Практически сюда входит всё, что объединяется понятием «носители информации»: различного рода документы, вырезки из газет и журналов, машинописные конспекты, фотографии, микрофильмы, негативы, звукозаписи, картотеки. Кроме того, предполагается, что каждый, занимающийся умственным трудом, имеет определённое количество книг и периодических изданий по специальности, составляющих его «научную библиотеку». Казалось бы, разговор о «научной библиотеке» и «научном архиве» надлежит вести раздельно. Однако учёт и хранение любых материалов, используемых в работе, настолько взаимосвязаны, что наиболее правильным будет рассматривать их как единое целое, объединяя под общим названием «научный архив». По существу же, как дальше будет видно, речь идёт о создании научной информационно-поисковой системы.

Создание научного архива следует считать обязательной задачей любого человека умственного труда, поскольку никакая серьёзная работа по специальности немыслима без активного накопления информационных материалов.

Опыт показывает, что достигнуть рациональной организации всех этих материалов — не такое уж сложное дело. Связано это с относительно небольшими затратами времени, во всяком случае, несопоставимыми с теми преимуществами, которые при этом достигаются.

Упорядочение научного архива обеспечивает прежде всего полноту использования имеющейся информации и неограниченную возможность увеличения его объёма без всякой боязни, что при этом будет сложно справиться с обилием информации. Кроме того, значительно ускоряется поиск содержащейся в нём информации, так как это один из наиболее часто повторяющихся элементов умственного труда. И ещё одно, что следует рассматривать как выигрыш при чётком построении научного

архива: высвобождение внимания работающего. Установление определённой системы хранения различных рабочих документов будет способствовать выработке известного автоматизма, дающего возможность осуществлять поиск нужной информации в ходе занятий, не переключая на это внимания. Очевидно, что в умственном труде (особенно творческого характера) это ещё важнее, чем где бы то ни было.

Разработка и создание общего научного архива, на основе объединённых «научных архивов» сотрудников, является необходимой задачей в НПИКМЗ.

В этом могут помочь новые информационные технологии, широко входящие во все сферы нашей деятельности.

С появлением информационных технологий человеческое общество фактически перешло в новую фазу развития. И связано это с тем, что достижения компьютерной техники позволяют неограниченно и крайне дёшево тиражировать такой продукт как информацию.

Недавние достижения информационных и коммуникационных технологий сделали возможным хранить и обрабатывать изображения, звук и аудиовизуальные документы в виде объектов-носителей оцифрованной информации. Всё это представляет революционный прогресс в архивировании и управлении содержимым.

Данное направление имеет большие перспективы. Компьютеризированные архивы завтрашнего дня будут служить мультимедийными хранилищами, складами электронной документации и оборудованием поиска для интегрированного, сопровождаемого компьютером производства информационных материалов.

Передача материала, сохраняемого в постоянном цифровом банке данных, будет осуществлена только посредством одного щелчка кнопки мыши. Необходимый документ можно запросить в компьютерной поисковой системе, заменяя медленную транспортировку материала быстрой автоматической передачей цифровых данных по сети.

Всё это не только далёкое будущее, но уже и настоящее. Так на сегодняшний день в стране создан и введён в действие, правда пока единственный, ведомственный архив электронных документов— в центре межбанковских расчётов Национального Банка Республики Беларусь. Некоторые организации (Белорусский автомобильный завод в Жодино, научно-производственное предприятие «Институт БелНИИлит», кон-

церн «Планар» и др.) решают вопрос об организации ведомственных архивов электронных документов.

Компьютеризация НПИКМЗ так же не стоит на месте. В 2000г. заповедник подключился к сети Internet и к электронной почте (muzey@vitebsk.by), разработал свою Web-страницу. В настоящее время в различных отделах заповедника используются 6 компьютеров с различными периферийными устройствами, имеется редакторско-издательский комплекс для набора и вёрстки, появилась цифровая фотокамера «Olympus». Использование всей этой техники создаёт обширный электронный документооборот, что даёт реальную возможность создания электронного научного архива в НПИКМЗ, одной из задач которого будет являться хранение электронных документов.

Под электронным документом (ЭД) в данном случае понимается идентифицированная информация, записанная на машинный носитель. В свою очередь, под машинным носителем информации понимается материальный носитель, предназначенный для записи и воспроизведения информации средствами вычислительной техники, а также комплексируемых с ними устройств.

Другой задачей научного архива будет являться создание цифровых копий имеющихся ресурсов. В настоящее время такой проект концепции цифрового копирования документов обсуждается в Национальном архивном фонде Республики Беларусь.

Электронный документ, передаваемый на хранение в архив — это файл или несколько файлов на машинных носителях. Для каждого передаваемого на хранение электронного документа, формируется сопроводительный документ — информационно-поисковая характеристика (ИПХ). ИПХ содержит краткое описание документа и характеристики файлов. Приём электронного документа на хранение осуществляется по описи. В комплекте с электронными могут поступать и бумажные документы, которые в архиве переводят в электронную форму.

Все электронные документы в научном архиве снабжаются краткой источниковедческой аннотацией и научными комментариями. Особое внимание уделяется вопросу о максимальном соответствии электронной версии оригинала. При этом возникает проблема: с одной стороны, давно действуют правила оформления научных изданий, и их необходимо соблюдать, с другой стороны, нет практики такого представления в электронном виде и возникают технические сложности с переводом системы оформления традиционных научных изданий в электронном виде. Но на

сегодняшний день эта проблема снята, так как ещё в 1992г. фирма Adobe Systems разработала на базе формата PostScript новый формат, претендующий на роль универсального средства обмена— PDF (Portable Document Format). Документ, преобразованный в данный формат, предназначен для отображения практически в неизменном виде разными программами просмотра, включая распространённые Интернет-браузеры. Это придаёт ему платформенную независимость (документ, созданный в операционной системе Windows, может быть воспроизведён на компьютере в среде UNIX или другой, и наоборот). Важным преимуществом является совместимость с Интернет-технологиями, широкая распространённость которых в известной мере гарантирует, что в нужный момент удастся найти средство для просмотра. Этот формат позволяет создавать электронные копии документов, книг, журнальных и газетных статей абсолютно идентичных оригиналам.

Электронные документы создаются в среде информационных технологий.

К наиболее распространённым информационным технологиям относятся:

- текстовые процессоры;
- графические редакторы;
- системы управления базами данных;
- электронные таблицы;
- гипертекстовые системы;
- системы записи и воспроизведения аудио и видео данных;
- мультимедиа системы и другие.

Информационные технологии поддерживают определённую инфраструктуру хранения данных на основе различных способов организации данных: текстовые и графические файлы, базы данных, электронные таблицы, аудио и видео данные, мультимедиа данные, гипертексты.

Электронные документы принимаемые на хранение, копируются на машинные носители архива (магнитооптические диски). Машинные носители архива хранятся в специально оборудованных помещениях — хранилищах архива.

С точки зрения функциональной структуры архив ЭД (электронных документов) состоит из нескольких подсистем:

- комплектование;
- учёт;
- конвертация;
- обеспечение сохранности;
- создание научно-справочного аппарата;
- воспроизведение электронных документов;
- работа пользователей в читальном зале архива;
- использование электронных документов.

Комплектование:

- ведение списков фондообразователей;
- ведение списка возможных источников комплектования архива;
- подготовка описей документов, предназначенных для передачи в архив;
- контроль своевременности поступления в архив документов от фондообразователей;
- ведение списка коллекций;
- формирование учётных и справочных документов.

Учёт:

- планирование поступлений;
- приём, обработка и учёт поступлений;
- формирование справочных и учётных документов;
- проверка наличия и состояния документов фонда.

Обеспечение сохранности:

- учёт размещения документов в хранилище, топографирование, учёт оптимальных условий хранения документов;
- учёт выдачи документов из хранилища;
- проверка наличия и состояния документов;
- формирование справочных и учётных документов.

Создание научно-справочного аппарата:

- создание и ведение каталогов, рубрикаторов, архивных справочников;
- учёт состояния системы научно-справочного аппарата.

Использование:

– работа пользователей с научно-справочным аппаратом и фондами архива;

– выполнение социально-правовых норм и тематических запросов пользователей на использование документов;

– учёт и контроль доступа пользователей к документам архива и учёт используемых документов архива.

Процесс обеспечения сохранности для архива электронных документов дополнительно включает:

– учёт машинных носителей архива в хранилище;

– формирование машинных носителей архива;

– проведение профилактических работ для учёта физического состояния машинных носителей архива и обеспечения сохранности электронных документов.

Постоянное пополнение — вот главная задача архивов электронных документов в настоящее время. Их основную задачу больше не определяет обеспечение сохранности, являвшееся ранее традиционным назначением каждого архива. Сейчас архив электронных документов скорее предназначен для повторного использования хранящегося там содержимого и эффективной работы пользователя с материалами архива, которая и определяет ценность архива.

Электронные документы и информация в электронном архиве будет храниться на жёстком диске компьютера (поисковые, справочные и наиболее часто используемые материалы) и на записываемых компакт дисках CD-R (CD-Recordable).

Ввиду широкого распространения компакт-дисков CD-R и большого их разнообразия полезной будет информация по их выбору. В современных CD-R в качестве записывающего слоя применяется органический краситель. Материал, который используется для этого, определяет долговечность и скорость записи, и только три их промышленные технологии доминируют на рынке (цианин, фталоцианин и азокраситель). Срок службы дисков на основе цианиновых слоёв органического красителя — до 70 лет (выпускаются компаниями Ricon, TDK, MCC, BASF и др.), CD-R-диски с цианиновым записывающим слоем имеют зелёный цвет. Фталоцианиновые слои органического красителя проявляют меньшую чувствительность к экспозиции света после записи, так что срок служ-

бы таких дисков увеличен до 100 лет. Такие диски лучше работают при повышенных скоростях записи. Они имеют золотисто-коричневый цвет и производятся фирмами Kodak, MTC и другими. Для высоких скоростей записи компанией MCC выпускаются диски с металлизированным азокрасителем в комбинации с серебряным отражающим слоем. Диск на информационной стороне — синий и белый— с другой стороны. Прогнозируемая его долговечность — более 100 лет.

Сразу следует оговориться, что указанные сроки службы дисков носят рекламный характер и зависят от технологии производства записи (диапазон очень широкий— от 5 до 100 лет). Изготовители дисков рекомендуют следующие условия хранения: RH 20-50%, температура — не выше +23°C.

Организация любого труда, в том числе и архивного начинается с рабочего места. Применительно к нашей проблеме, помимо письменного стола, в это понятие входят и другие предметы мебели, а также используемые технические средства и приспособления, компьютеры и периферийные устройства.

Основными направлениями здесь являются:

оснащение рабочего места необходимой мебелью, техническими средствами и приспособлениями в соответствии с характером выполняемой работы и их рациональное расположение;

создание благоприятных гигиенических и психологических условий.

Для воспроизведения электронных документов необходимо иметь соответствующие программные и технические средства, которые позволили бы не только выполнять правильные преобразования данных, но и обеспечили бы контроль достоверности информации.

Для нормальной работы научного архива электронных документов необходимо его обеспечить минимум двумя компьютерами, соединёнными в сеть. Один из них будет предназначен для хранения информационно-поисковой системы и наиболее часто используемых электронных документов. На нём будут производиться операции по конвертации документов в электронный вид, и их записи на CD-R. Для этого он должен быть снабжён сканером, лазерным принтером, записывающим CD-ROM, жёстким диском большой ёмкости и 17 дюймовым монитором.

Другой компьютер в сети предназначен для работы посетителей архива.

Архив электронных документов должен иметь комплекс помещений, обеспечивающих сохранность и оперативное использование информации: архивохранилище для хранения электронной базы данных и электронных документов, читальный зал, оснащенный необходимой техникой для воспроизведения и вывода на печать информации, рабочую комнату сотрудников архива электронных документов.

Архивохранилища должны быть оборудованы специальными закрывающимися металлическими шкафами и пластмассовыми боксами для хранения машинных носителей с информацией.

Деятельность научного электронного архива будет производится на основе разработанного положения — «Правила работы научного архива электронных документов НПИКМЗ» и трёх основных документов:

1. Методические рекомендации по архивному хранению электронных документов;
2. Методические рекомендации по применению нормативно-правовых актов в целях обеспечения сохранности электронных документов;
3. Международный этический кодекс архивистов.

Для определения порядка учёта, хранения, уничтожения электронных документов и утилизации машинных носителей каждая организация разрабатывает «Правила работы архива электронных документов». В «Правилах...» необходимо подробно описать все процедуры, связанные с обеспечением сохранности электронных документов.

Ответственность за обеспечение сохранности электронных документов несёт заведующий архивом. Если в штатном расписании организации такая должность не предусмотрена, то приказом руководителя назначается сотрудник, ответственный за хранение электронных документов, проведение экспертизы их ценности.

Литература

Архивное хранение электронных документов.// Архівы і справаводства, 2001, №2, с.51-52.

Архивное хранение электронных документов. Методические рекомендации.// Архівы і справаводства, 1999, №1-4, с.75-83, с. 112-119, с.76-84, с.87-96.

Баландин В. Профилактика сохранности аудиовизуальных документов при ведомственном хранении.// Архівы і справаводства, 2002, №1, с.89-94.

Валетов Т.Я. Библиотека электронных ресурсов исторического факультета МГУ им. М.В.Ломоносова.// Теоретико-методологические проблемы исторического познания. Материалы к международной научной конференции. В 2-х т./ Под ред. В.Н.Сидорцова, В.С. Кошелева, Я.С.Яскевич. Т.2. Мн.: РИВШ БГУ, 2000, с.182-185.

Международный этический кодекс архивистов.// **Архівы і справаводства, 2000, №5, с.82-85.**

Методические рекомендации по применению нормативно-правовых актов в целях обеспечения сохранности электронных документов.// **Архівы і справаводства, 2001, №1, с.35-50.**

Михеенок Т. Зачем архивам интернет?// Архівы і справаводства, 2001, №5, с.90-93.

Мясников Р. Автоматизированное рабочее место историка-архи- виста.// Архівы і справаводства, 2001, №5, с.84-89.

Носевич В. Архивы в эпоху электронных документов.// Архівы і справаводства, 1999, №1, с.70-74.

Носевич В. Электронные документы и информационные ресурсы. // Архівы і справаводства, 2000, №2, с.133-140.

Носевич В. Достоверность и доступность цифровой информации — два вызова информационной эры.// Архівы і справаводства, 2001, №2, с.53-60.

Носевич В. Цифровая подпись в современном делопроизводстве. / / Архівы і справаводства, 2002, №1, с.55-59.

Сигневич Л. Автоматизированная информационная система архива электронных документов.// Архівы і справаводства, 1999, №6, с.121-123.

Столина Т. Информационные ресурсы Республики Беларусь. // Архівы і справаводства, 2000, №5, с.5-8.

Монеты Речи Посполитой в фондах НПИКМЗ
(обзор коллекции)

Е.М.Галюк

В фондах НПИКМЗ имеется коллекция монет периода Речи Посполитой, отражающая характер денежных отношений 2-й половины XVI- XVIII вв. на территории Беларуси.

Речь Посполитая была образована 1 июля 1569г. в г.Люблине между королевством Польшей и Великим Княжеством Литовским, при этом княжество сохранило определенную самостоятельность, в т.ч. и на чеканку монеты.

Коллекция формировалась на протяжении 2-й половины XXв. Начало коллекции было положено в 1951г. В Книге учета фондов ПКМ записан клад монет (79шт.) без указания времени поступления, места и обстоятельств находки. В 1966г. в дар музею Н.А.Ворошкевичем была передана часть клада монет XVIIв.(60шт.),найденного на территории Экиманского с/с возле д. Ксты; и еще часть клада монет (181шт.), найденного на территории Браславского района у д.Дворчаны, поступила в фонды ПИКМЗ в 1999г. Таким образом, в составе данной коллекции 3 клада (320 монет), а также отдельные монеты(172шт.), которые приобретались в соответствии с планом комплектования для пополнения коллекции и более полного отражения денежного обращения этого периода. 492 монеты основного фонда составляют коллекцию. В ее состав входят денарии, двойные денарии, тернарии, солиды, гроши, полуторагрошовики, трехгрошовики, шестигрошовики, орты, тымфы, полуталер, талеры, дукат.

Чеканка монет осуществлялась на территории ВКЛ, Короны, а также неотъемлемой частью денежного хозяйства на протяжении всего XVII в. являлись 3 категории иноземных монет:

-биллонные монеты Прусско-Бранденбургского государства, образованного в 1618г. (Монетные дворы Кенигсберга, Кельна). Поскольку

Пруссия находилась в ленной зависимости от Речи Посполитой, ее продукция имела особенно благоприятные условия для проникновения на территорию Беларуси.

– Монеты Шведской Прибалтики. Швеция после захвата Ливонии с центром в Риге (1621-1625гг.) и Эльбленге (1626) стала непосредственным соседом Речи Посполитой, ее монетные дворы активно работали, их продукция попадала и на смежные земли, в т.ч. и на Беларусь.

– Западно-европейские монеты (талеры, дукаты).

Максимальный приток иноземных монет относится к середине XVII в., т.к. денежное производство Речи Посполитой было сокращено в последнее пятилетие правления Сигизмунда III Вазы и еще более ослабло при Владиславе IV.

В денежном хозяйстве Речи Посполитой можно выделить 3 периода:

- 80-е гг.XVI в.-1650-е гг.
- 1650-е гг.- конец XVII в.
- конец XVII- XVIII вв.

Период 80-х гг. XVI в.-середины 50-х гг. XVIIв. характеризовался установлением новой стопы и пробы монет (Краковский сейм 1579- 80-х гг. объявил об унификации литовской и польской монетных систем, установив единые качественные и метрологические нормы для их эмиссий), вытеснением из обращения серебряных полугрошей и денариев, появлением новых номиналов-солидов, полуторагрошовиков, ортов.

В коллекции этот период представлен наиболее многочисленным количеством монет: это денарии литовской чеканки, двойные денарии Сигизмунда III Вазы, чеканившиеся Виленским монетным двором, тройные денарии Сигизмунда III Вазы, чеканившиеся Познанским и Лобженицким монетными дворами (23шт.).

Самой распространенной из реальных монет этого периода являлся солид. Это подтверждает и количество солидов в коллекции (около 200шт.): солиды литовской и польской чеканки Сигизмунда III Вазы, солиды Шведской Прибалтики периода правления Густава II Адольфа Вазы (1621-1632) и Кристины Адольфа Вазы (1632-1654), чеканившиеся городским и государственным монетными дворами г.Риги и прусские солиды Георга Вильгельма (1619-1640), чеканившиеся Кенигсбергским монетным двором.

Гроши (31шт.) представлены польской и литовской чеканкой (Гдань-

ский и Виленский монетные дворы), а также имеются в коллекции гроши Шведской Прибалтики Густава II Адольфа Вазы эльбленгской чеканки.

Разнообразна группа польских и литовских полуторагрошовиков, прусских и прибалтийских драйпелькеров монетных дворов Риги, Эльбленга, Брауншвейга. В коллекцию этого периода входят трехгрошовики (24 монеты) Стефана Батория и Сигизмунда III Вазы польской и литовской чеканки (Монетные дворы Риги, Кракова, Мальборка, Вильно), их обращение в дальнейшем продолжалось за счет выпусков монет конца XVI-первой половины XVII в., шестигрошовики (14 монет) Сигизмунда III Вазы и Яна II Казимира Вазы польской и литовской чеканки (Монетные дворы Мальборка и Вильно) и орты (17монет)- польские (Монетные дворы Риги, Кракова, Гданьска) и прусские Георга Вильгельма, которые являлись одной из наиболее устойчивых денежных единиц, неизменно выступавших в роли "твердой" монеты.

Высшим серебряным номиналом являлся талер (их в коллекции 8), представленный чеканкой западно-европейских стран. Талеры подразделялись на полноценные - "твердые" и второсортные -"левковые", "злотовые". Самой дорогой единицей был червоный злотый - золотой дукат. В коллекции находится дукат 1631г., найденный на берегу Западной Двины в 1986г.

Но приток иноземных низкопробных эмиссий и вывоз полноценной монеты за пределы страны приводит к нарушению благополучия государственных финансов Речи Посполитой, особенно остро это начинает ощущаться с 1620-х гг., а к концу 50-х гг. XVII в. государственные финансы находились уже на грани катастрофы.

Поэтому период конца 1650-х-конца XVIIв. характеризовался попытками правительства Речи Посполитой вырваться из хаоса, воцарившегося в государственной казне.

В правление Яна Казимира (1649-1668) проводится денежная реформа, понижающая качество орта, шестигрошовика, тройного гроша, полуторагрошовика и гроша. Но эти меры еще более усугубили положение. В это время в государстве появляется Тит Ливий Боратини с предложением приступить к массовой эмиссии медных солидов с курсом

обращения ранее биллонных, т.е. по цене в 1 /3 серебряного гроша (вместо прежней четверти). Таким образом "боратинки" (так стали называть эту монету) выступили в роли неполноценных, кредитных денег. Их действительная стоимость составила лишь 15% от официальной. А стоимостная разница в 85% должна была не только покрыть сырьевые и производственные затраты, но и обеспечить казне долгожданные доходы. С 1659г. польскими Монетными дворами - Уяздовским, Краковским, Гданьским, а с 1664г. литовскими - Виленским, Брестским чеканятся медные солиды. Но эти действия еще более усугубили финансовое положение.

Чтобы предотвратить финансовую катастрофу, казначейство Короны одобрило проект германского монетчика Андрея Тымфа о выпуске монеты достоинством в 1 злотый, т.е. в 30 серебряных грошей (в народе -"тымф"), носивший на себе надпись "30 польских грошей, содержавшей серебра всего на 12 грошей, т.е. ее реальная стоимость составляла 40% от официально провозглашенной.

Обращение "боратинок" и "тымфов" самым пагубным образом сказалось на финансах и экономике страны, результаты денежной реформы оказались прямо противоположными ожидавшимся.

В коллекции имеется 24 солида - "боратинки" польской и литовской чеканки, а также 4 "тымфа".

К концу XVII в. особенно высоко ценили "добрые старые" монеты 1-й половины XVII в. и относительно высокопробную продукцию быд- гощского и краковского производства 1670-1680-х гг. (В коллекции имеются шестигрошовики Яна III Собесского). Новинкой монетного импорта стали шестигрошовики и орты Пруссии, пользовавшиеся особой популярностью (в коллекции имеется 5 шестигрошовиков Фридриха Вильгельма и 2 орта).

Для данного этапа характерны авантюрно-радикальные финансовые преобразования, выразившиеся не только в резком ухудшении пробы серебряных монет, но и в проведении откровенно кредитных эмиссий - медных солидов 1659-1666гг. и биллоных 30-грошовиков - злотых 1663-1666гг. Неполноценные монеты, вытесняя из рыночного оборота доброкачественные, создали благоприятные условия для бурной инфляции.

Конец XVII- XVIII вв. характеризовались анархией и развалом в

денежном хозяйстве, попытками оздоровления государственных финансов. При Августе III (1733-1763) и Станиславе Августе (1764-1795) возобновляется чеканка монет, вводится более твердый, чем прежде, курс обращения полноценной монеты, но это не приводит к положительному результату. В коллекции этого периода имеется солид 1752г. Августа III, грош, трехгрошовик Станислава Августа Краковского Монетного двора, а также шестигрошовики Пруссии, которые играли весомую роль в денежном обращении первой половины XVIII в., являясь лучшими по качеству, чем соответствующие им номиналы Речи Посполитой.

Следует отметить, что в этот период непрерывно возрастает роль русской чеканки, которая уже в 1-й половине XVIII в. начинает вытеснять с рынка все остальные виды монет, как польских, так и западноевропейских, а с последней трети XVIII в. она становится "ведущей" в денежном обращении восточной, а затем центральной и западной частей Беларуси.

Монеты коллекции в целом имеют удовлетворительную сохранность, доступны для научного описания. Исследование монет этого периода помогает выяснить уровень развития денежного дела и денежную систему государства на данном этапе, дает возможность оценить уровень торговых отношений, развитие международных отношений.

Монеты коллекции представлены в экспозициях Полоцкого краеведческого музея, Музея белорусского книгопечатания, широко используются на выставках.

Литература

Археалогія і нумізматыка Беларусі. Энцыклапедыя. Мн., 1993.
Рябцевич В.Н. О чем рассказывают монеты. Изд. 2. Мн., 1977.
Рябцевич В.Н. Нумизматика Беларуси. Мн., 1995.
Фенглер Х., Гироу Г., Унгер В. Словарь нумизмата. Изд.2. М., 1993.

Кафля сярэдзіны XVI - пачатку XX стст. з раскопак Н.І.Здановіч

Н.Г.Лугіна

З 1989 па 1992 г.г. у Полацку працавала Здановіч Ніна Іванаўна, супрацоўніца Беларускага рэстаўрацыйна-праектнага інстытута. Яна праводзіла архітэктурна-археалагічныя даследаванні на розных участках былога Вялікага пасада і на тэрыторыі Спаса-Ефрасінеўскага манастыра. Сярод археалагічных матэрыялаў з яе раскопак у фонды запаведніка трапіла нямала кафлі.

Сістэматызавана 162 адзінкі кафлі, з якіх 45 экзэмпляраў знаходзіц- ца на захоўванні ў асноўным фондзе і 117 у навукова-дапаможным. Асноўная большасць кафлі /153 экзэмпляры/ знойдзена на тэрыторыі Вялікага пасада, адзін фрагмент з тэрыторыі Спаса-Ефрасінеўскага мана- стыра, 8 экзэмпляраў знойдзены падчас археалагічных раскопак у іншых беларускіх гарадах.

У структуры каталога за аснову прынята канструкцыя кафлі. Каталог складаецца з трох раздзелаў адпаведна тыпам кафлі. Унутры раздзелаў матэрыял размяркоўваецца па тэматыцы дэкаратыўных выяў з улікам храналогіі.

РАЗДЗЕЛ I. Гаршковая кафля. Сярэдзіна XVI - сярэдзіна XVII стст.

Уваходзіць адзін фрагмент ніжняй часткі міскавай кафлі з зялёнай палівай, з рэльефным арнаментам у выглядзе круглай шматпялёсткавай разеткі /1 /.

РАЗДЗЕЛ II. Каробчатая кафля. Канец XVI - пачатак XX стст.

Від 1. Сцянная /люстэркавая/ кафля

- з геаметрычным рэльефным арнаментам - 3 экзэмпляра, усе фрагменты:

а/. з геаметрычнай выявай - 1 фрагмент чырвонапаліваны /2/;

б/. з выявай вялікай чатырохпялёсткавай разеткі - 2 фрагменты: тэракотавы /3/ і зялёнапаліваны /4/;

– з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам з чатырохбаковай сіметрыяй - 3 фрагменты: ангабіраваныя /5,6/ і зялёнапаліваны па ангобу /7/;

– з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай - 1 фрагмент цёмна- зялёнапаліваны /8/;

– з рэльефнай расліннай выявай - 4 фрагменты, у тым ліку 2 фрагменты кутніх кафляў/9,11/. З іх 3 тэракотавыя /9-11/ і паліхромны/12/;

– з рэльефнай выявай букета ў вазе - 32 адзінкі:

а/. з выявай букета ў вазе - 26 адзінак, сярод якіх фрагмент кутняй кафлі /26/, фрагмент палавіннай кафлі /33/. Дзве кафлі захаваліся цалкам /25, 38/, астатнія прадстаўлены ў выглядзе фрагментаў. Сярод іх тэракотавыя /13-21/, тэракотавы з зацёкам зялёнай палівы /22/, ангабіраваныя /23, 24/, зялёнапаліваныя /25 - 33/, з зеленавата-карычневай празрыстай палівай /34/, цёмна-зялёнапаліваныя /35 - 36/, чырвонапаліваны /37/ і адна кафля з роспісам па ангобу /стыль мадэрн/ /38/;

б/. з выявай букета валошкаў у вазе - 6 экзэмпляраў, сярод якіх цэлая кутняя кафля /39/, цэлая /40/ і фрагмент палавінай /41/. У тым ліку тэракотавыя /39 - 43/ і зялёнапаліваны /44/;

– з рэльефнай выявай вянка - 1 кафля, паліваная /45/;

– з рэльефнай выявай шчыта складанай канфігурацыі - 4 фрагменты, у тым ліку зялёнапаліваныя /46, 47/, з цёмна-карычневай палівай /48/, з блакітнай палівай /49/;

– з рэльефнай дывановай выявай - 14 экзэмпляраў, сярод якіх цэлая кутняя кафля /62/ і фрагмент кутняй кафлі /61/. Тэракотавыя /50- 53/, ангабіраваны /54/, ангабіраваныя з зацёкамі зялёнай палівы /55 - 59/, зялёнапаліваныя /60, 61/, зялёнапаліваныя па ангобу /62, 63/;

– з рэльефнай сюжэтнай выявай сцэны палявання - 1 фрагмент зялёнапаліванай кафлі /64/;

– з рэльефнай геральдычнай выявай - 35 адзінак :

а/. з рэлігійнай сімволікай, з лацінскім надпісам і манаграмай Ісуса

Хрыста - 3 фрагменты, у тым ліку цэлая адрэстаўрыраваная кутняя кафля /67/. Сярод іх фрагмент тэракотавай кафлі /65/, з зацёкам зялёнай палівы /66/ і зялёнапаліваная па ангобу кафля /67/;

б/. з лацінскімі літарамі - 7 адзінак, з іх адна кафля цэлая /68/. Тэракотавая /68/, зялёнапаліваныя /69-71/, зялёнапаліваныя па ангобу /72, 73/, цёмна-зялёнапаліваны /74/;

в/. з гербам "Ліс" - 2 цэлыя, адрэстаўрыраваныя з дапамогай гіпсу кафлі : зялёнапаліваная/ 75/ і паліхромная /76/;

г/. з гербам "Дамброва" - цэлая, адрэстаўрыраваная з дапамонай гіпсукафля, зялёнапаліваная /77/;

д/. з гербам "Трубы" - цэлая, адноўленая з дапамогай гіпсу кафля, паліхромная /78/;

е/. з гербам "Пагоня" - 2 фрагменты, зялёнапаліваныя /79, 80/; ж/. з манаграмай - адзін фрагмент, паліхромны /81/; з/. з выявай арла ў геральдычнай паставе і манаграмай - адзін фрагмент, зялёнапаліваны /82/;

і/. з выявай арла ў геральдычнай паставе - 10 экзэмпляраў, сярод якіх 3 кафлі цэлыя, адноўленыя з дапамогай гіпсу /83, 89, 90/, адзін муляж вонкавай пласціны /88/, фрагмент кутняй кафлі /85/. Тэракотавыя /83, 84/, зялёнапаліваныя /85 - 88/, са светла-зялёнай палівай /89/, цёмна-зялёнапаліваныя /90, 91 /, з цёмна-зялёнай палівай па ангобу /92/;

к/, з анімалістычнай выявай - адзін фрагмент тэракотавай кафлі /93/;

л/. з геральдычнай выявай - 6 фрагментаў, сярод якіх тэракотавыя /94, 95/, зялёнапаліваны /96/, зялёнапаліваны па ангобу /97/, з цёмна-зялёнай палівай /98, 99/;

– з рэльефнай выявай - 2 фрагменты : тэракотавы /100/ і з карыч- невай плямістай палівай / 101/;

– гладкая - 5 фрагментаў, з якіх два маюць штампы /104, 105/. Зялёнапаліваныя /102, 103/, з белай эмаллю /104, 105/, з фіялетавай эмаллю /106/;

– гладкая распісная /"галандскі" тып/ - 2 фрагменты /107, 108/.

Від 2. Карнізная кафля. XVII - пачатак XX стст.

– з рэльефным геаметрычным арнаментам - 7 экзэмпляраў, сярод якіх цэлая кафля /110/, цэлыя кутнія /111, 112/, астатнія фрагменты. Тэракотавы /109/, зялёнапаліваныя /110 - 113/, зялёнапаліваны па ангобу /114/, чырвонапаліваны /115/;

– з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам - 9 экзэмпля- раў, у тым ліку адна кафля цэлая /124/, астатнія фрагменты. Тэракотавыя /116 - 119/, ангабіраваны /120/, зялёнапаліваныя /121, 122/, чырвонапаліваны /123/, з роспісам па ангобу/стыль мадэрн//124/;

– з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Сана" - муляж вон- кавай пласціны зялёнапаліванай кафлі /125/;

– з рэльефнай выявай - 2 фрагменты: тэракотавы /126/ і з бірузо- вай эмаллю /127/;

– гладкая - 2 фрагменты: зялёнапаліваны /128/ і з цёмна-сіняй палівай /129/;

– гладкая распісная /"галандскі" тып/ - 2 фрагменты /130, 131/.

Від 3. Паясковая кафля. XVII - пачатак XX ст.

– з рэльефнай раслiннай выявай - 5 экзэмпляраў, з іх адна кафля цэлая /134/, астатнія фрагменты. Тэракотавы /132/, ангабіраваны /133/, паліхромныя / 134 - 136/;

– з рэльефнай анімалістычнай выявай - 2 фрагменты: зялёнапаліва- ны па ангобу /137/ і паліхромны /138/;

– з рэльефным арнаментам, "з лірамі" /стыль мадэрн/ - 2 цэлыя кутнія кафлі /139, 140/.

Від 4. Навершша цэнтральнае. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

Уваходзіць адзін экзэмпляр цэлай кафлі, распіснай па ангобу, з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /стыль мадэрн/ /141/.

РАЗДЗЕЛ III. Кафля з мацавальным шыпом. Канец XVI — пачатак XX стст.

Від 1. Кафля-цяга. Канец XVI — XVIII стст.

Прадстаўлена 4 экзэмплярамі, з якіх адна кафля цэлая /144/, астатнія фрагменты :

– гладкая з імітацыяй бяросты - 2 фрагменты з белай палівай /142, 143/;

– гладкая - адзін фрагмент з бірузовай палівай /144/;

– гладкая распісная /"галандскі" тып/ - адзін фрагмент /145/.

Від 2. Элементы навершша печы. XVII - пачатак XX ст.

Уключае 10 экзэмпляраў, сярод якіх 4 цэлыя кафлі /146,151,153, 155/, астатнія фрагменты.

1. Каронкавая кафля :

– з праразным і рэльефным геаметрычным арнаментам - 5 экзэмпляраў, сярод якіх цёмна-зялёнапаліваныя /146, 147/, чырвонапаліваныя /148, 149/, з белай бліскучай эмаллю /150/;

– з праразным і рэльефным раслінным арнаментам - 2 экзэмпляры, зялёнапаліваныя /151, 152/;

– з праразным і рэльефным расліннa-геаметрычным арнаментам - 2 экзэмпляры: цёмна-зялёнапаліваны /153/ і з плямістай зялёна-карычневай палівай /154/.

2. Навершша бакавое.

Прадстаўлена адным экзэмплярам цэлай зялёнапаліванай кафлі ан- трапаморфнага абрысу /155/.

Від 3. Кафля-балясіна. XVII - XVIII стст.

– з рэльефнай геаметрычнай выявай - адзін фрагмент, ангабіраваны /156/;

– з рэльефнай расліннай выявай - адзін фрагмент зялёнапаліванай кафлі /157/;

– гладкая - адзін фрагмент, зялёнапаліваны /158/.

– У каталог уваходзяць 4 невялікія невыразныя фрагменты кафляў, якія немагчыма аднесці да пэўнага раздзела:

– з рэльефным геаметрычным арнаментам - адзін фрагмент, чырво- напаліваны /159/;

– гладкая, з кляймом - 3 фрагменты: са светла-зялёнай эмаллю /160/, з белай эмаллю /161, 162/.

1. Кафля міскавая зялёнапаліваная з рэльефным арнаментам /фрагмент донца/. Сярэдзіна XVI - сярэдзіна XVII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, зялёная паліва; ганчарны круг.

8,8x7,4x2,6

ПГКЗ КП14-9665

2. Кафля каробчатая сцянная чырвонапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме. 8,3х7,0х1,0

ПГКЗ КДФ4-2223

3. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай вялікай чатырохпялёсткавай разеткі /фрагмент/. Пачатак XVIII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, адбітак у форме. 14,0х7,0х3,0

ПГКЗ КДФ4-2166

4. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай вялікай чатырохпялёсткавай разеткі /фрагмент/. Канец XVII - першая палова XVIII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

22,5х10,5х5,5

ПГКЗ КП14-9668

5. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам з чатырохбаковай сіметрыяй /фрагмент/.

Канец XVI - першая палова XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

9,0х9,5х1,0

ПГКЗ КДФ4-2226

6. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам з чатырохбаковай сіметрыяй /фрагмент/.

Канец XVI - першая палова XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

9,5х8,5х2,3

ПГКЗ КДФ4-2227

7. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам з чатырохбаковай сіметрыяй /фрагмент/. Канец XVI - першая палова XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,3x9,5x1,2

ПГКЗ КДФ4-2228

8. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /фрагмент/. XVIII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

12,0x11,1x1,1

ПГАЗ КДФЗ-1184/78

9. Кафля каробчатая сцянная кутняя тэракотавая з рэльефнай рас- лінай выявай /фрагмент/. XVIII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

13,7x11,7x0,7

ПГАЗ КДФЗ-1184/76

10. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефным раслінным арнаментам /фрагмент/. XIX ст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна; адбітак у форме, ганчарны круг.

22,8x7,7x5,4

ПГАЗ КДФЗ-1186/31

11. Кафля каробчатая сцянная кутняя тэракотавая з рэльефным раслінным арнаментам /фрагмент/. XIX ст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, адбітак у форме. 11,9x6,9x6,6

ПГАЗ КДФЗ-1186/32

12. Кафля каробчатая сцянная паліхромная з рэльефнай раслінай выявай /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, блакітная і сіняя паліва; адбітак у форме, роспіс.

6,0x5,0x1,1

ПГКЗ КДФ4-2220

13. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, адбітак у форме.
19,0х16,0х3,2
ПГКЗ КДФ4-2245

14. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, адбітак у форме.
10,5х10,0х5,5
ПГКЗ КДФ4-2246

15. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна; адбітак у форме, ганчарны круг.
9,8х11,7х9,0
ПГКЗ КДФ4-2247

16. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, адбітак у форме.
8,3х13,8х5,6
ПГКЗ КДФ4-2248

17. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, адбітак у форме.
12,0х11,5х3,1
ПГКЗ КДФ4-2249

18. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, адбітак у форме.
11,0х10,0х0,9
ПГКЗ КДФ4-2250

19. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

9,0х9,5х6,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /19

20. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна; адбітак у форме, ганчарны круг.

15,0х18,7х9,0

ПГКЗ КП14-9894

21. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, адбітак у форме.

9,5х9,0х2,2

ПГКЗ КДФ4-2441 /1

22. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з зацёкам зялёнай палівы, з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Сярэдзіна XVII ст.

1991. Полацк, вул. Фрунзе, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

14,0х11,0х5,5

ПГКЗ КДФ4-2407

23. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

7,5х9,0

ПГКЗ КДФ4-2441 / 3

24. Кафля каробчатая сцянная ангабіраванная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

10,0х9,0х4,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /20

25. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе. Канец XVI - XVII стст.

1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

22,5x19,0x8,5

ПГКЗ КП14-9891

26. Кафля каробчатая сцянная кутняя зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

12,3x9,5x5,0

ПГКЗ КП14-9909

27. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

11,3x11,3x6,5

ПГКЗ КДФ4-2241

28. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,5x8,3x3,8

ПГКЗ КДФ4-2243

29. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К.Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

18,0x13,0x4,8

ПГКЗ КП14-9906

30. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

7,5x7,0x3,7

ПГКЗ КДФ4-2441 / 4

31. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе / фрагент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

11,8x10,0x1,3

ПГКЗ КДФ4-2224

32. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Другая палова XVII - пачатак XVIII стст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

8,1x5,9

ПГАЗ КДФ3-1186/34

33. Кафля каробчатая сцянная палавінная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Другая палова XVII - пачатак XVIII стст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

13,2x6,6

ПГАЗ КДФ3-1186/35

34. Кафля каробчатая сцянная з зеленавата-карычневай празрыстай палівай з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова- сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зеленавата-карычневая празрыстая паліва; адбітак у форме.

10,5x9,5x1,5

ПГКЗ КДФ4-2242

35. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

12,5x9,2x4,7

ПГКЗ КП14-9907

36. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

10,3x8,5x3,5

ПГКЗ КДФ4-2244

37. Кафля каробчатая сцянная чырвонапаліваная з рэльефнай выявай букета ў вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме.

11,0х6,0х3,5

ПГКЗ КДФ4-2441 /2

38. Кафля каробчатая сцянная цэнтральная распісная па ангобу з рэльефнай выявай букета ў вазе /стыль мадэрн/. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.25а.

Вапнавая рошчына, ангоб, светла-карычневая і фіялетавая фарбы; штампоўка.

48,0х32,0х5,5

ПГКЗ КДФ4-2333

39. Кафля каробчатая сцянная кутняя тэракотавая з рэльефнай выявай букета валошкаў ў вазе. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна; адбітак у форме, ганчарны круг. 22,5х9,0х6,0

ПГКЗ КП14-10720/1

40. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета валошкаў у вазе. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна; адбітак у форме, ганчарны круг.

23,5х19,0х9,5

ПГКЗ КДФ4-2441 / 21

41. Кафля каробчатая сцянная палавінная тэракотавая з рэльефнай выявай букета валошкаў у вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, адбітак у форме.

12,0х9,0х3,5

ПГКЗ КП14-10720/2

42. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета валошкаў у вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

7,0х8,0

ПГКЗ КДФ4-2441/17

43. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай букета валошкаў у вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

9,0х7,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /18

44. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай букета валошкаў у вазе /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1989. Полацк, вул. Леніна, месца "эканамічнага дома" былога Багаяўленскага манастыра.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,5х20,5

ПГАЗ КП10-6274/14

45. Кафля каробчатая паліваная з рэльефнай выявай вянка. XVII - XVIII стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

21,5х17,5х8,5

ПГКЗ КДФ4-2157

46. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай шчыта складанай канфігурацыі /фрагмент/. XVIII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,5х9,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /15

47. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай шчыта складанай канфігурацыі /фрагмент/. Другая палова XVIII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35. Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

24,0х10,0х6,0

ПГКЗ КДФ4-2158

48. Кафля каробчатая сцянная цёмна-карычневапаліваная з рэльефнай выявай шчыта складанай канфігурацыі /фрагмент/. XVIII - XIX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, цёмна-карычневая паліва; адбітак у форме.

11,5х11,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /16

49. Кафля каробчатая сцянная з блакітнай палівай з рэльефнай выявай шчыта складанай канфігурацыі /фрагмент/. XVII - XVIII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, блакітная паліва; адбітак у форме.

13,0x8,0x2,2

ПГКЗ КДФ4-2233

50. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

12,0x8,0x3,7

ПГКЗ КДФ4-2441 /9

51. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Канец XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

10,5x10,0x1,5

ПГКЗ КДФ4-2225

52. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, тэрыторыя Спаса-Ефрасінеўскага манастыра.

Гліна, адбітак у форме.

9,0x7,5

ПГКЗ КДФ4-2341

53. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Канец XVII - пачатак XVIII стст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, адбітак у форме. 8,7x7,4x5,1

ПГАЗ КДФ3-1186/37

54. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, ул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

14,0x6,5x4,5

ПГКЗ КДФ4-2160

55. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з зацёкам зялёнай палівы з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Другая палова XVII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме, ганчарны круг.

18,5х6,5х10,0

ПГКЗ КП14-9670

56. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з зацёкам зялёнай палівы з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Другая палова XVII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, адбітак у форме.

18,7х13,5х10,0

ПГКЗ КП14-9671

57. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з зацёкам зялёнай палівы з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

10,0х8,5х2,0

ПГКЗ КДФ4-2161

58. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з зацёкам зялёнай палівы з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

9,5х8,0х1,0

ПГКЗ КДФ4-2162

59. Кафля каробчатая сцянная ангабіраваная з зацёкам зялёнай палівы з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

7,5х6,0х0,8

ПГКЗ КДФ4-2163

60. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Другая палова XVII ст.

1990. Полацк, вул. Леніна, месца "эканамічнага дома" былога Багаяўленскага манастыра.

Гліна, зялёная паліва; выраб у форме.

15,0х10,5х4,5

ПГКЗ КП14-10606/1

61. Кафля каробчатая сцянная кутняя зялёнапаліваная з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. Канец XVII - пачатак XVIII стст.

1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

20,5x8,5x7,5

ПГКЗ КП14-9892

62. Кафля каробчатая сцянная кутняя зялёнапаліваная па ангобу з рэльефным дывановым арнаментам. Другая палова - канец XVII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

21,0x9,5x9,5

ПГКЗ КП14-9667

63. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефным дывановым арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

12,9x11,7x5,1

ПГАЗ КДФ3-1186/33

64. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай сюжэтнай выявай сцэны палявання /фрагмент/.КанецXVI-пачатак XVII стст.

1991. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,5x6,5x2,0

ПГКЗ КДФ4-2240

65. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай геральдычнай выявай з рэлігійнай сімволікай /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, вул. Леніна, месца "эканамічнага дома" былога Багаяўленскага манастыра.

Гліна, адбітак у форме.

12,8x8,4x6,0

ПГАЗ КП10-6274/13

66. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з зацёкам зялёнай палівы з рэльефнай геральдычнай выявай з рэлігійнай сімволікай /фрагмент/. Другая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

9,5x5,2

ПГКЗ КДФ4-2441 /10

67. Кафля каробчатая сцянная кутняя зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай геральдычнай выявай з рэлігійнай сімволікай. XVII ст.

1989. Полацк, вул. Леніна, д.22.

Гліна, зялёная паліва, гіпс; адбітак у форме.

20,5х18,0х9,0

ПГАЗ КДФ3-1333

68. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай геральдычнай выявай, з лацінскімі літарамі. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, гіпс; адбітак у форме, ганчарны круг.

19,0х24,0х9,3

ПГКЗ КП11-6462

69. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з літарай /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

20,0х8,0х6,7

ПГКЗ КДФ4-2217

70. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з літарай /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

13,0х11,0х5,5

ПГКЗ КДФ4-2218

71. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з лацінскай літарай /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

15,3х8,5х5,0

ПГКЗ КДФ4-2441 /5

72. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай геральдычнай выявай, з лацінскімі літарамі /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,7х8,5х4,3

ПГКЗ КДФ4-2232

73. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай геральдычнай выявай, з літарай /фрагмент/. Канец XVII - пачатак XVIII стст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

8,2х8,0х5,6

ПГАЗ КДФ3-1186/36

74. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з лацінскімі літарамі /фрагмент/. Канец XVII - першая палова XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

16,0х16,5х3,8

ПГКЗ КП14-9666

75. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Ліс". Канец XVI - XVII стст.

1989. Брэсцкая вобл., Ружаны.

Гліна, зялёная паліва, гіпс; адбітак у форме, ганчарны круг.

17,7х20,8х5,2

ПГКЗ КП11-6464

76. Кафля каробчатая сцянная паліхромная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Ліс". XVII ст.

1986. Гродзенская вобл., г.п. Любча.

Гліна, зялёная, жоўтая, блакітная паліва, гіпс; адбітак у форме.

19,8х23,2х3,8

ПГКЗ КП11-6465

77. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Дамброва". XVII ст.

1989. Магілёўская вобл., Мсціслаўль.

Гліна, зялёная паліва, гіпс; адбітак у форме, ганчарны круг.

21,5х17,0х8,0

ПГКЗ КП11-6461

78. Кафля каробчатая сцянная паліхромная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Трубы". Першая палова XVII ст.

Канец 1980-х. Гродзенская вобл., Мір, Мірскі замак.

Гліна, гіпс; адбітак у форме.

26,0х22,0х4,0

ПГАЗ КДФ3-1335

79. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Пагоня" /фрагмент/. Канец XVI - XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

8,0x8,0x9,5

ПГКЗ КП14-9900

80. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай, з гербам "Пагоня"/фрагмент/. Канец XVI-XVII стст.

1990. Полацк, вул. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

8,5x9,0x4,5

ПГКЗ КП14-9901

81. Кафля каробчатая сцянная паліхромная з рэльефнай геральдычнай выявай, з манаграмай /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая, сіняя, зялёная, жоўтая паліва; адбітак у форме, роспіс.

12,0x6,4x1,3

ПГКЗ КДФ4-2219

82. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе і манаграмай /фрагмент/. Першая палова XVII ст.

1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

14,5x11,0x5,0

ПГКЗ КДФ4-2216

83. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе. Канец XVI - XVII стст.

Канец 1980-х. Гродзенская вобл., Мір.

Гліна, гіпс; адбітак у форме.

19,0x18,0

ПГКЗ КП11-6463

84. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. Пачатак XVII ст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

11,5x10,0x4,1

ПГКЗ КДФ4-2237

85. Кафля каробчатая сцянная кутняя зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. Пачатак XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

16,0x10,0x5,0

ПГКЗ КП14-9908

86. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

11,5x13,5

ПГКЗ КДФ4-2159

87. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

8,5x8,5x1,5

ПГКЗ КДФ4-2238

88. Муляж вонкавай пласціны кафлі каробчатай сцяннной зялёнапаліванай з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе XVII ст. з Мсціслаўля.

Канец 1980-х. Мінск.

Гіпс, зялёная фарба; адбітак у форме.

22,8x18,8x1,5

ПГАЗ КДФ3-1334

89. Кафля каробчатая сцянная са светла-зялёнай палівай з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе. XVIII ст.

1986. Гродзенская вобл., г.п. Любча.

Гліна, гіпс, светла-зялёная паліва, светла-зялёная фарба; адбітак у форме.

22,2x19,0x4,1

ПГАЗ КДФ3-1337

90. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, гіпс, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

21,5x18,5

ПГКЗ КП14-9898

91. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. Пачатак XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

9,0х9,5х3,1

ПГКЗ КДФ4-2236

92. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай выявай арла ў геральдычнай паставе /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, цёмна-зялёная паліва, ангоб; адбітак у форме, ганчарны круг.

9,8х11,1х5,4

ПГАЗ КДФ3-1184 /113

93. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай геральдычнай анімалістычнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

9,3х4,8х1,3

ПГКЗ КДФ4 2239

94. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

9,5х9,5х0,7

ПГКЗ КДФ4-2229

95. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. XVI - XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

10,0х7,0х1,6

ПГКЗ КДФ4-2231

96. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

9,3х7,0

ПГКЗ КДФ4-2441 / 7

97. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме.

8,7х9,0х2,0

ПГКЗ КДФ4-2230

98. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

10,0х10,5х9,5

ПГКЗ КДФ4-2441 / 6

99. Кафля каробчатая сцянная цёмна-зялёнапаліваная з рэльефнай геральдычнай выявай /фрагмент/. XVII - XVIII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна,цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

8,2х6,2х4,0

ПГКЗ КДФ4-2441 / 8

100. Кафля каробчатая сцянная тэракотавая з рэльефнай выявай /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д. 25а.

Гліна, адбітак у форме.

12,0х8,5

ПГКЗ КДФ4-2318

101. Кафля каробчатая сцянная з карычневай плямістай палівай з рэльефнай выявай /фрагмент/. XVIII - першая палова XIX стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, карычневая плямістая паліва; адбітак у форме.

8,5х5,5х2,0

ПГКЗ КДФ4-2234

102. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная гладкая / фрагмент/. XVIII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

16,0х11,0х5,0

ПГКЗ КП14-10720/5

103. Кафля каробчатая сцянная зялёнапаліваная гладкая /фрагмент/. Канец XVIII - XIX стст.

1990. Полацк, месца "эканамічнага" дома былога Багаяўленскага манастыра.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

14,0x6,7x7,0

ПГКЗ КДФ4-2429/1

104. Кафля каробчатая сцянная з белай эмаллю гладкая з кляймом /фрагмент/. XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, месца "эканамічнага" дома былога Багаяўленскага манастыра.

Гліна, белая эмаль; штампоўка.

15,5x9,0x3,7

ПГКЗ КДФ4-2429/2

105. Кафля каробчатая сцянная з белай эмаллю гладкая з кляймом /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая эмаль; штампоўка.

15,0x15,5x4,2

ПГКЗ КДФ4-2172

106. Кафля каробчатая сцянная з фіялетавай эмаллю гладкая /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. К. Маркса, д.1.

Гліна, фіялетавая эмаль; штампоўка.

7,4x4,2x3,1

ПГКЗКДФ4-2235

107. Кафля каробчатая сцянная распісная гладкая /"галандскі" тып/ /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая паліва, зялёная, жоўтая, карычневая фарбы; адбітак у форме, роспіс.

7,8x6,0x4,1

ПГКЗ КП14-9903

108. Кафля каробчатая сцянная распісная гладкая /"галандскі" тып/ /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, вул. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая паліва, зялёная, жоўтая, карычневая фарбы; выраб у форме, роспіс.

6,7x4,4x1,7

ПГКЗ КП14-9905

109. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, адбітак у форме.

11,7х6,2х5,6

ПГКЗ КДФ4-2171

110. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам. Другая палова - сярэдзіна XVIII ст.

1989-1991. Полацк, вул. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

18,0х10,5х4,8

ПГКЗ КП14-9895

111. Кафля каробчатая карнізная кутняя зялёнапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам. Сярэдзіна XVII ст.

1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

18,5х10,5х12,0

ПГКЗ КП14-9896

112. Кафля каробчатая карнізная кутняя зялёнапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам. Сярэдзіна XVII ст.

1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

18,0х11,0х12,5

ПГКЗ КП14-9897

113. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

12,5х6,5х2,2

ПГКЗ КДФ4-2258

114. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай геаметрычнай выявай /фрагмент/. Другая палова XVII ст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме.

15,9х10,6х8,6

ПГАЗ КДФ3-1186/39

115. Кафля каробчатая карнізная чырвонапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме.

6,7х6,0х2,9

ПГКЗ КДФ4-2259

116. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

13,5х8,0х6,3

ПГКЗ КДФ4-2255

117. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, адбітак у форме.

9,5х5,0х1,5

ПГКЗ КДФ4-2256

118. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, адбітак у форме.

17,5х8,0

ПГКЗ КДФ4-2441/13

119. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, штампоўка.

11,0х13,0х8,0

ПГКЗ КДФ4-2254

120. Кафля каробчатая карнізная ангабіраваная з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /фрагмент/. XIX ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, ангоб; штампоўка.

12,7х10,8х7,3

ПГАЗ КДФ3-1184/79

121. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /фрагмент/. Сярэдзіна XVII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

11,4х8,2х7,0

ПГАЗ КДФ3-1184/77

122. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /фрагмент/. Канец XVII ст.

1989. Полацк, вул. Фрунзе, д.д. 1-3.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

13,0х8,0

ПГАЗ КДФ3-1186/38

123. Кафля каробчатая карнізная чырвонапаліваная з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме.

7,5х8,0х1,8

ПГКЗ КДФ4-2257

124. Кафля каробчатая карнізная распісная па ангобу з рэльефным раслінна-геаметрычным арнаментам /стыль мадэрн/. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. Леніна, 25а.

Вапнавая рошчына, ангоб, жоўтая фарба; штампоўка.

33,0х15,0х12,0

ПГКЗ КДФ4-2337

125. Муляж вонкавай пласціны кафлі каробчатай карнізнай зялёнапаліванай з рэльефнай геральдычнай выявай /герб Саны/XVII ст.

Канец 1980-х. Мінск.

Гіпс, зялёная фарба; адбітак у форме.

18,3х13,2х2,0

ПГАЗ КДФ3-1336

126. Кафля каробчатая карнізная тэракотавая з рэльефнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, адбітак у форме.

6,7х6,3

ПГКЗ КДФ4-2441 /12

127. Кафля каробчатая карнізная з бірузовай эмаллю з рэльефнай выявай /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, бірузовая эмаль; адбітак у форме.

11,5x4,1x2,0

ПГКЗ КДФ4-2170

128. Кафля каробчатая карнізная зялёнапаліваная складанапрафіляваная гладкая /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

13,6x13,0x5,0

ПГКЗ КДФ4-2169

129. Кафля каробчатая карнізная з цёмна-сіняй палівай, гладкая /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, цёмна-сіняя паліва; адбітак у форме.

9,0x4,0x3,8

ПГКЗ КДФ4-2174

130. Кафля каробчатая карнізная распісная гладкая /"галандскі" тып/ /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая паліва, зялёная, жоўтая, карычневая фарбы; выраб у форме, роспіс.

5,7x6,7x2,7

ПГКЗ КП14-9904

131. Кафля каробчатая карнізная распісная гладкая /"галандскі" тып/ /фрагмент/. XVIII ст.

1991. Полацк, вул. Фрунзе, д.7.

Гліна, белая паліва, зялёная, жоўтая, белая, карычневая фарбы; выраб у форме, роспіс.

8,0x4,5x2,4

ПГКЗ КП14-10719/1

132. Кафля каробчатая паясковая тэракотавая з рэльефнай раслiннай выявай /фрагмент/. Канец XVII - першая палова XVIII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, адбітак у форме.

17,0x7,5

ПГКЗ КП14-9664

133. Кафля каробчатая паясковая ангабіраваная з рэльефнай раслiннай выявай /фрагмент/. Канец XVII - першая палова XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у форме.

8,0х8,6х7,0

ПГКЗ КП14-9669

134. Кафля каробчатая паясковая паліхромная з рэльефнай раслінай выявай. Пачатак XVIII ст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая, блакітная паліва; адбітак у форме, ганчарны круг.

10,5х14,5х8,5

ПГКЗ КП14-9663

135. Кафля каробчатая паясковая паліхромная з рэльефным раслінным арнаментам /фрагмент/. Канец XVII - пачатак XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая, блакітная паліва; адбітак у форме.

11,0х8,5х2,5

ПГКЗ КДФ4-2164

136. Кафля каробчатая паясковая паліхромная з рэльефным раслінным арнаментам /фрагмент/. Канец XVII - Пачатак XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая, блакітная паліва; адбітак у форме.

11,3х8,2х2,0

ПГКЗ КДФ4-2165

137. Кафля каробчатая паясковая зялёнапаліваная па ангобу з рэльефнай анімалістычнай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, ангоб, зялёная паліва; адбітак у форме.

11,0х9,5

ПГКЗ КП14-9910

138. Кафля каробчатая паясковая паліхромная з рэльефнай анімалістычнай выявай /фрагмент/. Канец XVII - пачатак XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб, зялёная, чырвоная паліва; адбітак у форме.

7,0х6,0х1,6

ПГКЗ КДФ4-2167

139. Кафля каробчатая паясковая кутняя распісная па ангобу з рэльефным арнаментам "з лірамі"/стыль мадэрн/. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.25а.

Вапнавая рошчына, ангоб, жоўтая фарба; штампоўка.

51,0х16,0х6,5

ПГКЗ КДФ4-2335

140. Кафля каробчатая паясковая кутняя распісная па ангобу з рэльефным арнаментам "з лірамі"/стыль мадэрн/. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.25а.

Вапнавая рошчына, ангоб, светла-карычневая, фіялетавая фарба; штам- поўка.

26,0х16,0х6,5

ПГКЗ КДФ4-2336

141. Кафля-навершша цэнтральнае каробчатая распісная па ангобу з рэльефнай раслінна-геаметрычнай выявай /стыль мадэрн/. Другая палова XIX - пачатак XX стст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.25а.

Вапнавая рошчына, ангоб, жоўтая фарба; штампоўка.

44,0х21,0х5,5

ПГКЗ КДФ4-2334

142. Кафля-цяга з белай эмаллю з імітацыяй бяросты /фрагмент/. Канец XVI - першая палова XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая глазур; адбітак у форме.

9,1х3,5х1,5

ПГКЗ КДФ4-2221

143. Кафля-цяга з белай эмаллю з імітацыяй бяросты /фрагмент/ Канец XVI - першая палова XVII стст.

1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, белая глазур; адбітак у форме.

7,5х3,5х2,3

ПГКЗ КДФ4-2222

144. Кафля-цяга з бірузовай палівай гладкая. XVIII ст. 1992.
1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.
Гліна, бірузовая паліва; адбітак у форме.
17,0х6,0х3,5
ПГКЗ КП14-10720/4

145. Кафля-цяга распісная гладкая/"галандскі" тып/ /фрагмент/. Першая палова XVIII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, белая паліва, зялёная, жоўтая, карычневая фарбы; адбітак у форме, роспіс.
9,7х5,5х2,5
ПГКЗ КП14-9902

146. Кафля-каронка цёмна-зялёнапаліваная з праразным і рэльефным геаметрычным арнаментам. Першая палова XVII ст.
1989-1991. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме, драўляны нож.
19,5х10,0х5,5
ПГКЗ КП14-9893

147. Кафля-каронка цёмна-зялёнапаліваная з праразным і рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Пачатак XVIII ст.
1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме, драўляны нож.
15,1х6,8х4,3
ПГАЗ КДФ3-1184/75

148. Кафля-каронка чырвонапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVIII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме, драўляны нож.
9,7х5,7х5,9
ПГКЗ КДФ4 2252

149. Кафля-каронка чырвонапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Першая палова - сярэдзіна XVII ст.
1990. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.
Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме, драўляны нож.
7,6х3,1х5,6
ПГКЗ КДФ4- 2253

150. Кафля-каронка з белай бліскучай эмаллю з праразным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая бліскучая эмаль; адбітак у форме, драўляны нож.

10,0x4,5x2,4

ПГКЗ КДФ4-2175

151. Кафля-каронка зялёнапаліваная з праразным і рэльефным раслінным арнаментам. Першая палова XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме, драўляны нож.

18,0x9,0x5,0

ПГКЗ КП14-10720/3

152. Кафля-каронка зялёнапаліваная з рэльефным раслінным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д. 11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

6,3x5,3x3,7

ПГКЗ КДФ4-2441/14

153. Кафля-каронка цёмна-зялёнапаліваная з праразным і рэльефным расліннa-геаметрычным арнаментам. Канец XVII-пачатак XVIII стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, цёмна-зялёная паліва; адбітак у форме.

16,0x11,0x5,0

ПГКЗ КП14-9662

154. Кафля-каронка з плямістай зялёна-карычневай палівай з праразным і рэльефным расліннa-геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVIII ст.

1990. Полацк, вул. Леніна, д.24.

Гліна, плямістая зялёна-карычневая паліва; адбітак у форме, драўляны нож.

14,5x10,2x1,7

ПГКЗ КП14-10606/2

155. Навершша бакавое зялёнапаліванае рэльефнае ў выглядзе маскарона. XVII - XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

22,0x13,0x6,5

ПГКЗ КП14-9661

156. Кафля-балясіна ангабіраваная з рэльефнай геаметрычнай выявай /фрагмент/. Канец XVII - першая палова XVIII стст.

1991. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, ангоб; адбітак у фоме.

13,0х8,5х6,5

ПГКЗ КДФ4-2168

157. Кафля-балясіна зялёнапаліваная з рэльефнай раслiннай выявай /фрагмент/. XVII ст.

1991. Полацк, пр. К. Маркса, д. 1.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

8,2х6,5х5,8

ПГКЗ КДФ4-2251

158. Кафля-балясіна зялёнапаліваная гладкая /фрагмент/. XVII - XVIII стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.11.

Гліна, зялёная паліва; адбітак у форме.

7,7х5,7х5,7

ПГКЗ КДФ4-2441 /11

159. Кафля чырвонапаліваная з рэльефным геаметрычным арнаментам /фрагмент/. XVII ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Гліна, чырвоная паліва; адбітак у форме.

8,5х7,0х1,1

ПГАЗ КДФЗ-1184/80

160. Кафля са светла-зялёнай эмаллю гладкая з кляймом /фрагмент/ XIX ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Белая гліна, светла-зялёная эмаль; штампоўка.

8,4х4,3х0,8

ПГАЗ КДФЗ-1184/83

161. Кафля з белай эмаллю гладкая з кляймом /фрагмент/. XIX ст.

1989. Полацк, пр. К. Маркса, д.1.

Белая гліна, белая эмаль; штампоўка.

5,3х4,0х1,4

ПГАЗ КДФЗ-1184/82

162. Кафля з белай эмаллю гладкая з кляймом /фрагмент/. Канец XIX - пачатак XX стст.

1992. Полацк, вул. Леніна, д.35.

Гліна, белая эмаль; штампоўка.

4,2х4,0х1,0

ПГКЗ КДФ4-2173

Эклектизм в архитектуре

Дома, выстроенные в Полоцке в к. XIX - н. XX вв. в «кирпичном» стиле

Т.А.Орлова

Формирование архитектуры второй пол. XIX - нач. XX в.в. предшествовал достаточно длительный этап, в течение которого сложились главные закономерности нового архитектурного направления - эклектики. Поначалу элементы эклектизма трактовались исследователями не как приметы нового стиля, а как признаки упадка классицизма как стиля и как метода архитектурного творчества. Планировочные решения, предлагаемые классицизмом, не могли вместить нового общественного содержания, новых функций. Ограничивали они во многом и использование прогрессивных конструктивных средств. Между тем, постепенно складывались эстетические закономерности архитектуры, положившие начало зарождению и развитию очередного этапа.

Именно гибкость, подвижность и мобильность форм эклектики считались новым завоеванием в нач. XX в. Увлечение историческими стилями в архитектуре во многом оправдывалось и обосновывалось желанием приобщить современного человека к художественным сокровищам самых разных эпох. Эти «путешествия в историю», их познавательная ценность постепенно становятся неотделимыми от художественного восприятия архитектуры. «Многостильная», «многоярусная» архитектура стала воплощением нового отношения к истории, архитектурные формы впервые приобретали не только художественное, но и познавательное значение.

Архитекторы того времени преследовали цель - обновить и обогатить арсенал своих средств, но источниками этого обновления они избрали отошедшие в прошлое декоративные формы. При этом явный акцент переносился на орнаментальные детали. Поверхностно воспроизводились готика, ренессанс, барокко и прочие стили. Взятые в отдельности или смешанные друг с другом, они не затрагивали основные объемно-пространственные композиции образного строя архитектуры, несмотря на то, что техническая сторона архитектуры сильно продвигалась вперед, прогрессируя во многих отношениях,художественная развивалась в

противоположном направлении, обращалась вспять, к давно отошедшим в область истории стилям.

С интенсивным развитием промышленности, изменениями в общественной жизни наблюдалось небывалое строительство, рост городского населения, формирование новых политических, административных и культурно-просветительских структур, требовавших все больше новых типов зданий. В рассматриваемое время возводились здания самого различного назначения, появление которых вызывалось экономическими и социальными условиями: городские многоэтажные дома доходного типа, магазины, здания банков, кредитных обществ, вокзалов, промышленных сооружений. Все сооружения в той или иной мере украшались посредством привлечения разных мотивов, заимствованных из готики, Ренессанса, барокко и др. Подражание стилям, подделка под них являлись всего лишь маскировкой, так как планы зданий, их функции, а также стройматериалы и конструкции были вполне современными и не имели ничего общего со средневековьем, эпохой Возрождения или последующими историческими периодами. Возникала лишь иллюзия старой архитектуры, Выбор же тех или иных желаемых стилей определялся заказчиком. Для строительства использовался самый разнообразный материал, наряду с природным камнем и керамическим стройматериалом активно применялись металлы-чугун, кованое железо.

Во второй пол. XIXв. в больших белорусских городах, особенно губернских центрах, и там, где проходила железная дорога, расширяется строительство каменных домов. Исторические центры городов застраивались только каменными зданиями. Из кирпича и камня возводятся железнодорожные вокзалы, мосты, заводские и фабричные сооружения, т. е. здания, отражающие не только традиционные, но в значительной степени и новые функции-торговли, административной деятельности, культурной жизни, производства. В этих частях городов обычно сосредотачивалась наиболее насыщенная функциями среда, удовлетворяющая самым разным потребностям населения - от жилой, общественно-гражданской, до производственной и функции отдыха, причем каждое такое пространство находилось на легко преодолеваемом расстоянии друг от друга. Создание такой насыщенной среды обеспечивалось при помощи самых разнообразных типологических видов зданий, включая традиционные жилые дома. Архитектурные решения отдельных зданий характеризовались богатством и разнообразием форм, отвечающих богатству и разнообразию архитектурных стилей к.XIX - н. XX в.в.

Целый ряд зданий предназначался для сдачи в аренду с целью получения как можно большей прибыли. В оформлении уличных фасадов этих домов отражалось стремление «идти в ногу со временем». Их уличные фасады были «пышно» оформлены, однако фасады, выходящие во двор были оформлены «бедно», отделаны менее качественно и недолговечными материалами, с менее художественно оформленными деталями отделки.

Фасады большинства зданий получали поначалу эклектичную трактовку, а потом, на рубеже XIX и XX в.в. все больше и больше приобретают черты нового стиля, который возник на почве историзма - модерна. Для него характерен богатый лепной декор с включением стилизованных элементов готики, античного и народного искусства, широкое использование волнисто-ломаных линий в орнаментике и асимметрично-криволинейных завершений дверных и оконных проемов. В это время широко используются новые строительные материалы и конструкции. В первую очередь это цемент, металлическая арматура, доброкачественный кирпич, фабричный кровельный материал.

Полоцк, особенно центральная часть города, на рубеже XIX-XX в.в. также интенсивно застраивался. В качестве строительного материала находил активное применение красный лицевой кирпич. Дома, выстроенные в «кирпичном» стиле, отличались богатой пластикой фасадов, особым колоритом, живописными силуэтами, использованием всевозможных башенок, пинаклей, аркатурных поясков, стилизованного руста, развитых карнизов с сухариками, пилястр и полуколонок. Для большей выразительности фасадов иногда отдельные элементы декора выделялись белым цветом. Особенно активно архитектурно-декоративное убранство использовалось на уличных фасадах и выполнялось самыми простыми средствами - обычной орнаментальной кирпичной кладкой, которая образовывала незамысловатый узор из установленных на ребро кирпичей. Путем сочетания горизонтальных и вертикальных элементов, умело используя мотивы различных архитектурных стилей, строители имели возможность бесконечно варьировать в поисках наиболее выразительного узора на плоскости фасада.

К зданиям, выстроенным в «кирпичном» стиле в г. Полоцке относятся дома, расположенные по ул. Ленина: № 11, № 26, № 38, № 46, № 48; по проспекту К.Маркса: № 22, № 29; по ул. Стрелецкой: № 5, № 7, № 14, № 20; по ул. Сакко и Ванцетти: № 4; по ул. Скорины: № 5, № 6, № 10,

№ 12; по ул. Толстого: №15; по ул. Железнодорожной: № 39; по ул. Октябрьской: здание пакгауза железной дороги; по ул. Краснова: № 26; по ул. Евфросиньи Полоцкой: № 45; по ул. Гагарина - предпогребальная каплица на Красном кладбище.

Внимания заслуживает декорирование форм этих зданий. В качестве элементов декора выступают мелкие детали, которые являются важными элементами композиционного построения фасадов. Значение их ощущается как в решении отдельных фрагментов, так и в общей композиции фасадов. Детали обрамляют проемы окон и балконных дверей, покрывают простенки между ними. Повторение одинаковых деталей в разных фрагментах объединяет последние в композиционное решение архитектурной формы здания и доводит его до логической завершенности.

Следует сказать, что фасады большинства таких домов в настоящее время нуждаются если не в реставрации, то в проведении качественного ремонта. На некоторых зданиях (дома № 26, № 38, № 48 по ул. Ленина; № 22, № 29 по проспекту К.Маркса; № 14, № 20 по ул. Стрелецкой; № 8 по Больничному переулку; № 26 по ул. Краснова) из-за неправильной работы, а то и вовсе отсутствия организованного водостока наблюдаются обширные участки намокания карниза, вследствие чего происходит деструкция кирпичной кладки, и теряется несущая способность наружных стен, появляются трещины. На некоторых объектах из-за отсутствия отмостки, утраты подоконных отливов, плохой гидроизоляции стен начинаются биоразрушения заполнений оконных и дверных проемов. Для дальнейшей надежной эксплуатации таких зданий необходимо проведение комплекса мероприятий по устранению причин, вызывающих разрушения, с проведением предварительных исследований.

В 1992 году была начата реставрация жилого дома № 5 по ул. Войкова (рис.1). Здание прямоугольное в плане, двухэтажное, стены выполнены из красного кирпича, снаружи неоштукатурены. Наиболее декоративными являются южный фасад, выходящий на ул. Войкова, и западный фасад. Эти фасады равномерно прорезаны равновеликими проемами как на 1-ом этаже, так и на 2-ом. Оконные проемы одинаково декорированы кирпичными наличниками и сандриками. На западном фасаде имеется балкон. Здание также декорировано горизонтальными междуэтажными и венчающим карнизом. Проектно-сметная документация на реставрацию и приспособление разрабатывалась специалистами инсти-

тута «Витебскпроектреставрация» (арх. Ротько). Поскольку многие конструкции, в частности стропильная система, имели большой процент износа, и находились в неудовлетворительном состоянии, предстояло произвести работы по их замене, необходима была реставрация внешнего убранства памятника (замена разрушенных участков кирпичной кладки на новую). В связи с тем, что на боковых фасадах имелись вертикальные трещины (результат неравномерной осадки фундамента), проектом предусматривались мероприятия по усилению фундаментов здания. Реставрация была завершена в 1996 году. Новое назначение памятника - административное здание.

Аналогичный комплекс исследовательских и реставрационных работ был проведен и на доме № 46 по ул. Ленина (рис.2). Здание двухэтажное, прямоугольное в плане. Лучковые окна главного фасада обрамлены наличниками, фасады декорированы лопатками, подоконными тягами и нишами. Венчающий карниз декорирован сухариками. Выразительность главного фасада здания достигается за счет использования полуколонок для вертикального обрамления оконных проемов второго этажа. Реставрация данного объекта с приспособлением под музей была начата в 1991 году, проектная документация разрабатывалась специалистами НТГП «Белинформреставрация» (арх. Ж. Посадская).

Дом № 48 по ул. Ленина (рис.3). Главный фасад и восточный торцевой декорированы подоконными нишами, поясками и сухариками. Лучковые окна обрамлены наличниками.

Дом № 22 по проспекту К.Маркса (рис.4). Уличные (северный и западный) фасады имеют богатый декор в виде междуэтажной тяги, подоконных ниш, сандриков над окнами с лучковым очертанием, лопаток и тонко проработанного карниза с развитым декором. Над главным входом на северном фасаде сохранились кронштейны балкона (литье). Дворовые фасады имеют скромный декор. На южном фасаде он ограничивается междуэтажной тягой и карнизом.

Дом № 10 по ул. Войкова (рис.5). Одноэтажное здание с полуподвалом. Главный фасад декорирован подоконным пояском и нишами, сандриками лучкового очертания. Архитектурные детали выложены из лекального кирпича. Оконные проемы - с лучковыми перемычками и выступающим за плоскость стены замковым камнем. В результате ремонтов некоторые первоначальные оконные проемы были заложены.

Дом № 19 по ул. Красноармейской (рис.6). Двухэтажное здание с

протяженным главным фасадом. Главный вход акцентирован треугольным фронтоном и пилястрами. Плоскости стен прорезаны прямоугольными оконными проемами, попарно разделенными пилястрами, оформленных рустом на уровне первого этажа и нишами на уровне второго этажа.

Литература

Бартенев И.А. Архитектура второй трети XIX века. / / История русского искусства, т.1, М. 1957.

Борисова Е.А. Русская архитектура второй половины XIX века. М., Наука, 1979 г.

История русской архитектуры. Краткий курс. М., 1954. (Статья Максимова П.Н. Русская архитектура второй половины XIX - начала XX в.).

История русского искусства, т.1. М., 1957. (Статья Бартенева И.А. Архитектура второй трети XIX века).

Кузнецов А.В. Архитектура и строительная техника в XIX и начале XX века. - Академия архитектуры, М.,№12,1934.

Кулагін А.М. Эклектыка. Мн. «Ураджай», 2000.

Максимов П.Н. Русская архитектура второй половины XIX - начала - XX вв. //История русской архитектуры. Краткий курс. М.1954.

Хомутецкий Н.Ф. Архитектура России с середины XIX века по 1917 г. Л., 1955.

Хомутецкий Н.Ф. Русские зодчие и строители в развитии строительной техники. Л., 1956.

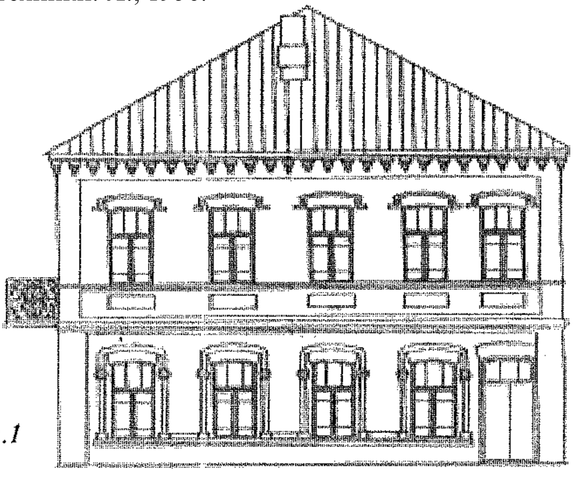

Рис.1

Рис.2

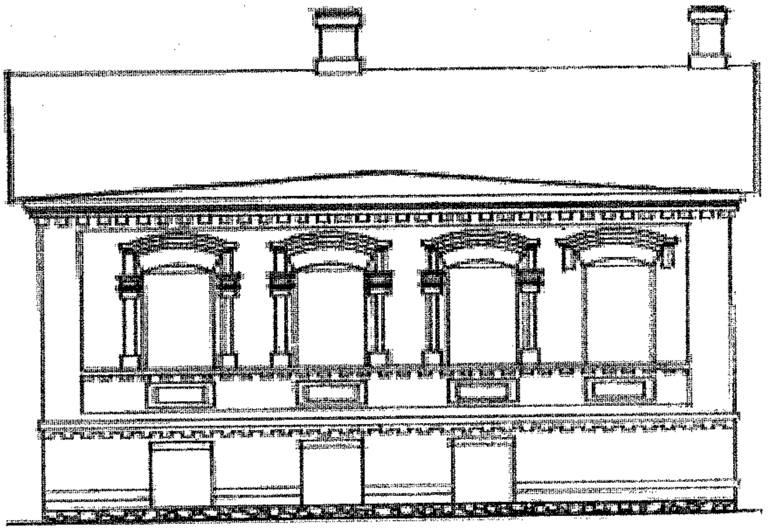

Рис.3

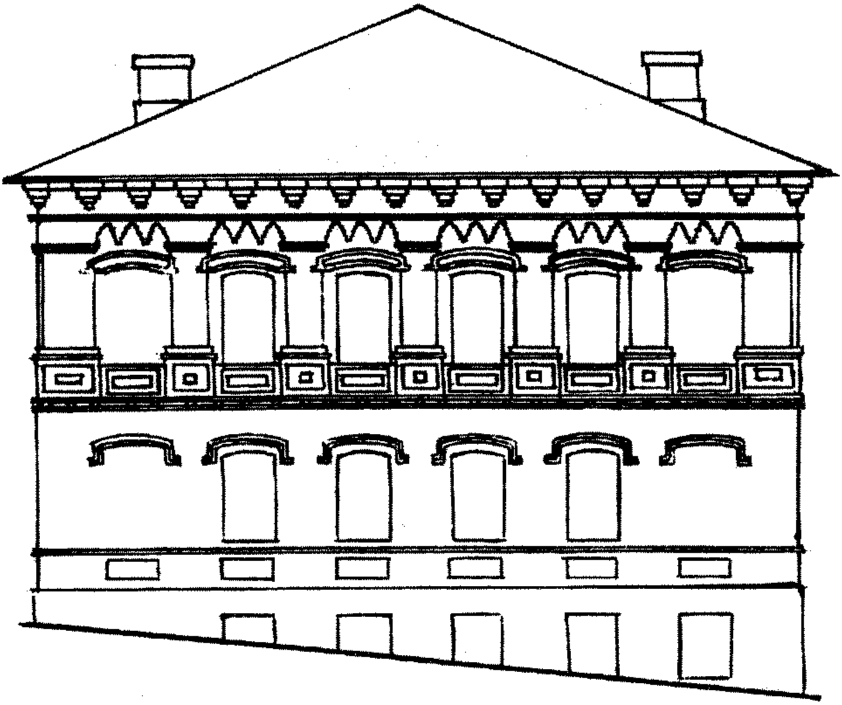

Рис.4

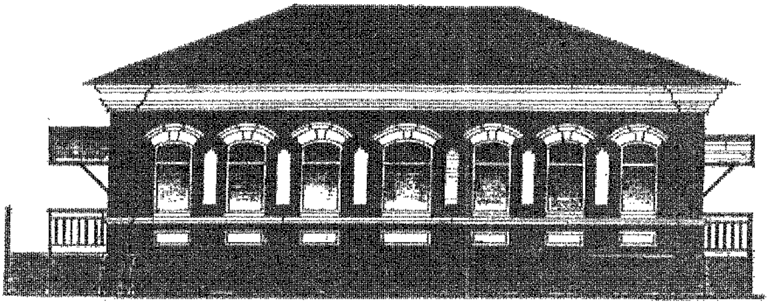

Рис.5

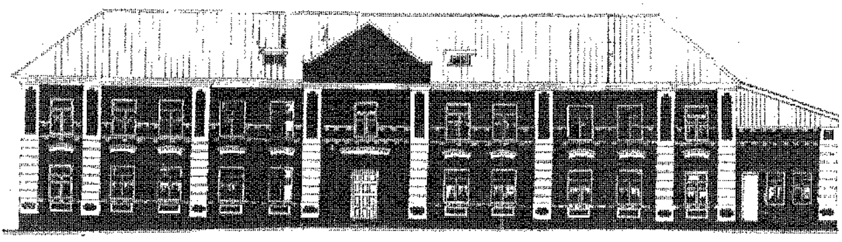

Рис.6

Социально-педагогический аспект работы отдела музейной педагогики на примере работы с детьми девиантного поведения

Т.Р.Смирнова

В связи с имеющейся в настоящее время в обществе неблагоприятной и нестабильной социальной и экономической ситуацией, отмечается резкое возрастание психических, неврологических и психосоматических заболеваний у детей и подростков.

К ним относятся неврозы, психозы, задержки и нарушения психического и речевого развития, нарушения семейной и социальной адаптации, психогенные кожные реакции и патологические процессы.

В результате этого наши классы и школы пополняются детьми с различными формами отклонений в психофизическом развитии, с нарушениями в поведении (так называемые "трудные" и дети, требующие социально-психологической помощи).

Такие дети уже сейчас посещают наши занятия, приходят на экскурсии в музеи.

Мы должны признать право каждого ребёнка на свою точку зрения, свою глубоко личностную встречу и общение с пространством музея.

Дети с нарушениями познавательных процессов очень сложно адаптируются в обществе, т. к. у них - выраженная слабость нервных процессов, нестабильность эмоциональных реакций.

Известно, что с помощью познавательных процессов личность получает и перерабатывает информацию о мире, эти процессы участвуют в формировании и преобразовании знаний.

А вот эмоции, воля, характер, способности, установки, мотивация - это свойства, которые определяют дела и поступки человека.

Другими словами - определяют уровень социальной адаптированности. Знакомство аномальных детей с музеями города, посещение наших занятий - элемент социальной адаптации.

Четыре года наш отдел работает с классом школы-интерната для детей с задержкой психического развития и два года с умственно отсталыми детьми спецшколы № 17 г. Полоцка.

Начиная с ними работу, мы задавали себе вопросы:

- давать ли фактические знания или учить поведению в музее?
- формировать ли систему отношений и оценочных ситуаций на основе музейного материала?

Понятно, что каждый ребёнок по-своему взаимодействует с окружающим миром и воспринимает его.

В силу своего заболевания детям трудно видеть, замечать, осознавать, выделять многое в одном. Это нелёгкая задача.

Но понятно одно, что в музее детям нравится, им хочется сюда приходить, им интересно.

Как мы начинали свою работу? С детьми начального звена проводилась только предварительная беседа о культуре поведения в музее, в общественных местах. После этого, они посещали музей, как бы "погружались" сразу в атмосферу музея, в мир истории.

Это посещение сначала носило произвольный характер: дети свободно перемещались по экспозиции, рассматривали предметы, интерьер, делились своими впечатлениями, задавали педагогу вопросы.

Вопросы носили чаще всего ориентировочный характер, некоторые познавательный. Потом этих же детей мы приглашали на занятия.

Дети среднего звена и старших классов сразу посещали музейные занятия художественного цикла.

Но каждый из них в момент посещения музея испытывал определённое эмоциональное состояние: оценивал красоту и неповторимость предметов, а потому испытывал эмоциональный и душевный комфорт, появлялось ощущение гармонии (цвет, форма, размер предмета), и что немаловажно, ребёнок испытывал к себе уважение со стороны музейных работников.

Таким образом, дети эмоционально и психологически "вживались" в мир музея, который, в свою очередь, раскрепощал внутренние резервы души, ослаблял психическое напряжение, будил отзывчивость.

На основании опроса классных руководителей можно сделать вывод, что дети стали более эмоционально спокойными и стабильными, происходило торможение их непосредственных импульсивных реакций.

То есть дети не только воспитываются, получают знания, но и осуществляется лечебное воздействие - укрепляется нервная система, восстанавливается психическое единство личности.

Работа с умственно отсталыми детьми показала, что основной эффект занятий в музее находится в плоскости психотерапии: повышается общий тонус больных детей, улучшается эмоциональный фон, активизируется познавательная деятельность, закрепляются навыки культурного поведения, происходит снижение агрессивности и конфликтности.

Ребёнок учится правильнее и реальнее оценивать себя, свои нарушения и ощущения окружающего мира.

Это и есть элемент коррекции эмоциональной сферы - когда ребёнок учится осознавать собственные эмоции, различать свои чувства, фокусировать внимание не на внутренних переживаниях, а на внешних событиях.

Литература

1. И. М. Коссова. Музей. Образование. Культура. Процессы интеграции. - М., 1999.
2. И. М. Коссова. Культурно-образовательная деятельность музеев. - М.: "Бранден", 1997.
3. И. С. Кон. Психология ранней юности. - М.: "Просвещение", 1989.
4. С. П. Маслова, Н. Д. Соколова. Мы входим в мир прекрасного. - Санкт-Петербург.: СпецЛит, 2000.
5. С. Я. Рубинштейн. Психология умственного отсталого школьника. - М.: "Просвещение", 1986.

Грамадска-палітычныя арганізацыі Полацка ў 80- 90-х гг. XX ст.

Н.Л.Сяргеенка

Радыкальныя змены ў палітычным жыцці Рэспублікі Беларусь на мяжы 80-90-х гг. сталі важнай вехай у развіцці беларускай дзяржаўнасці і фармаванні прынцыпова новай сацыяльна-палітычнай сістэмы на Беларусі. «Нібы Афрадыта з пены на Беларусі ўжо ў 1980-я гады пачалі ўзнікаць і актыўна дзейнічаць, перш за ўсе ў галіне культуры, дзесяткі, калі не сотні, культуралагічных аб'яднанняў і ўтварэнняў-суполкі «Мастроўня», «Талака», «Тутэйшыя»(1,13).

Акрамя нефармальных аб'яднанняў другой часткай радыкальных змен на Беларусі сталі новыя партыі, якія заклікалі беларусаў павярнуць у Еўропу. Яшчэ ў былым СССР у 1990 г. быў уведзены ў дзеянне закон аб грамадскіх аб'яднаннях, які даў пачатак легальнаму афармленню партый. Так па «Часоваму палажэнню аб парадку ўтварэння і дзейнасці грамадзянскіх аб'яднанняў грамадзян у Беларускай ССР» (1990г.) для стварэння партыі неабходна, каб яна мела не менш за 100 заснавальнікаў, неабходна даць дакладнае прававое тлумачэнне паняцця «палітычная партыя» і г.д. Рэгістрацыя новых партый і аб'яднанняў у РБ пачала актыўна праводзіцца Міністэрствам юстыцыі з сакавіка 1991 г. Найбольшай актыўнасцю ў той час вызначаліся 2 партыі - БНФ і АГП - якія з розных пазіцый адстойвалі прыярытэт заходняга ўкладу жыцця.

Пачатак фармавання шматпартыйнай палітычнай сістэмы ў Полац- ку прыпадае так сама на 1991 г., але мае свае асаблівасці, сярод якіх выдзяляюцца наступныя:

Пэўная алергія насельніцтва горада да самога тэрміну «партыя» як цяжкай спадчыны шматгадовага панавання аднапартыйнасці.

Наяўнасць старой сацыяльнай структуры, якая ўсе яшчэ знаходзіцца ў стане незавершанага распаду, а новыя сацыяльныя сілы яшчэ не выкрышталізаваліс.

Зніжэнне ўзроўня жыцця, рэзкая сацыяльная палярызацыя прывялі многіх грамадзян да расчаравання ў дэмакратычных інстытутах.

У выніку гэтага адной з першых зарэгістравана ў Полацку Віцебскім Абласным упраўленнем юстыціі - Партыя камуністаў Беларуская(ПКБ) - дата рэгістрацii - 26 мая 1992г (2, л.12). Кіруючы орган - Цэнтральны Камітэт ў г.Мінску. Першы сакратар - Баюноў А. Р. Па ідэалогіі ПКБ далучаецца да левых партый (8). Наібольшая па агульнай колькасці членаў (143ч. ў Полацку ў 1992г.(2, л.80). Да 1995г. ПКБ падтрымлівалі 34,9% рэспандэнтаў (3, с.33). Асноўныя ідэі гэтай партыі - сацыяльная справядлівасць, высокі ўзровень жыцця, сацыяльная абарона, патрыятызм. Асноўная мэта дзейнасці - «аб'яднанне і палітычнае развіццё работнікаў наёмнай працы для дасягнення поўнага вызвалення ад эксплуатацыі ва ўсіх яе відах і пабудова бяскласавага грамадства сацыяльнай справядлівасці» (4). Добра бачна падабенства праграм і лозунгаў да былых камуністычных пастулатаў (5-7). ...Асабліва пасля расколу ПКБ, калі была адноўлена Кампартыя Беларусі на чале з намеснікам старшыні Мінска- га гарвыканкама В.Чыкіным.

Аднаўленне КПБ у Полацку адбылось 27 сакавіка 1997г.

60 чалавек - колькасць заснавальнікаў партыі, першы сакратар - Прыбышчук Р.Р. Асноўнымі мэтамі партыі з'яўляюцца: «Ориентация общества на социалистический путь развития, единственный ведущий к построению бесклассового общества социальной справедливости, воссоздание на добровольной основе государственного союза советских народов» (10). Апаненты КПБ абвінавачваюць партыю ў тым, што яна «вобрала в себя значительную часть бывшей горбачевской партийной номенклатуры и нынешних «вертикальщиков», безоговорочная поддержка антинародного курса на ликвидацию народовластия и капитализацию страны, ведущего к нищете и бесправию, позволила им сегодня вернуться в руководящие кресла, к привычным благам и привилегиям.» (9,67).

Такім чынам, як на Беларасі, так і ў Полацку стварылась сітуацыя, калі побач функцыяніруюць две камуністычныя партыіі, але шматлікасць партый - гэта яшчэ не ёсць шматпартыйная сістэма. У іх функціяніраванні пераважае не барацьба прынцыпаў, а барацьба лідэраў. Асноўнай перашкодай, якую не змаглі пераадолець дзве партыі, стала пытанне аб адносінах да палітыкі прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. На рэферэндуме 1996г. КПБ - падтрымала А.Р. Лукашэнку, ПКБ выступіла за увядзенне парламенцкай рэспублікі, супраць інстытута прэзідэнцтва і існуючай палітыкі ўрада.

Аб стварэнні сістэмы рэальных проціваг у Полацку сведчыць існаванне Ліберальна-дэмакратычнай партыі Беларусі (ЛДПБ) - кіраўнік Дударэнка Г.К. Партыя належыць да арганізацый, якія імкнуцца да дзяржаўнага аб'яднання усіх славянскіх народаў. Прыярытэтнымі накірункамі дзейнасці з'яўляецца пабудова прававой дзяржавы са шматукладнай эканомікай, больш цеснае збліжэння з Расіяй аж да аб'яднання дзяржаўных, ваенных і грашовых сістэм пры захаванні эканамічнай, культурнай і моўнай самастойнасці. Сваё месца яны бачаць у цэнтру палітычнага спектра.

Такім чынам, тры палітычныя партыі Полацка прадстаўляюць тры асноўныя палітычныя накірункі.правы - КПБ (11), левы - ПКБ, цэнтрысцкі -ЛДПБ. Сацыялагічныя даследванні сведчаць, што больш стабільныя пазіцыі ў грамадстве займаюць левыя і нацыянальна - дэмакратычныя сілы (12, с.262-268). Ёсць падставы сцвярджаць, што гэтыя партыі могуць мець значны уплыў на палітычнае жыццё рэспублікі. Але наўрад ці шавінізм і камуністычны інтэрнацыяналізм могуць служыць сапраўднымі арыенцірамі, асабліва для моладзі.

Літаратура

1. Цыганкоў В. Стомленыя застоем. Настроі ў грамадстве хутка зменяцца/ / Кур'ер - №3, 2000.
2. Протоколы заседаний и собраний ПКБ (Архіў ПКБ.- Полацк)
3. Раманоўскі І. Сучасныя партыі на Беларусі. // Беларускі гістарычны часопіс - №1, 1998.
4. Праграма і статут партыі камуністаў Беларускай.- Мн., 1994.
5. Устав ПКБ. //Материалы III съезда ПКБ,- Мн., 1994.
6. Программа ПКБ. // Товарищ.- №15(225). 6 апреля 1999.
7. Голос полоцких коммунистов. / / 23.07.96.
8. Лукашенко А.Г. Выступление перед зарубежными гостями XXXIV съезда КПБ. / / Мир и мы. - №32-33, октябрь, 1997.
9. Материалы и документы V(XXXVI) съезда ПКБ,- Мн., 1999.
10. Свидетельство о постановке на учёт структурной единицы политической партии №02-0025. Фонды НПИКМЗ, КП-17, №18794.
11. Программа Коммунистической партии Белоруссии// Мы и время,- №31 (230), октябрь 1997
12. Пашкоўскі Г.М. Сацыяльна-палітычнае становішча// Беларусь на мяжы тысячагоддзяў,- Мн., 2000.

Коллекция самоваров в фондах НПИКМЗ

Е.А.Ушакова

1. Введение

Самовар с момента своего появления становился непременным атрибутом не только русского дома, но и белорусского, а значит и быта жителей города Полоцка. Это сложилось в силу исторических, географических и экономических причин. С 1772г. Полоцк входит в состав Российской империи, относясь к Псковской губернии, затем к Белорусской губернии, в 1902г. к Витебской губернии в 1802г. В 19в. многие тульские фабрики занимались торгово-промышленной деятельностью и вели иногороднюю торговлю самоварами. Вполне естественно, что и в нашем городе этот предмет быта занимал почетное место и в частных домах, и в столовых, и в чайных, а также гостиницах, заезжих домах, меблированых комнатах, где имелись столовые и буфеты. «Путеводитель по городу Полоцку» (1910г.) указывает восемь таких заведений в городе.(1) Самовары могли продаваться в колониальных лавках Шпакова, Гольдина, Бакаева, Каценельсона, Эпштейна и др. и в лавках железной торговли Шпакова И.И., Чернага-Шварца,(2)

Включение коллекции в музейное собрание заповедника закономерно. Учитывая структуру заповедника самовар интересует нас и как источник информации, характеризующий определенные стороны истории развития Полотчины, и как предмет быта, и как явление художественного значения мировой культуры.

Учитывая концепцию развития заповедника, нужды существующих музеев и создающихся выставок, комплектование коллекции ведется по двум направлениям: художественному - богато орнаментированный самовар с разнообразием форм и литых фигурных деталей при его утилитарном назначении представляет уже собой художественное произведение декоративно-прикладного искусства; историческому - самовар, предмет быта, как объект истории, культуры Полотчины. Самовар как

памятник материальной культуры используется на занятиях в рамках учебных программ отдела музейной педагогики.

2.Объем, состав, структура каталога

Коллекция самоваров в заповеднике сложилась за последние 20 лет в результате собирательской работы: научных экспедиций, комплектования у частных лиц. Она включает в себя 48 предметов. Коллекция хронологически охватывает период с середины 19 в. до 40-х годов 20в. Сорок шесть предметов из них основного фонда, два предмета из научно-вспомогательного. В каталог вошли 46 предметов основного фонда. Тридцать восемь предметов в его составе - подписные, остальные - без клейм.

Основную часть собрания составляют самовары, изготовленные на тульских фабриках. В заповеднике хранятся самовары наиболее известных тульских фабрикантов: Баташевых, Воронцовых, Капырзина, Шемариных, Зубова, Черникова и др. Шесть самоваров советского производства: Патронного завода, фабрики им. Ленина и др.

Самовары, находящиеся в музейном фонде, имеют самые разнообразные формы: "банка", "рюмка", "ваза", "дуля", "репка", "тюльпан" и их разновидности. Такие наименования имели место уже в 19в. Известны два каталога - сыновей И.Ф. Капырзина и наследников В.С. Баташева, в которых представлены все эти формы.(3)

Все самовары в коллекции разнообразны не только по своим формам, но и по материалу, из которого они изготовлены. Это красная медь, латунь, белый металл (медный сплав с добавлением цветных металлов), медь с никелировкой.

Каталог предполагает систематизацию коллекции самоваров по хронологическому принципу. Он делится на две части:

- вторая половина 19 - начало 20вв.;
- советский период.

В рамках второй половины 19 - начала 20вв. предметы располагаются по фамилиям фабрикантов, указанных в алфавитном порядке. В конце разделов помещены неклейменные самовары.

В каталоге предполагаются следующие разделы:

1. Вступительная статья.
2. Каталожные статьи.

3. Перечень фабрик, вошедших в каталог.
4. Литература.
5. Приложения:
   а) строение самовара;
   б) словарь терминов;
   в) специальности мастеров в производстве самоваров;
   г) орудия труда.

Текст каталожной статьи будет состоять из следующих пунктов:

1. № по каталогу.
6. Название.
7. Время изготовления.
8. Место изготовления.
9. Завод изготовитель.
10. Материал.
11. 11.Техника.
12. Размеры.
13. № по КП.
14. Описание.
15. Надписи. Клейма.

3. Краткий анализ самоваров, вошедших в каталог, в рамках каждой из представленных фабрик

Наиболее многочисленно представлены в коллекции изделия фабрик Баташевых, Шемариных, Воронцовых, Зубова, Капырзина. И это не случайно. Бурный процесс концентрации производства, начавшийся в России в конце 19в., затронул и самоварщиков. Не выдерживая конкуренции со стороны крупных самоварных предприятий, менее состоятельные промышленники разорялись, уступая дорогу сильным. Из числа 54 фабрик самыми крупными становятся предприятия Баташевых и Шемариных.(4) "Настоящих фирм Баташевых было только три: первая (основанная в 1825г.) Ивана Григорьевича Баташева - потом перешедшая к его сыну Николаю Ивановичу Баташеву, сдавшему ее под конец в аренду Тейле; другая, основанная в 1840г. фабрика Василия Степановича Баташева, существовавшая потом под названием "Наследники

В.С.Баташева", и третья, основанная в 1840-1850-х г.г. - Фирма Александра Степановича Баташева, переданная впоследствии братьям Алексею и Ивану Степановичам Баташевым, при которых и кончила свое существование."(5) Некоторые из этих фабрик представлены в нашей коллекции (Николая Ивановича Баташева, Василия Ивановича Баташева, Ивана Михайловича Баташева, "Наследники Василия Степановича Баташева"). Представлены они самоварными формами различных образцов: "банкой", "рюмкой", "вазой". Мелкие детали тоже разнообразны: с ручками и на вертлюгах, и в виде фигурных рельефных пластин с деревянными держателями, с ключом крана "веткой", "решеткой", горизонтально отходящей палочкой. Тулово самовара "вазой" (КП16-16278) расчеканено ложками. Ложковая техника впервые была применена в 40-е годы в Москве на фабрике К.Я.Пеца, очень знатного самоварщика.(6) Художественный уровень создаваемых самоваров на этой фабрике был очень высок. К концу 19в. многие использовали эту технику, в том числе и фабрики Баташевых.

Существовало также несколько "поддельных" фабрик лже-Баташевых, некоторые из которых клеймили свои изделия маркой "Восприемники или наследники Баташева", а также в конце 19в. в Туле существовало более десятка фабрик однофамильцев Баташевых.(7) В коллекции есть один самовар с двойным клеймом "ПРЕЕМ.АЛЕКСАНДРЫ БАТАШЕВОЙ ВЪ ТУЛIЪ" (на крышке) и " ТУЛА ВАСИЛИЙ СТЕПАНОВИЧЪ БАТАШЕВЪ" (на грани основания). Вполне вероятно, что его изготовители или однофамильцы, или же относились к числу "поддельных" Баташевых (КП 12-7732). Можно еще предположить, что выше названная Александра Баташева состояла в родственных связях с Василием Степановичем Баташевым и учредили с ним Товарищество на паях на основании устава. Именно такие товарищества были учреждены на имя его родственников, что позволяло им пользоваться "... правом изображения на изделиях, этикетках и вывесках медалей и других наград, полученных прежними владельцами фабрики".(8)

С 1887г. в Туле работали фабрики Шемариных - Владимира, Дмитрия и Александра. В 1899г. братья заключили между собой соглашение о

создании Торгового Дома.(9) В нашей коллекции три самовара с клеймом «ТОВАРИЩЕСТВО ТОРГОВОГО ДОМА БР.ШЕМАРИНЫХЪ» (КП11-6407, КП16- 16976, 17411). Один из них с туловом вазой в виде "репки", два - "банкой". Среди них два заказных. Об этом говорят надписи: "ПО ЗАКАЗУ СКЛАДА Д.С.ВАУЛИНА" и "ПО ЗАКАЗУ ФИЛИМОНА СТЕПАНОВИЧА ВЪ СИМБИРСКIЪ". Шемарины сбывали продукцию в разные города России, являлись поставщиками двора его императорского величества шаха персидского. По выбитым медалям на поверхности самоваров мы можем утверждать, что Шемарины стали участниками Всемирной выставки в Париже в 1889г. Их самовары удостоены Большой серебряной медали, в 1901г. в Глазго награждены почетным дипломом. К началу 20 в. фабрика становится крупнейшей в городе по объему продукции и числу рабочих: 740 человек.(10)

Во второй половине 19 в. широко была известна фирма "братьев и наследников" Воронцовых, на которой работало около трехсот человек. (11) В коллекции 6 самоваров этой фирмы. Среди них один "Александра Воронцова", три - "Н.А.Воронцова", один с клеймом " Потомствен. Поч. гражд. Бр. Воронцовыхъ" и один с клеймом " ФАБРИКА НАСЛIЪДН. Н.А.ВОРОНЦОВА ВЪ ТУЛIЪ". Формы самоваров этих фабрик представлены в виде гладкой "вазы" и "вазы", расчеканенной ложками, гладкой и граненой "банки", с различными вариантами литых фигурных деталей.

В коллекции фондов заповедника есть два самовара не менее известной фабрики - "Паровой самоварной фабрики И.Ф. Капырзина с С-ми". Основана она была в 1860г., выпускала разнообразные самовары емкостью от двух до 80 литров.(12) Самовары вывозились для торговли в крупные города России и за границу, отличались высоким качеством. Это видно и на примере двух коллекционных самоваров (КП 12-7724, 7728). Они отличаются изяществом форм, в виде гладкостенной "вазы" и "дули", расчеканенной ложками, нарядностью ажурных ручек, фигурного основания.

"С 80-х гг. 19в. самовары стали покрывать никелем. Блестящие, как зеркало, они полюбились покупателям и расходились в разные края."(13)

В коллекции пять самоваров фабрики М.А.Зубова и четыре из них с никелированным покрытием. Разнообразием форм они не отличаются. Представлены в виде гладкой и граненой "рюмки". Это объясняется тем, что в это время самоварные изделия завоевывают рынок. "Стремление к его удешевлению привело к стандартизации форм. Широкое распространение получили самовары рюмкой и банкой."(14)

Остальные фабрики в коллекции представлены единичными экземплярами. Это самоварная фабрика Л.М.Гудковой, фабрики В.П.Данилова, И.А.Козлова с сыновьями, самоварное заведение П.В.Коршунова, паровая самоварная фабрика Торгово-промышленного Т-ва М.С.Лиозберг, фабрика И.И.Медведева, братьев Петровых, А.В.Садищева, фабрика Черниковых, Василия Ярославцева.

С приходом советской власти в 1918г. происходит национализация предприятий. Основываются две крупные государственные самоварные фабрики в Туле - "Самоварная фабрика им.В.И.Ленина", занимавшая помещение бывшей самоварной фабрики Шемарина, и самоварная фабрика Патронного завода, находившаяся на территории бывшей фабрики Н.И.Баташева"(15) В коллекции три самовара Патронного завода, один самоварной фабрики им. В.И.Ленина стандартных форм банкой и рюмкой.

В 1925г. был организован Тульский кустарно-промышленный союз. Союз силами кустарных артелей изготавливал и самовары. Один самовар из коллекции с клеймом "ПТВ", вписанным в треугольник, предположительно изделие одной из таких артелей.

Также есть в коллекции самовар с выбитыми точной датой выпуска "11.46г." и знаками "ОТК", "2с", предположительно изготовленный на одном из старейших тульских заводов "Штамп".

Во время войны завод поставлял Советской армии необходимое вооружение и боеприпасы. А после войны в 1946г. заново оборудовал самоварный цех.(16)

С 1960г. орденов Отечественной войны I степени и Трудового Красного Знамени завод "Штамп" имени Б.Л.Ванникова становится единственным в Туле предприятием, на котором сосредотачивается производство всех видов тульских самоваров: жаровых, электрических, сувенирных.

Приложение 1

Каталожные описания

№3 Самовар.
Начало 20в.
Российская империя, г.Тула.
Фабрика И.М.Баташева.
Медь, дерево. Выколотка, литье, чеканка, никелирование.
54,5х31,0х31,0
ПИКЗ КП12 - 7726

Тулово в виде граненой "рюмки". Основание круглое ступенчатое на четырех загнутых вверх ножках. Поддувало с фигурными прорезями. Ручка в виде двух рельефных пластин с деревянными держателями. Кран граненый с фигурным сливом и "репейком" в основании. Ключ крана - "решетка". Крышка ступенчатая с двумя деревянными хватками и паровичком. Заглушка ступенчатая. Конфорка отсутствует.

На крышке клеймо: "ИВАНА МИХАЙЛОВИЧА БАТАШЕВА ВЪ ТУЛѢ" с изображением медалей.

№10 Самовар.
Конец 19 - начало 20вв.
Российская империя, г. Тула.
Фабрика наследников Н.А.Воронцова.
Латунь, дерево. Выколотка, литье, чеканка, никелирование.
42,5х30,0х28,5
ПИКЗ КП - 7777

Тулово в виде "банки". Основание квадратное на четырех ступенчатых ножках. Поддувало с фигурными прорезями. Ручки в виде двух фигурных пластин, соединенных деревянными

держателями. Кран с фигурным сливом на конце и "репейком" в основании. Ключ крана - "ветка". Крышка ступенчатая с одной металлической хваткой, отверстиями для другой и для паровичка. Конфорка с фигурными прорезями. Заглушка отсутствует.

На крышке клеймо: "ФАБРИКА НАСЛІЪДН. Н.А.ВОРОНЦОВА ВЪ ТУЛІЪ", по бокам - изображение медалей.

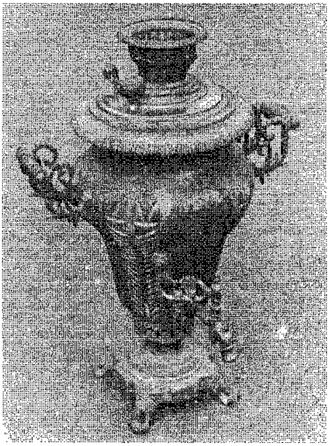

№21 Самовар.

Последняя четверть 19в.

Российская империя, г.Тула.

Фабрика И.Ф.Капырзина.

Латунь, дерево. Выколотка, литье, чеканка.

46,3x38,5x30,5

ПИКЗ КП12 - 7728

Тулово в виде "дули", расчеканенное ложками. Основание фигурное на четырех загнутых кверху ножках. Поддувало с фигурными прорезями. Ручки в виде двух рельефных ажурных пластин с деревянными держателями. Кран граненый с завитком на конце и "репейком" в основании. Ключ крана - "ветка". Крышка ступенчатая с деревянными хватками и паровичком. Конфорка с фигурными прорезями. Заглушка отсутствует.

На крышке клеймо: "И.Ф.КАПЫРЗИНА ВЪ ТУЛІЪ", по бокам - изображение медалей.

Приложение 2

Строение самовара

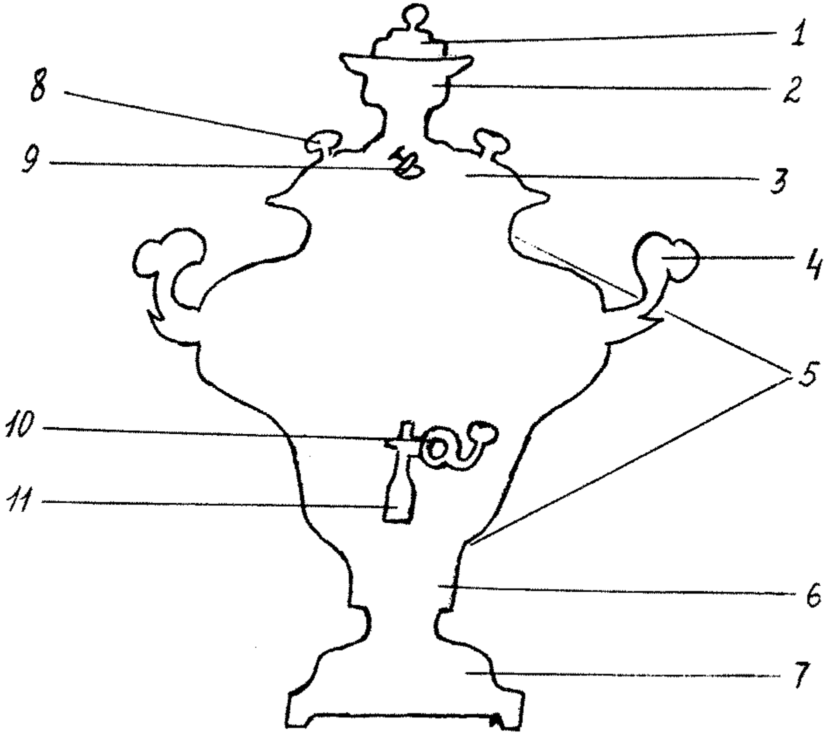

1.Заглушка.
2.Конфорка.
3.Крышка.
4.Ручки.
5.Тулово.
6.Поддувало.
7.Основание.
8.Хватки.
9.Паравичок.
10.Ключ крана.
11.Кран.

Приложение 3

Словарь самоварных терминов

Тулово (стенка) - основная часть самовара, куда наливается вода для кипячения.

Кувшин - внутренняя труба в самоваре, в которую, кладут угли.

Поддувало - нижняя часть самовара с отдушинами.

Репеек - фигурная пластина, прикрепляемая к стенке самовара, в которую врезается кран. Она бывает рельефной и гладкой.

Ветка, решетка - фигурный прорезной ключ крана.

Паровичок (душничок) - отверстие на крышке самовара для выпускания пара при кипении воды в самоваре.

Хватки (шишки) - деревянные приспособления для снятия крышки на самоваре.

Заглушка - колпачок для закрытия кувшина.

Конфорка - приспособление для чайника.

Самовар банкой - цилиндрическая форма.

Самовар рюмкой - цилиндр, суженный книзу.

Самовар вазой - самовары фасонные.

Приложение 4

Специальности мастеров в производстве самоваров

Выделка самовара заключала 12 приемов, в которых участвовали восемь основных специальностей.

1. Наводильщик. Это самая сложная работа, обучались ремеслу у мастера мальчики в возрасте от 12 до 14 лет. Уходило на это 3-5 лет. Наводильщик, сгибая медный лист, спаивал его и выделывал соответствующую форму. За неделю при большом усердии можно выделать 6-8 штук (смотря по фасону). Платили в среднем 60 копеек за штуку.

2. Лудильщик. Он вылуживал внутреннюю часть самовара оловом. Делал по 60-100 штук в день и получал по 3 копейки за штуку. (Со- став полуды: 80% олова, 20% свинца.)

3. Токарь. Он точил на станке и полировал самовар (при этом вертельщик, который вертел станок, получал 3 рубля в неделю). Токарь мог выточить 8-12 штук в день и получал 18-25 копеек за штуку.

4. Слесарь. Он делал ручки к 3-6 самоварам в день, краны и за каждую пару получал 20 копеек.

5. Сборщик. Этот рабочий из всех отдельных частей собирал самовар, припаивал краны. В неделю делал примерно две дюжины и получал с одного 23-25 копеек.

6. Чистильщик. Он очищал до 10 самоваров в день, получая за каждый 7-10 копеек.

7. Токарь по дереву. Он изготовлял деревянные шишки к крышкам и ручки. В день выходило до 400-600 штук. Платили 10 копеек за сотню.

8. Давильщик - рабочий, делающий давлением ручки.

Приложение 5

Орудия труда при выделке самовара

Кобылина. Кобылины в виде железных брусьев с утолщением на концах для ковки стенки самовара разной формы, весом до двух пудов каждая.

Стойла. Стойла или вертикальная кобылина весом не более пуда, для ковки гладких самоваров, для закругления на самоварах.

Гнедки. Инструмент в виде молоточков для разгранки по форме самоваров.

Формы. Для разгранки фасонных самоваров в виде металлических брусков с рисунком.

Паяльники. Инструмент для спайки кувшина с корпусом самовара, ручек, кранов.

Ножницы для резки металла.

Штемпель. Инструмент для клеймения самовара с нанесением фамилии владельца фабрики или оттисков медалей.

Каталог
«Полацк на старых паштоўках»

Ю.І.Цісленка

Музейны збор філакартыі Нацыянальнага Полоцкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка з'яўляецца каштоўным навуковым матэрыялам для вывучэння гісторыі г. Полацка, яго сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця.

Прапануемы тэматычны каталог «Полацк на старых паштоўках» гэта каталог калекцыі паштовак, надрукаваных у першай чвэрці XX стагоддзя. Калекцыя складалась на працягу сарака гадоў, пачынаючы з 1959 года, дзякуючы прыватным асобам: жыхарам гг. Полацка, Вільнюса, Мінска, Рыгі, Ульянаўска, Омскай вобласці. Значную частку калекцыі складаюць паступленні з асабістых архіваў Гатоўскага К.Ф., першага ўезднага ваеннага камісара г. Полацка і Вержбаловіча Б.Г., выхаванца кадэцкага корпуса г. Полацка.

На сённяшні дзень калекцыя налічвае 103 прадметы, складаецца з арыгіналаў. У запасніках запаведніка захоўваюцца 86 паштовак; 17 паштовак знаходзяцца ў экспазіцыях музеяў:

- у Музеі Беларускага кнігадрукавання (МБК) -11;
- у Краязнаўчым музеі (ПКМ) - 5;
- у экспазіцыі стацыянарнай выстаўкі «Прагулка па Ніжне-Пак- роўскай» (ЭСВ)- 1;

Пры вывучэнні калекцыі было вызначана, што паштоўкі з відамі Полацка першай чвэрці 20 стагоддзя друкаваліся ў пяці гарадах: Полацку, Маскве, Санкт-Пецярбургу, Кенігзбергу, Берліне. Па дадзеных калекцыянера Падліпскага А.М. (г. Віцебск), паштоўкі з выглядам г. Полацка выпускаліся яшчэ і ў г. Дрэздэне выдаўцом Ф. Гёллерам /7/, але калекцыя запаведніка такіх паштовак пакуль што не мае.

У г. Полацку выпускам паштовак займаліся ўладальнікі кніжных, пісчапапяровых крам. Вядомы тры выдаўцы: уладальнік кніжнай крамы Ш. Гофеншэфер, уладальнік магазіна пісьмовых тавараў Рафайловіч Л.А., уладальнік магазіна пісьмовых тавараў Ліўшыц М.М.. Гэтыя выдаўцы падрыхтавалі і выпусцілі каля двух дзесяткаў невялікіх серый /7/. Серыі

адрозніваюцца адна ад другой афармленнем правага і адваротнага бакоў (рознае размяшчэнне назвы горада, назвы адлюстраванага месца адносна здымка, розным па колеру шрыфтам), функцыянальным назначэннем адваротнай старонкі карткі, (або толькі для адраса і маркі, або для адраса, маркі і для пісьма).

У калекцыі выдавецтва М.М. Ліўшыца прадстаўлена наступнымі серыямі паштовак:

1. Серыя «Открытое письмо. - Carte Postale. Pocztowka»

Адваротны бок дадзенай серыі прызначаны для пісьма, адраса і маркі (гл. раздзел 1.1.1)

2. Серыя «Всемірный почтовый союзъ. Россія. UNION POSTALLE UNIVERSELLE RUSSIE. Открытое письмо. - Carte Postale» Адваротны бок дадзенай серыі прызначаны для адкрытага пісьма, адраса і маркі (гл. раздзел 1.1.2)

3. Серыя «ВСЕМІРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ. РОССІЯ. UNION POSTALLE UNIVERSELLE RUSSIE. ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО. - CARTE POSTALE» Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса і маркі. (гл. раздзел 1.1.3)

Выдавец Рафайловіч Л.А. у калекцыі прадстаўлены дзвюма серыямі паштовак:

1. Серыя «ВСЕМІРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ. РОССІЯ. UNION POSTALLE UNIVERSELLE RUSSIE. ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО. - CARTE POSTALE»

Адваротны бок карткі прызначаны для адкрытага пісьма, адраса і паштовай маркі. (гл. раздзел 1.2.1)

2. Серыя «Почтовая карточка». Адваротны бок карткі прызначаны для адкрытага пісьма, адраса і паштовай маркі. (гл. раздзел 1.2.2)

Выдавец Гофеншэфер Ш. у калекцыі прадстаўлены паштоўкамі серый:

1. Серыя «Всемірный почтовый союзъ. Россія. Union Postale Universelle Russie. ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО. - CARTE POSTALE»

Адваротны бок карткі прызначаны для пісьма, адраса і паштовай маркі. (гл. раздзел 1.3.1)

2. Серыя «ВСЕМІРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ. РОССЫ. UNION POSTALLE UNIVERSELLE RUSSIE. ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО. - CARTE POSTALE» Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса і маркі. (гл. раздзел 1.3.2).

Вялікую цікавасць прадстаўляюць паштоўкі, выдадзеныя контрагенствам А.С. Суворына /1,2, 15/. Паштоўкі друкаваліся ў г. Маскве ў фотатыпіі Шэрэр і Набгольца. Пецярбуржская выдавецкая кампанія А. Суворына была вядома, у асноўным, як кнігавыдавецкая, але выпускала і паштовыя карткі, прычым, многіх гарадоў Расіі. Гэта фірма набыла права на размяшчэнне сваіх кіёскаў на ўсіх чыгуначных вакзалах имперыі. У іх, разам з другім таварам, прадаваліся і паштоўкі. У гады перад Першай Сусветнай вайной (1911 - 1912), карткі дадзенага выдаўца друкаваліся на шчыльным кардоне, у гады вайны (1915-1917) на рыхлым шэрым кардоне.

У калекцыі выдавец А. Суворын прадстаўлены трыма серыямі паштовак:

1. Серыя «ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА. - CARTE POSTALE», у якой паказаны назва горада, назва адлюстраванага месца, парадкавы нумар карткі ў серыі, выдавец і год выпуску. Адваротны бок картак серыі прызначаны для пісьма, адраса і паштовай маркі. (гл. раздзел 2.1.1).

2. Серыя паштовак « ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА. - CARTE POSTALE», якая ад папярэдняй адрозніваецца толькі адсутнасццю нумара здымка ў серыі. (гл. раздзел 2.1.2).

3. Серыя паштовак «Паштовая картка - CARTE POSTALE», якая выдадзена ананімна, і ў ёй не паказаны выхадныя дадзеныя. Адваротны бок серыі прызначаны для пісьма, адраса і паштовай маркі. (гл. раздзел 2.1.3)

У калекцыі фондаў прадстаўлены яшчэ адзін маскоўскі выдавец, які выпускаў паштоўкі з краявідамі Полацка - Цвяткоў Х.Т. Тэты выдавец мала вядомы, выпусціў невялікую серыю «Открытое письмо. Carte Postale» паштовак : 10 -12 штук. /7/ Паштоўкі друкаваліся не толькі чорна-белыя, але і размаляваныя (каляровыя). (гл. раздзел 2.2.)

Паштоўкі, выдадзеныя ў Санкт-Пецярбургу, зроблены на памяць аб кадэцкім корпусе. Серыя так і называецца: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусе». Выданнем займаўся Санкт-Пецярбургскі аддзел таварыства ўзаемадапамогі палачан, «Товарищество Р.Голике и А.Вильборг». У серыі прадстаўлены здымкі фасадаў, інтэр'ераў будынкаў кадэцкага корпуса, фрагменты з жыцця і заняткаў выхаванцаў. (гл. раздзел 2.3.)

У калекцыі знаходзяцца паштоўкі, выдадзеныя замежнымі выдаўцамі. У пачатку XX стагоддзя існавала практыка, калі па заказах

многіх уладальнікаў магазінаў пісьмовых тавараў, кніжных крам замежныя фірмы друкавалі паштоўкі з выглядамі гарадоў Расіі. Тэхніка выканання была розная: літаграфія, фотатыпія, фотарэпрадукцыя. Паштоўкі кёнігзбергскага выдаўца Фрыца Краўскопфа з'явіліся ў той час, калі частка Полацка была акупіравана войскамі кайзераўскай Германіі, таму ў калекцыі ёсць здымкі горада, дзе адлюстраваны салдаты і афіцэры германскай арміі таго часу. Гэты выдавец у калекцыі прадстаўлены серыяй паштовак, адваротны бок якіх прызначаны для адкрытага пісьма, адраса і паштовай маркі.(гл. раздзел 3.1)

Выдавец з Берліна Георг Штыльке прадстаўлены ў калекцыі дзвюма паштоўкамі адной серыі. На правым баку карткі ў верхнім левым вуглу размешчана назва «Polozk». Адваротны бок карткі прызначаны для адкрытага пісьма, адраса і паштовай маркі. Імя выдаўца размешчана ўздоўж вертыкальнага левага зрэзу паштоўкі ў два радкі шрыфтам чорнага колеру. (гл. раздзел 3.2)

У калекцыі ёсць паштоўкі, у якіх не вызначана, дзе і кім яны выдадзе- ны. (гл. раздзел 4) Гэтыя паштоўкі са здымкамі:

– фасада будынка кадэцкага корпуса (здымак наклеены на паспарту);

– выгляду комплекса будынкаў кадэцкага корпуса з боку р. Зах. Дзвіна;

– агульнага выгляду будынкаў Спасскага манастыра і манастырскага

– млына;

– выгляду цэнтральнай плошчы горада, дзе адлюстраваны мітынг піянераў г. Полацка;

– выгляду горада з боку р.Зах. Дзвіна.

АБ'ЁМ, СКЛАД, СТРУКТУРА КАТАЛОГА

У калекцыі 103 прадметы асноўнага фонду. З іх:

- беларускія выданні -21;
- расійскія выданні - 59;
- замежныя выданні - 17;
- нявызначаныя выданні - 6.

Каталог пабудаваны па тэматычнаму і храналагічнаму прынцыпам.

Па месцу выдання сфарміраваны тры асноўныя раздзелы:

1. Полацкія выданні;
2. Расійскія выданні (гг. Масква, Санкт-Пецярбург);
3. Замежныя выданні (гг. Кенігзберг, Бярлін)
4. Нявызначаныя выданні.

У кожным асноўным раздзеле прадметы размешчаны ў наступным парадку:

- месца выдання;
- выдавец;
- год выдання;
- тэматычны здымак.

Каталожнае апісанне праводзіцца па наступнай схеме:

назва;

- матэрыял, тэхніка;
- памер;
- інвентарны нумар;
- краткае апісанне, надпісы, подпісы, захаванасць;
- месцазнаходжанне.

Да каталага дададзены імянны паказальнік, тэрміналагічны слоўнік, гістарычная даведка аб архітэктурных помніках, якія адлюстраваны на старых паштоўках,бібліяграфія.

З ГІСТОРЫІ ЎЗНІКНЕННЯ ПАШТОЎКІ

Першыя неілюстраваныя паштоўкі былі выдадзены ў Аўстра-Венгрыі ў 1869 годзе. Дата і месца выпуску ілюстраваных паштовак маюць некалькі версій з'яўлення. Найбольш вядомыя французкая і нямецкая. Абедзве яны часам стварэння лічаць франка-прускую вайну 1870-1871 гадоў. На погляд французаў, гэта адбылося ў мястэчку Канлі ў Брэтані. Зімой 1870 года тут знаходзілася значная колькасць французкіх салдат. Усе яны даволі часта пісалі дамоў, і невялікая колькасць паперы і канвертаў,якія знаходзіліся ў запасе, хутка скончылася. Тады кемлівы мясцовы кнігагандляр Ляон Бернардо нарэзаў невялікія кавалкі брыстольскага кардону памерам 6,6 на 9,8 см, упрыгожыў іх выкананымі ў літаграфіі горада Рэнна він'еткамі патрыятычнага зместу і прапанаваў воінам. На адной старонцы гэтых картак пісаўся адрас, другая была пакінута для пісьма. Гэту своеасаблівую паштоўку куплялі вельмі ахвотна, і карткі

хутка ўвайшлі ў звычай французкай арміі. Але, немцы мяркуюць, што першым ініцыятарам выпуску ілюстраваных мастацкіх паштовак быў кнігагандляр А.Шварц з горада Альдэнбурга, які ў 1870 годзе выдаў і пусціў ў гандаль паштоўку з выглядам нямецкага салдата-артылерыста, а потым і дзве серыі паштовак (па 25 шт. у кожнай) з малюнкамі з выдаваемага ім жа самім ілюстраванага часопіса «Volksbote». Прыкладу Бернардо і Шварца зрабілі так і другія дзяльцы, і з таго часу ілюстраваная паштовая картка, афіцыйна прызнаная таксама і паштовымі ведамствамі, атрымала шырокае распаўсюджванне ва ўсім свеце./20/

У Расіі паштовыя карткі з'явіліся не пазней 1894 года. На Беларусі ілюстраваныя паштоўкі, называліся таксама «цыдулькі», «пісулькі», сталі выпускацца з 1890 года. Прычым, спачатку з выглядам губернскіх гарадоў: Мінска, Віцебска, Гродна, Брэста; а з 1900 гадоў павятовых гарадоў : Ліды, Слуцка, Кобрына, Рагачова, Бабруйска, Полацка./19/

Выданнем паштовак у той час займаліся ўладальнікі фотаатэлье, друкарняў и літаграфій. Друкаваліся, у асноўным, паштоўкі чорна-белыя, бо каляровы друк толькі пачынаў развівацца. Тыражы былі невялікія ў параўнанні з сучаснымі, а кошт вялікі. Паштоўкі з выглядам гарадоў былі вельмі папулярнымі. Набыць іх можна было ў кніжных крамах, кіёсках, на складах выдавецкіх фірм, у крамах і фотаатэлье. Часцей за ўсе былі адлюстраваны цэнтральныя вуліцы, плошчы, вакзал, пошта, банк, навучальныя установы, архітыктурныя помнікі, культавыя будынкі. Каб ажывіць краявід, пазбягалі пустых вуліц - рабіліся здымкі, дзе паказвалася гарадское жыццё, напоўненае людзьмі, транспартам, падзеямі.

Дзякуючы паштовым карткам назбіраўся вялікі ілюстраваны матэрыял аб беларускіх гарадах і мястэчках. Не гледзячы на тое, што шмат якія са старых паштовак не маюць адпаведнай тэхнічнай і мастацкай якасці, але ж, з'яўляюцца цікавым летапісам мінулага, каштоўным матэрыялам для вывучэння гісторыі края.

Літаратура

1. Баренбаум И.Е. История книги. Издание 2-е, переработанное - М.: Книга, 1984. - С.85

2. Большая Советская Энциклопедия. - Т.27.-М.: ОГИЗ, 1933,- С.562

3. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская вобласць.- Мн.: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1985 - С.340

4. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская вобласць.- Мн.: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1985 - С.354

5. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская вобласць.- Мн.: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1985 - С.356

6. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская вобласць,- Мн.: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1985 - С. 360

7. К 1125-летию Полоцка. Конференция «История и археология Полоц-ка и Полоцкой земли»,- Полоцк, 1987. - С.42-43

8. Кулагін А.М. Каталіцкія храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2000

9. Кулагін А.М. Праваслаўныя храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2001.-С.161

10. Кулагін А.М. Праваслаўныя храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2001.-С. 163

11. Кулагін А.М. Праваслаўныя храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2001.-С. 164

12. Кулагін А.М. Праваслаўныя храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2001.-С.281

13. Кулагін А.М. Праваслаўныя храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даведнік /Маст. І.І. Бокі. - Мн.: Бел. Эн., 2001.-С.297

14. Путеводитель по городу Полоцку,- Полоцк, 1910. - С. 14

15. Русское книгопечатание до 1917 года. - М.: Наука, 1964 - С. 366,381,500

16. Отчетъ общества полоцкой библиотеки за 1914 годъ,- Полоцкъ. Типо-литография Х.В. Клячко, 1915 г.

17. Подлипский А. - «Посети его - и ты сразу станешь молод...», газета «Народнае слова», 22 верасня 1998 года

18. Целеш В. - Гарады Беларусі на старых паштоўках. - Мн.: Беларусь, 1998

19. Целеш В. - Старыя паштоўкі. - Маладосць, 1979, №8

20. Шлеев В.В., Файнштейн Э.Б. - Художественные открытки и их собирание. - М.: ИЗОГИЗ.-1960 .-С.36

21. Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. У 5-ці т.; Т.4- Мн.: Бел. СЭ, 1986.-С.234

22. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. - С.533

23. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Эн- цыклапедыя,1999. - С.-534

24. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. - С.-535

25. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. — С.-540

26. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. - С.-539

27. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. - С.-542

28. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т.; Т.5 - Мн.: Бел.Энцыклапедыя, 1999. - С.-531

РАЗДЕЛ 1

1.1 Выдавец Ш.Гофеншефер, г. Полоцк.

1.1.1

1. «Полоцкъ. Софійскій Соборъ»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 14,0 см

ПИАЗ КП5-2321 /8

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выява будынка Сафійскага Сабора і замка езуітаў з боку р.Зах. Дзвіны. У версе, у адзін радок тыпаграфскім шрыфтам змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Софійскій Соборъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі; злева, унізе, ў адзін радок надпіс: «Изд. Кн. Маг. Ш Гофеншефера въ Полоцке». Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, на адвароце плямы ад клею, загіны вуглоў, пацёртасць. (Ф)

2. «Полоцкъ. Костелъ, Памятникъ 1812 г.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,8 см

НПГКМЗ КП17-17853

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі змешчана выява галоўнай плошчы г.Полацка пачатка XX стагоддзя на якой - Помнік 1812 году, каланча, будынак касцёла. Перад касцёлам - высокія дрэвы. На плошчы мноства людзей. Злева, ўверсе паштоўкі, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Костелъ, Памятникъ 1812 г.» (шрыфт чорнага колеру, 1 радок). На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць. (Ф)

1.1.2

3. «Полоцкъ. Gruss aus Polotzk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,5 х 9,0 см

ПИАЗ КП6-2977

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку паштоўкі змешчаны фотаздымак з боку Верхне-Пакроўскай вуліцы Микалаеўскага Сабора і Помніка Айчыннай вайны 1812 года. Здымак размешчаны ў верхняй частцы паштоўкі, вакол яго - стылізацыя поля паштоўкі пад белую рамку. Злева, вертыкальна, ў адзін радок змешчаны надпіс : «Книжный магазинъ Ш.Гофеншефера, Полоцкъ», ўнізе, гарызантальна, у адзін радок: «Полоцкъ. Gruss aus Polotzk» («Прывітанне з Полацку»). На правым баку паштоўкі, унізе, змешчаны рукапісны надпіс фіялетавага колеру: «1901 г.»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, маленькія надрывы, пацёртасць, на адвароце - плямы ад клею.(Ф)

1.2 Выдавец Ліўшыц М.М., г. Полацк.

1.2.1

4. «Полоцкъ. Мостъ Черезъ Ръку З.Двины».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,7 х 13,6

ПИАЗ КП5-2536/1

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выяўленне чыгуначнага моста праз раку З.Дзвіну, на якім два паравоза. На першым плане, справа, выява берага і лодкі . Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Мостъ Черезъ Ръку З.Двины» (шрыфт чорнага колеру, 1 радок). На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

На адвароце змешчаны надпіс (неразборліва), які зроблены алоўкам сіняга колеру: « Игорь!... / / дома 12 ...чера //С приветом!» .

Захаванасць: забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, надрыў па праваму вертыкальнаму зрэзу, левы верхні вугал страчаны, драпіны, надпіс. (Ф)

5. «Полоцкъ. Видъ На Восточную Сторону».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,7см

ПИАЗ КП5- 2536/2

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку - выяўленне панарамы горада з вышыні птушынага палёту. У цэнтры кампазіцыі - будынкі Віцебскай вуліыцы Полацка часу пачатка XX стагоддзя, Богаяўленская царква, рака Заходняя Дзвіна і панарама горада на левым беразе ракі. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: « Полоцкъ. Видъ На Восточную Сторону» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, драпіны, левы верхні вугал страчаны. (Ф)

6. «Полоцкъ. Видъ съ Краснаго Моста на Городъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,7см ПИАЗ КП5-2536/3

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На пра-

вым баку - выяўленне г. Полацка з боку Чырвонага Моста. У цэнтры кампазіцыі - драўляны мост праз раку Палату, на якім стаяць людзі, едуць павозкі. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Видъ съ Краснаго Моста на Городъ» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, драпіны, левы верхні вугал страчаны, невялікі надрыў па леваму вертыкальнаму зрэзу. (Ф)

7. «Полоцкъ. Верхній Замокъ. Софійскій Соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,7см

ПИАЗ КП5-2536/4

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выяўленне будынка Верхняга Замка і Сафійскага Сабора з боку р. Зах. Дзвіны, ракі, па якой плыве лодка пад белым парусам. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Верхній Замокъ. Софійскій Соборъ» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, драпіны, левы верхні вугал страчаны. (Ф)

8. «Полоцкъ. Николаевскій Вокзалъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2536/5

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выяўленне будынка полацкага Мікалаеўскага чыгуначнага вакзала. На лесвіцы галоўнага ўвахода будынка стаяць чатыры мужчы- ны сярэдняга ўзросту ў цёплым адзенні. У верхнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Полоцкъ.// Николаевскій Вокзалъ», які зроблены ў два радкі шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, драпіны, левыя верхні і ніжні вуглы страчаны. (Ф)

9. «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,6 см

ПИАЗ КП5-2536/6

Паштоука прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы горада з боку в. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - будынкі кадэцкага корпуса і Мікалаеўскага сабора. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, правы ніжні вугал страчаны. (Ф)

10. «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2536/8

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы горада. У цэнтры кампазіцыі - будынкі кадэцкага корпуса і Мікалаеўскі Сабор з паўночнага боку. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ» у адзін радок, шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, левы верхні вугал страчаны. (Ф)

11. «Полоцкъ. Верхній Замокъ, Николаевскій Соборъ. Богоявленскій Монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2536/7

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выяўленне панарамы горада з боку ракі Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - выява Мікалаеўскага Сабора, Богаяўленскага Манастыра. На першым плане - левы бераг ракі і дзве лодкі. Уверсе паш-

тоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Верхній Замокъ, Николаевскій Со- боръ. Богоявленскій Монастырь» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, верхні правы вугал страчаны. (Ф)

12. «Полоцкъ. Спассо-Евфросйньевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2536/9

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - выяўленне будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. На першым плане - цэнтральны ўваход, вароты зачынены. Перад імі стаяць людзі. Уверсе, бліжэй да левага краю паштоўкі, змешчаны надпіс: «Полоцкъ». Уверсе, бліжэй да правага краю паштоўкі - надпіс: «Спассо Евфросиньевскій монастырь». На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса І адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, пакамячанасць вуглоў. (Ф)

1.2.2

13. «Полоцкъ. Спассо-Евфросиновскій Монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,8 х 13,6 см

ПИАЗ КП6-2975

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра з боку р.Палаты. Унізе, пад здымкам, белая гарызантальная паласа, па якой надрукаваны надпіс: «Полоцкъ. Спассо-Евфросиновскій Монастырь» у адзін радок шрыфтам чырвонага колеру.

На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і ад

крытага пісьма. На адваротным баку паштоўкі змешчаны надпісы. Злева: «Поздравляю милую// племянницу со днем//Ангела и пожелаю ей // всяких благ. В... до//машних имен. Боль//шое спасибо за письмо// Если вы позволите, то // и лично поздравлю.// Хотя ... когда получу ото//... тогда ... //... выберу время// вспомнить старое./ / Всем примет А...»; справа: «Люцинъ// Витеб. Губ.// Ея В...коблогородию// Ольге Федоровне// Г-же Сахаровой.». На адваротным багу паштоўкі змешчаны тры круглыя штампы: а) штамп дыяметрам 2,9 см з надпісам: «По...//9...»; б) штамп дыяметрам 2,9 см з надпісам: «По... //9...»; в) штамп дыяметрам 2,7 см з надпісам «Люцинъ ... Б.Г...// 10.У11.1907//...очт.тел.ко...//».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, верхні край паштоўкі надарваны ў цэнтры (2,5 см), надпісы, штампы, плямы ад клею. (Ф)

14. «Полоцкъ - Струнь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,7 см

ПИАЗ КП6-2976

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі выява царквы ў Струні (від з боку). Злева ўверсе змешчаны надпіс: «Полоцкъ - Струнь» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку паштоўкі - паштовыя адзнакі. Злева, у адзін радок, гарызантальны надпіс тыпаграфскім шрыфтам: «Изд. Писчебумажнага магазина М.М. Лившица». Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма і адраса. Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы ад клею. (Ф)

15. «Полоцкъ - Церковь в Струни».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2978

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі выява фасада невялікай царквы. Злева ўверсе змешчаны надпіс: «Полоцкъ - Церковь в Струни» у адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку паштоўкі - паштовыя адзнакі. Злева, у адзін радок, гарызантальны надпіс тыпаграфскім шрыфтам: «Изд. Писчебумажнага магазина М.М. Лившица». Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма і адраса.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, заломы вуглоў, плямы ад клею. (Ф)

16. «Полоцкъ. Видъ на восточную сторону».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,8 х 13,8 см

НПГКМЗ КП17-17854

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку - выяўленне панарамы горада з вышыні птушынага палёту. У цэнтры кампазіцыі - будынкі Віцебскай вуліцы, Богаяўленская царква, р.Зах. Дзвіна і панарама горада на левым беразе ракі. Уверсе, бліжэй да левага вугла, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Видъ на восточную сторону» (шрыфт чорнага колеру, адзін радок). На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку, у верхнім правым вуглу змешчана паштовая марка, наміналам 3 кап., з выявай герба Расійскай Імперыі ў цэнтры маркі. На адвароце паштоўкі, злева, змешчаны надпіс чарнілам чорнага колеру на нямецкай мове. Справа - адрас, на рускай мове: «Г.Митава / / Большая ул. Книжный / / магазин Л... г-жа Л.Плескау». На адваротным баку змешчаны тры круглыя штампы: а) штамп (дыяметр 2,9 см) з надпісам: «Двинскъ городъ // 12 5 11»; б) штамп (дыяметр 2,9 см) з надпісам: «Двинскъ городъ // 12 5 11»; в) штамп (дыяметрам 3,0 см) з надпісам: « ... // 13 5 11». Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, штампы, надпіс. (Ф)

1.2.3

17. «Полоцкъ. Памятникъ 1812 году».

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,8 х 8,8 см

ПИАЗ КП5-2321/7

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выявы Помніка 1812 году ў Полацку і двухпавярхо- вага будынка . Каля Помніка - людзі. Унізе паштоўкі змешчаны надпіс, які зроблены ў адзін радок шрыфтам чырвонага колеру: «Полоцкъ. Памятникъ 1812 году». У ніжнім левым вуглу змешчаны надпіс, які зроблены ў адзін радок мастацкім шрыфтам чырвонага колеру: «Писчебум. Магаз. М.М. Лившица». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў . (Ф)

18. «Полоцкъ. Верхній Замокъ. Софійскій Соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,6 см

ПИАЗ КП5-2472/2

Паштоўка прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчаны выявы будынка Верхняга Замка і Сафійскага Сабора з боку ракі Зах. Дзвіны, ракі, па якой плыве лодка пад белым парусам. Унізе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Верхній Замокъ. Софійскій Соборъ», які зроблены ў адзін радок шрыфтам чырвонага колеру. У ніжнім левым вуглу - надпіс: «Писчебум. Магаз. М.М. Лившица» ў адзін радок шрыфтам чырвонага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, драпіны, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, правы верхні вугал страчаны. (Ф)

1.3 Выдавец А.А. Рафайловіч, г. Полацк.

1.3.1

19. «Полоцкъ. Видъ съ Краснаго Моста на Городъ».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,7 х 13,7 см

ПГКМЗ КП15-13520

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява г.Полацка з боку Чырвонага Моста. У цэнтры кампазіцыі - драўляны мост праз р.Палату, на якім стаяць людзі, едуць павозкі. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага вугла, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Видъ съ Краснаго Моста на Городъ», які зроблены ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Назва выдавецтва, імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адваротным баку паштоўкі, злева, змешчаны рукапісны надпіс чарнілам чорнага колеру: «Дорогие родные// Поздравляю съ// Новымъ Годомъ// и желаю всего...// наилучшаго. Как//Ваше самочуствіе//... в Витебскъ// ...уважаю // ... ея де-// ... Время про-//вожу довольно весело// Привътъ от

жен... и ...// Александръ»; справа: «Сергею Петровичу // Сахарову //д. Беккера». На адвароце два паштовыя штампы дыяметрам 2,9 см з надпісам: «Люцинъ Вит.» І датай «5.1.11».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, драпіны, плямы, пацёртасць, загіны вуглоў, штампы, надпісы, (Ф)

1.3.2

20. «ПОЛОЦКЪ. Николаевскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,9 х 8,7 см

ПГКМЗ КП16-16459

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку - выява Мікалаеўскага сабора і Помніка 1812 году з боку Верхне-Пакроўскай вуліцы. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага вугла, змешчаны надпіс: « ПОЛОЦКЪ. Николаевскій соборъ», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чырвонага колеру ў адзін радок. На адвароце - паштовыя адзнакі. Імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам зялёнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў. (Ф)

21. «ПОЛОЦКЪ. Софійскій Соборъ и Развалины быв. Семинаріи.».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 х 13,7 см

ПГКМЗ КП16-16460

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі змешчана выява разбуранага трохпавярховага будынка і дваравы фасад Сафійскага Сабора. На першым плане - невялікі сад. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс:«ПОЛОЦКЪ. Софійскій Соборъ и Развалины быв. Семинаріи.», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чырвонага колеру ў адзін радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Імя выдаўца змешчаны ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу ў адзін радок шрыфтам зялёнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць. (Ф)

РАЗДЕЛ 2

2.1 Выдавец А.С. Суворын, г. Масква.
2.1.1

1915 год.

22. «Полоцкъ. - Polock № 3. // Спасская ул. Николаевскій соборъ»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 х 13,7 см

ПГКМЗ КП16-16198

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява вул. Спаскай г.Полацка пачатку XX стагоддзя: аднапавярховыя драўляныя дамы, брук, людзі каля дамоў, фурманкі. На другім плане - выява Мікалаеўскага сабора. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла змешчаны надпіс, які зроблены ў два радкі, шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. - Polock № 3. // Спасская ул. Николаевскій соборъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць. (Ф)

23. «Полоцкъ. - Polock № 7. // Развалины іезуитскаго замка.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,8 х 13,8 см

ПИАЗ КП5-2307

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранага будынка езуіцкага замка. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага верхняга вугла змешчаны надпіс, які зроблены ў два радкі шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. - Polock № 7. / / Развалины іезуитскаго замка.». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны надпіс алоўкам фіялетавага колеру: «М.К.Ж.Д.// ст. Царицыно// Пролетарский // Лесная// д. №10 // Гиндину В.». На адвароце змешчаны паштовы штамп круглай фор-

мы, дыяметрам 3,2 см, сляды страчанай паштовай маркі і часткі другога паштовага штампа з літарамі «...сква-б...»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, надпісы, штампы. (Ф)

24. «Полоцкъ. - Polock № 9. // Главная часть зданія іезуитскаго замка»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,4 х 11,4 см

ПГАЗ КП5-2308

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранай галоўнай часткі будынка езуіцкага замка, дрэва каля сцяны і штыкетніку, які прымкнуты да будынка. Уверсе, бліжэй да правага зрэзу паштоўкі, змешчаны надпіс: « Полоцкъ. - Polock № 9. // Главная часть зданія іезуитскаго замка», які зроблены ў два радкі шрыфтам чорнага колеру. На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны надпіс, які зроблены простым алоўкам (частка надпіса сцёрлася), злева: «...олька!...// ...//...//... не могу застать//...//» ; справа:« мама 12-го буде...// убирать комнат.../ / я наверное не// приеду 24-00// с поездом 6.1 // с калан- чевки я...// жди меня.// меня не будет т...// я уже дома// П...»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, надпіс, паштоўка з двух бакоў (вертикальны зрэз) абрэзана (Ф)

25. «Полоцкъ. - Polock № 11. // Спасо-Ефросиновскій женскій монастырь.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 х 11,5 см

ПИАЗ КП5-2309

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра, ракі Палаты і сельскага краявіду. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага верхняга вугла, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. - Polock №11.// Спасо- Ефросиновскій женскій монастырь.», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў два радкі. На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адварот-

ны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны надпіс алоўкам фіялетавага колеру:

«М.К.Ж.Д.// Царицыно// Пролетарский район // Лесная ул. д. 10 // Гиндину В.».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, пацёртасць, загібы вуглоў, надпіс, правы вертыкальны зрэз зрушаны ўлева з-за абрэза паштоўкі. (Ф)

26. «Полоцкъ. - Polock № 12. //Витебская улица.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,4х 13,7 см

НПГКМЗ КП17-17855

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі . На правым баку змешчана выява гарадскога краявіду: вуліца Віцебская г. Полацка часу пачатка XX стаг., у канцы якой - выява Мікалаеўскага сабора і Помніка 1812 году. Уздоўж вуліцы - невялікія дрэвы з лісццем. Злева, па тратуары ідзе мужчына. Уверсе, па цэнтры, змешчана назва паштоўкі (шрыфт чорнага колеру, два радкі).

На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны надпіс, які зроблены простым алоўкам (неразборліва) - дата: « 17/ X1 = 1915»; адрас: «Петроград// Гагаринская ул// 15». На адваротным баку змешчаны тры штампы: два полацкія штампы, трэцці з надпісам : «Петроград / / 2011.1511.11». Штампы круглай формы дыяметрамі : 2,8 см, 2,8 см, 2,7 см.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, на правым баку, унізе справа - жоўтыя плямы, загібы вуглоў, надпіс, штампы. (Ф)

1916 год.

27. «Полоцкъ. - Polock № 4 //Нижне-Покровская улица.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2797/6

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі . На правым баку змешчана выява гарадскога краявіду: вуліца з драўлянымі аднапавярховымі будынкамі. Уверсе, ў два радкі, тыпаграфскім шрыфтам

змешчаны надпіс: «Полоцкъ. - Polock № 4 //Нижне-Покровская улица.» На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, плямы. (Ф)

28. «Полоцкъ. - Polock № 6 // Спасо-Ефросиновскій женскій Монастырь.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2797/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі . На правым баку змешчана выява панарамнага здымка Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. Справа, уверсе, ў два радкі шрыфтам чорнага колеру змешчаны надпіс: «Полоцкъ. - Polock № 6 // Спасо-Ефросиновскій женскій Монастырь.». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, маленькія плямы. (Ф)

29. «Полоцкъ. - Polock № 10 // Святыя ворота Спасо-Ефросиновскаго Монастыря.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,5 х 8,5 см

ПИАЗ КП6-2797/4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі . На правым баку змешчана выява дарогі, якая вядзе да Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра і галоўны ўваход (вароты) у манастыр. Унізе паштоўкі, у два радкі, тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру змешчаны надпіс: «Полоцкъ. - Polock № 10 // Святыя ворота Спасо-Ефросиновскаго Монастыря.». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паш- тоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць. (МБК)

30. «Полоцкъ. - Polock № 14 // Древній храмъ Воздвиженія креста Господня,// построенъ Иракліемъ Лисовскимъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2797/3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява фасада невялікай царквы на фоне краявіду. У правым верхнім вуглу ў тры радкі тыпаграфскім шрыфтам змешчаны надпіс: «Полоцкъ. - Polock № 14 // Древній храмъ Воздвиженія креста Господня,// построенъ Ираклiемъ Лисовскимъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, плямы. (Ф)

2.1.2

<u>1916 год:</u>

31. «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ».

Кардон тонкі, фотатыпія, рукапіс.

8,3 х 13,6 см

ПИАЗ КП5-2299

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранага будынка замка езуітаў. У верхнім левым вуглу змешчаны надпіс, які зроблены ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце, уверсе паштоўкі, змешчаны рукапісны надпіс: «№3», які зроблены чарнілам фіялетавага колеру.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць. (Ф)

32. «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 х 13,7 см

ПИАЗ КП6-2827/3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранага будынка замка езуітаў. У верхнім левым вуглу змешчаны надпіс, які зроблены ў адзін радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, плямы. (Ф)

33. «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,6 см

ПИАЗ КП6-2321 / 2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Сафійскага сабора і разбуранага будынка замка езуітаў. Уверсе, у адзін радок, тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Замокъ Іезуитовъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, плямы. (Ф)

34. «Полоцкъ. Іоано-Богословская церковь и Западная Двина».

Кардон тонкі; фотатыпія,рукапіс.

8,4 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2300

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява р.Зах. Дзвіны і будынка Іоана-Багаслоўскай царквы. На беразе ракі - драўляныя невялікія дамы. Вакол - дрэвы. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Іоано-Богословс- кая церковь и Западная Двина».

На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны надпіс,

які зроблены чарнілам фіялетавага колеру - злева: «Здравствуй дорогая/ / Бронтя. Посылаю// тебе сердечный приветъ/ / и желаю тебе всего// наилучшаго въ жизни// вашей. Дорогая Бронтя// почему ты мне не пишешь писемъ.,/ / Я тебе выслала два письма а ты / / мне ни однаго/ / мне очень обидно что ты / /на меня серчаешь. / / передай привет// вашей мате. До свиданья// Стефанида.»; справа :«Почт. Отд.// Прозороки Вил. Г. // Именіе Игнанапа (?)/ Г-жы Брониславе / / Семенасъ»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, загібы вуглоў, пажоўкласць, надпіс. (Ф)

35. «Полоцкъ. Іоано-Богословская церковь и Западная Двина».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,2 х 13,6 см

ПИАЗ КП6-2827/5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява р.Зах. Дзвіны і будынка Іоана-Багаслоўскай царквы. На беразе ракі - драўляныя невялікія дамы, вакол - дрэвы. Уверсе паштоўкі, бліжэй да левага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Іоано-Богословская церковь и Западная Двина».

На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, пажоўкласць, плямы, сляды клею. (Ф)

36. «Полоцкъ. Спасо-Евфросиніевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,4 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2301

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі . На правым баку змешчана выява будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра з боку р. Палаты. Уздоўж берага і вакол драўляных дамоў - дрэвы. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла, змешчаны надпіс,

якi зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Спасо-Евфросиніевскій монастырь». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце, уверсе паштоўкі, змешчаны рукапісны надпіс, які зроблены чарнілам фіялетавага колеру: «№5»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, пажоўкласць, загібы вуглоў. (Ф)

37. «Полоцкъ. Спасо-Евфросиніевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,6 см

ПИАЗ КП6-2827/8

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра з боку р. Палаты. Уздоўж берага і вакол драўляных дамоў - дрэвы. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Спасо-Евфросйніевскій монастырь». На адвароце - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, пажоўкласць, загібы вуглоў. (Ф)

38. «Полоцкъ. Древняя церковь Спасо-Ефросиньевскаго монастыря построенъ 1101 году»

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,7 х 8,4 см

ПИАЗ КП5-2304

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява будынка Спаса-Праабражэнскай царквы, цэнтральны ўваход. Уверсе паштоўкі, справа, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. // Древняя церковь Спасо-Ефросиньевскаго// монастыря построенъ 1101 году», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у тры радкі. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, пажоўкласць, загібы вуглоў, плямы. (Ф)

39. «Полоцкъ. Древняя церковь Спасо-Ефросиньевскаго монастыря построенъ 1101 году»

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,7 х 8,4 см

ПИАЗ КП6-2827/7

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява будынка Спаса-Праабражэнскай царквы, цэнтральны ўваход. Уверсе паштоўкі, справа, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. // Древняя церковь Спасо-Ефросиньевскаго// монастыря построенъ 1101 году», якія зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у тры радкі. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пацёртасць, пажоўкласць. (МБК)

40. «Полоцкъ. Видъ на Николаевскій соборъ и замокъ Іезуйтовъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПГАЗ КП6-2797/2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўсходняй часткі горада з боку р. Палаты. У цэнтры кампазіцыі - выява Мікалаеўскага сабора і часткі будынка езуіцкага замка. На першым плане, злева, круты бераг з дрэвамі на ім. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Видъ на Николаевскій соборъ и замокъ Іезуитовъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, маленькія плямы, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф)

41. «Полоцкъ.Видъ на Николаевскій соборъ и замокъ Іезуитовъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2827/4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўсходняй часткі горада з боку р. Палаты. У цэнтры кампазіцыі - выява Мікалаеўскага сабора і часткі будынка езуіцкага замка. На першым плане, злева, круты бераг з дрэвамі на ім. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Видъ на Николаевскій соборъ и замокъ Іезуитовъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, плямы, пацёртасць, сляды клею, пажоўкласць. (Ф)

42. «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. Спасо-Евросиніевскій монастырь»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПИАЗ КП6-2797/5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўнутранага двара Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра: упрыгожаная царква Спаса, цёплая царква і шмат людзей, якія стаяць у двары. Злева - белая вертыкальная паласа (шырына -1,9 см), на якой у два радкі тыпаграфскім шрыфтам надрукавана : «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. // Спасо-Евросиніевскій монастырь». Фотаздымак зроблены 23 мая 1910 года ў дзень перанясення мошчаў святой Еўфрасінні Полацкай з г.Кіява ў г. Полацк. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў. (МБК)

43. «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. Спасо-Евросиніевскій монастырь»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,5 см

ПГАЗ КП6-2827/6

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўнутранага двара Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра: упрыгожаная царква Спаса, цёплая царква і шмат людзей, якія стаяць у двары. Злева - белая вертыкальная паласа (шырына -1, 9 см), на якой у два радкі тыпаграфскім шрыфтам надрукавана : «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. // Спасо-Евросиніевскій монастырь». Фотаздымак зроблены 23 мая 1910 года ў дзень перанясення мошчаў святой Еўфрасінні Полацкай з г.Кіява ў г. Полацк. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выходныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў. (МБК)

44. «Полоцкъ. Видъ на р. Западную Двину и Софійскій соборъ»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 х 13,6 см

ПИАЗ КП6-2827/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява г.Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - Сафійскі сабор, будынак езуіцкага замка. На першым плане - левы бераг р. Зах. Дзвіны з дрэвамі на ім і лодка. Уверсе паштоўкі, бліжэй да правага верхняга вугла, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Видъ на р. Западную Двину и Софійскій соборъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выходныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загі- ны вуглоў, сляды клею. (Ф)

45. «Полоцкъ. Западная Двина».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 x 13,6 см

ПИАЗ КП6-2827/2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ракі Зах. Дзвіны з боку левага берага. На першым плане змешчана выява левага берага з 4-мя лодкамі. На сярэдзіне ракі - лодка, у лодцы - чалавек. Уверсе паштоўкі, бліжэй да верхняга левага вугла змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру: «Полоцкъ. Западная Двина».

На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы. (Ф)

1917 год.

46. «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. Спасо-Евросиніевскій монастырь»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,4 x 13,6 см

ПИАЗ КП5-2302

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўнутранага двара Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра: упрыгожаная царква Спаса, цёплая царква і шмат людзей, якія стаяць у двары. Злева - белая вертыкальная паласа (шырына -1,9 см), на якой у два радкі тыпаграфскім шрыфтам надрукавана: «Полоцкъ Древняя церковь 11 века. // Спасо-Евросиніевскій монастырь». Фотаздымак зроблены 23 мая 1910 года ў дзень перанясення мошчаў святой Еўфрасінні Полацкай з г. Кіява ў г. Полацк. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Выхадныя звесткі змешчаны ўнізе паштоўкі ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце, уверсе паштоўкі, змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам фіялетавага колеру: «№ 8»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў. (Ф)

2.1.3

47. «Полоцкъ. Памятникъ 1812. Николаевскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

13,6 х 8,4 см

ПИАЗ КП4-2040

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява Верхне-Пакроўскай вуліцы, Мікалаеўскага сабора і Помніка Айчыннай вайны 1812 г. Уверсе змешчаны надпіс чорным шрыфтам у 1 радок: «Полоцкъ. Памятникъ 1812. Николаевскій соборъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок пащтоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. На адвароце змешчаны рукапісны надпіс, які зроблены чарнілам чорнага колеру. Большая частка надпіса страчана.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загіны вуглоў, сляды ад клею, надпіс. (Ф)

48. «Полоцкъ. Памятникъ 1812. Николаевскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,7 х 8,5 см

ПИАЗ КП5-2321 /11

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява Верхне-Пакроўскай вуліцы, Мікалаеўскага сабора і Помніка Айчыннай вайны 1812 г. Уверсе змешчаны надпіс чорным шрыфтам ў 1 радок: «Полоцкъ. Памятникъ 1812. Николаевскій соборъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загіны вуглоў, пакамячанасць, сляды ад клею. (Ф)

49. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

7,8 х 13,8 см

ПИАЗ КП5-2321 / 3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Верхняга замка (будынак уніяцкага манастыра)

і Сафійскага сабора, з боку р. Палаты. На другім плане - Мікалаеўскі сабор. Уверсе, справа, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загіны вуглоў, месцамі пакамячанасць. (Ф)

50. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,8 см

ПИАЗ КП5-2321 / 4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Верхняга замка (будынак уніяцкага манастыра) і Сафійскага сабора, з боку р.Палаты. На другім плане - Мікалаеўскі сабор. Уверсе, справа, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загіны вуглоў, на адвароце - плямы ад клею. (Ф)

51. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софийскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,7 см ПИАЗ КП5-2513/3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Верхняга замка (будынак уніяцкага манастыра) і Сафійскага сабора, з боку р.Палаты. На другім плане - Мікалаеўскі сабор. Уверсе, справа, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў. (Ф)

52. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софийскій соборъ».

Кардон тонкі, фотатыпія.

8,5 х 13,7 см

ПИАЗ КП6-2827/19

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Верхняга замка (будынак уніяцкага манастыра) і Сафійскага сабора, з боку р. Палаты. На другім плане - Мікалаеўскі сабор. Уверсе, справа, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў.(Ф)

53. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

7,6 х 13,8 см

ПИАЗ КП6-2827/13

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранага Верхняга замка (трохпавярховы будынак) і Сафійскага сабора з боку ракі Зах. Дзвіны. Па рацэ плыве лодка пад белым парусам. Над выявай Верхняга Замка змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць. (МБК)

54. «Полоцкъ. Верхній замокъ. Софийскій соборъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

7,7 х 13,9 см

ПГКМЗ КП16-16461

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява разбуранага Верхняга замка (трохпавярховы будынак) і Сафійскага сабора з боку ракі Зах. Дзвіны. Па рацэ плыве лодка пад белым парусам. Над выявай Верхняга Замка змешчаны надпіс:

«Полоцкъ. Верхній замокъ. Софійскій соборъ», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць. пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф)

55. «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 x 13,8 см

ПИАЗ КП5-2321 / 5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява чыгуначнага моста праз раку Зах. Дзвіну, на якім два паравозы. На першым плане справа - выява берага і лодкі. Уверсе паштоўкі, злева, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паш- тоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загібы вуглоў. (Ф)

56. «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 x 13,8 см

ПИАЗ КП5-2827/17

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява чыгуначнага моста праз раку Зах. Дзвіну, на якім два паравозы. На першым плане справа - выява берага і лодкі. Уверсе паштоўкі, злева, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

57. «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 x 13,8 см

ПГКМЗ КП16-16462

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява чыгуначнага моста праз раку Зах. Дзвіну, на

якім два паравозы. На першым плане справа - выява берага і лодкі. Уверсе паштоўкі, злева, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Мостъ черезъ рЪку З.-Двины», які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

58. «Полоцкъ. Каланча. Памятникъ 1812 г.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 x 13,7 см

ПИАЗ КП5-2321 / 6

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява галоўнай плошчы г.Полацка пач. XX ст., на якой Помнік 1812 г., каланча, двухпавярховыя будынкі. На плошчы - людзі. Злева, ўверсе паштоўкі, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Каланча. Памятникъ 1812 г.» На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, загібы вуглоў. (Ф).

59. «Полоцкъ. Каланча. Памятникъ 1812 г.»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 x 13,8 см

ПИАЗ КП6-2827/15

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява галоўнай плошчы г. Полацка пач. XX стаг., на якой Помнік 1812 г., каланча, двухпавярховыя будынкі. Злева, ўверсе паштоўкі, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Каланча. Памятникъ 1812 г.» На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

60. «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,3 x 13,8 см

ПИАЗ КП6-2321 /10

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява фасада будынка Полацкага кадэцкага корпуса. На адваротным баку - паштовыя адзнакі, у левым ніжнім вуглу змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 1 радок: «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ». Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і адкрытага пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

61. «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,6 х 13,7 см

ПИАЗ КП6-2827/9

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява трохпавярховага будынка кадэцкага корпуса (левае крыло) і часткі цэнтральнай плошчы. Па краю плошчы, перад агароджай тэрыторыі кадэцкага корпуса - высокія дрэвы з лісццем. Каля ўваходу агароджы - шмат людзей, якія стаяць у цені дрэў. Унізе, злева, змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Кадетскій Корпусъ». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф. Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (МБК).

62. «Полоцкъ. Спасо-Евфросиньевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,9 х 13,8 см

ПИАЗ КП5-2513/4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. На першым плане - цэнтральны ўваход, вароты зачынены. Перад імі стаяць людзі. Уверсе, бліжэй да левага краю паштоўкі, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Спасо-Евфросиньевскій монастырь». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. На адвароце змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам фіялетавага колеру «27 марта // 1925 г. // Полоцк Ксаверия // (5/1 - 8/ 111) // 1925 год)»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў, плямы. (Ф).

63. «Полоцкъ. Спасо-Евфросиньевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,6 х 13,9 см

ПИАЗ КП6-2827/14

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынкаў Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. На першым плане - цэнтральны ўваход, вароты зачынены. Перад імі стаяць людзі. Уверсе, бліжэй да левага краю паштоўкі, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Спасо-Евфросиньевскій монастырь». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

64. «Полоцкъ. Общій видъ Спасо-Евфросиньевскаго монастыря»

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,8 см

ПИАЗ КП6-2827/12

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку - панарамны здымак Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. Злева, уверсе, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Общій видъ Спасо-Евфросиньевскаго монастыря». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

65. «Полоцкъ. Дача за Спасо-Евфросиніевскимъ монастыремъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,7 см

ПИАЗ КП6-2827/16

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынка дачы, якая знаходзілася за Спаса-Еўфрасіннеўскім манастыром, выява моста праз р. Палату на фоне ляснога краявіду. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс, які зроблены тыпаг-

рафскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Дача за Спасо-Евфросиніевскимъ монастыремъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

66. «Полоцкъ. Часовня по дорогЪ въ Спасо-Евфросиніевскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,4 х 13,9 см ПГКМЗ КП16-16463

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчаны выявы невялікай праваслаўнай капліцы, вакол якой - штыкетнік і дрэвы; двух аднапавярховых драўляных дамоў і трох чалавек, якія рухаюцца па дарозе. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Часовня по дорогЪ въ Спасо-Евфросиніевскій монастырь», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў, плямы. (Ф)

67. «Полоцкъ. Учительская семинарія».

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,4 х 13,8 см

ПГАЗ КП6- 2827/18

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява будынка Настаўніцкай Семінарыі. Уверсе, справа, змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок: «Полоцкъ. Учительская семинарія». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф. На адваротным баку змешчаны надпіс, які зроблены алоўкам сіняга колеру: «23х17».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў, надпіс, плямы. (Ф).

68. «Полоцкъ. Женская гимназія».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,8 см

ПИАЗ КП6- 2827/11

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Ніжне-Пакроўскай вуліцы, уздоўж якой - невялікія дрэвы. Злева - двухпавярховы будынак, за якім відаць купал Богаяўленскай царквы. Уверсе паштоўкі змешчаны надпіс: «Полоцкъ. Женская гимназія», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загібы вуглоў. (Ф).

2.2 Издатель Цветков Х.Т., г. Москва.

<u>1914 год (?)</u>

69. «Полоцкъ. Спасо-Ефросиновскій женскій монастырь».

Кардон тонкі; фотатыпія, хрома-літаграфія, рукапіс.

9,0 х 13,9 см

ПГКМЗ КП15 - 12435

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі змешчаны выявы будынкаў Спасскага манастыра, р. Палаты, драўлянага моста праз раку. Паштоўка каляровая. На адвароце - паштовыя адзнакі. У ніжнім левым выглу змешчаны надпіс, які зроблены тыпаграфскім шрыфтам карычневага колеру ў тры радкі: «Полоцкъ. / / Спасо-Ефросиновскій // женскій монастырь». Імя выдаўца змешчана ўздоўж левага вертыкальнага зрэзу (шрыфт карычневага колеру, 1 радок). На адвароце - рукапісны надпіс, які зроблены алоўкам фіялетавага колеру. Злева: «Дорогая Эмма! // Мы едемъ сейчасъ / / около Брянска / / эту ночь даже спали / / немного, но проспали / / Смоленскъ, скажи / / какое горе! Мы // ужасно весело живем //...// Елизавета // Ирене». Справа: «Гор. Юрьевъ // ... губ. // Ботаническая ул., № 13 // М-м Э. Миліанъ». На адвароце змешчаны два авальныя штампы ледзь разборліва, 2,7 х 2,5 см, і адзін штамп круглай формы дыяметрам 2,7 см з надпісам: «ЮРЬЕВЪ. 23.4.14».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, заломы вуглоў, плямы, штампы, надпісы.

2.3 Выдаўцы «Спб. ОтдЪл О-ва Взаимопомощи Полочанъ», «Т-во Р.Голике и А. Вильборгъ». Фотаздымкі палкоўніка Нікуш- кіна. г. Санкт-Пецярбург.

1903 год.

70. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ».
Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.
9,2 х 13,9 см
ПИАЗ КП9- 5593/2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку паштоўкі змешчана выява галоўнага ўвахода ў полацкі кадэцкі корпус. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,7 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдЪла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку паштоўкі, унізе, змешчаны рукапісны надпіс: «главный вход». На адвароце невялікі малюнак і надпіс: «Главный вход //в Полоцкий Кадетский / / корпус 1 этаж - зал 1-й роты / / 2-»- - спальня 1-й роты / /3 -»- -зал 2 роты // Справа стена городского Собора // (б. Костел)// 1901 - 1909гг». Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць, страта фрагмента ўнізе паштоўкі - 0,5 х 0,6 см, надпісы. (Ф)

71. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ».
Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.
9,3 х 14,0 см
ПИАЗ КП9- 5593/3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява спальнага пакоя ў будынку полацкага кадэцкага корпуса. Пакой са скляпеністай столлю і сталчымі ў два рады ля сцен ложкамі. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,3 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдЪла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны

бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, унізе, блакітнага колеру чарнілам, у 1 радок, змешчаны надпісы: «Спальня строевой роты (5,6,7 кл)»; чорным чарнілам ў тры радкі: «Дорогихъ родныхъ с имя-/ /нинницою // 19 13/1 04 г.» (асабісты подпіс Вержбаловіча Б.Г.). На адваротным баку, справа, тры круглыя паштовыя штампы. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, месцамі пакамячана. (Ф)

72. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

14,0 х 9,2 см

ПИАЗ КП9- 5593/4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку, ў белай рамцы, змешчана выява групы хлопчыкаў у форме выхаванцаў полацкага кадэцкага корпуса, без галаўных убораў, якія стаяць паўкругам. У цэнтры - хлопец з аркушам белай паперы ў руках. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,3 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдѢла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паш- тоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку паштоўкі, унізе, у 2 радкі змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам блакітнага колеру: «В одном из классов, г. Нейберг 1й» і рыскай адзначаны выхаванец з паперах у руках. На адваротным баку ў тры радкі: «В одном из / /классов / /в часы отдыха».Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, месцамі пакамячанасць. (Ф)

73. «Изъ воспомінаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,2 х 13,9 см

ПИАЗ КП9 - 5593/5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамнага здымка г. Полацка з боку р. Зах.Дзвіны. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,4 см), на

якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдѢла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку паштоўкі, унізе, змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам блакітнага колеру: «Кирха». На адваротным баку ў 8 радкоў змешчаны надпіс блакітным чарн- ілам : «В центре видно одно из зданий Полоцкого / / кадетского корпуса, расположенных полу- / / кругом около б. костела, переделанного в православную церковь / / Слева лютеранская кирха/ / 3-й этаж - главный зал / / 2-й этаж - спальня 1-й роты // 1 этаж - классы 1-й роты в 1901-1909 гг.». Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы, надпісы, на адвароце - плямы ад клею. (Ф)

74. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,2 х 13,9 см

ПИАЗ КП9 - 5593/6

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўнутраннага двара полацкага кадэцкага корпуса. Злева - трохпавярховы будынак, справа - ўязная брама. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,4 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдѢла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, унізе, у 1 радок змешчаны надпіс, які зроблены сінім чарнілам : «Внутренний двор». На адваротным баку ў 6 радкоў: «Внутренний двор и вход во внут- / / ренний парк, которым пользовались // редко / /1-й этаж - кухни// 2-й - спальня 3-й роты //3-й - спальня 2-й роты. В 1901 - 1909 гг.». Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць, плямы, на адваротным баку - плямы ад клею, надпісы. (Ф)

75. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,1 х 13,8 см

ПИАЗ КП9 - 5593/7

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява групы кадэтаў, размешчаных на спартыўных снарадах у вялікай зале. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,4 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдЪла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, справа ўверсе, чорным чарнілам ў 2 радкі змешчаны надпіс: «Полоцк //19 14/ 1 04 г.». Унізе, чорным чарнілам ў 4 радкі - тэкст пісьма, над якім сінім чарнілам ў 1 радок: «Главный зал, на 3-й этаж». На адваротным баку, у цэнтры, у 4 радкі чорным чарнілам - адрас і імя, ніжэй (дапісана пазней), у 2 радкі: «в 1901 - 1909 гг. //от Яши Будянского, двоюродного моего брата, старше меня на ... года». На адваротным баку тры круглыя паштовыя штампы чорнага колеру. Адзін з г. Дзвінска, два другіх - г. Полацка. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, драпіны, месцамі пакамячанасць, на адваротным баку сляды ад клею, надпісы. (Ф)

76. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,3 х 13,8 см

ПИАЗ КП9 - 5593/8

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява групы кадэтаў у летняй форме, размешчаных у 2 рады (вид з боку). Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,7 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдЪла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, унізе, у 1 радок змешчаны надпіс, які зроблены сінім чарнілам: «Во внутреннем парке». На адваротным баку, у 2 радкі, сінім чарнілам:

«Урок гимнастики во внутреннем // парке. До 1901 г.». Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць, плямы, на адваротным баку - сляды ад клею, надпісы. (Ф)

77. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,2 х 13,9 см

ПИАЗ КП9- 5593/9

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява ўнутраннага двара полацкага кадэцкага корпуса. Злева - трохпавярховы будынак, справа - чатыры шарэнгі кадэтаў. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,7 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдѢла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, унізе, змешчаны надпіс, які зроблены ў 1 радок чарнілам сіняга колеру: «Во внутреннем парке». На адваротным баку ў два радкі сінім чарнілам: «Урок гимнастики во внутреннем парке. Снимок до 1901 года». Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць плямы, на адваротным баку сляды ад клею, надпісы. (Ф)

78. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,2 х 13,9 см

ПИАЗ КП9- 5593/10

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява цэнтральнай часткі г. Полацка, від з вежы Мікалаеўскага сабора. Пад здымкам - белая гарызантальная паласа (1,8 см), на якой тыпаграфскім шрыфтам чорнага колеру, у 2 радкі, змешчаны надпісы: «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ», ніжэй, злева: «По фотогр. Полк. Никушкина», справа: «Изд. Спб. ОтдѢла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку, унізе, у 1 радок: «С колокольни Собора». На адваротным баку сінім чарнілам ў 3 радкі: «Общий вид города и р.Зап. Двина //с колокольни Собора

(б. костела) //в 1901 - 1909 гг.» Ніжэй, у 1 радок, простым алоўкам: «Вид на восточную сторону города, 1903 г.» Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўклаць, пацёртасць, плямы, надпісы. (Ф)

79. «Изъ воспоминаній о Полоцкомъ кадетскомъ корпусѢ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,0 х 14,0 см

ПИАЗ КП9 - 5593/11

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчаны выявы: а) злева надрукавана выява паўкруглай таблічкі залатыстага колеру з надпісам: «7 октября 1812 года», якая абрамляе ўверсе круглую чыгунную бомбу; б) ніжэй - выява перакрыжаваных пагон кадэтаў Полацкага кадэцкага корпуса (алага колеру з белым кантам, літарамі «П.К.» і жоўтым гузікам ўверсе. Пад пагонамі дамалявана стылізаваная стужка жоўтага колеру з надпісам стрыжням чорнага колеру: «1909 г.». Пагоны і надмаляваная стужка абведзены чорным стрыжням, пачыная ад паўкруглай таблічцы, у форме неправільнага шэсцівугольніка - форма жэтона. Крыху правей - дамалёваны на- грудны знак у памяць 75-годдзя ПКК (крыжападобнай формы, асноўны колер - чырвоны, уверсе вертыкальнай перакладзены - сталізаваная выява шапкі Манамаха (жоўтага колеру); в) у цэнтры - двуглавы арол, які абхватвае Дзяржаву з вензелем Микалая Другога (літара «Н»), ніжэй - выява чыгуннай бомбы і паўкруглай таблічкі з надпісам «7 октября 1812 г.». У ніжнім правым вуглу паштоўкі змешчаны надпіс: «Изд. Спб. ОтдЪла О-ва Взаимопомощи Полочанъ». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку паштоўкі, пад выявай жэтона - надпіс, які зроблены сінім чарнілам: «Жетон Полоцк. Кад. Корп. Носился на правой верхней пуговице двубортного мундира» у 4 радкі). Пад выявай нагруднага знака - надпіс стрыжням, які зроблены пазней: «Нагрудный знак в память 75ти- летия Полоцкого Кадетского корпуса 1835 - 1910 г. носился на левой стороне груди» (у 4 радкі). На адваротным баку - надпіс сінім чарнілам у 7 радкоў: «жетон Полоцкого кадетского корпуса: Русская неразорвавшаяся бомба в стене корпуса, попавшая туда 7 октября 1812 г. - когда русские войска под командованием ген. Витгенштейна взяли Полоцк,

занятый французами. Погоны кадет алого цвета с черным кантом ранее, а затем с белым кантом.» Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбало- віча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загі- бы вуглоў, надпісы, на адвароце - сляды ад клею, пашкоджанне верхняга слоя кардону. (Ф)

80. «Изъ воспоминанiй о Полоцкомъ кадетскомъ корпусЪ.»

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

14,1 х 9,0 см

ПИАЗ КП9 - 5593/12

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчаны выявы трох фотаздымкаў Р.І. Кандраценка, выха- ванца Полацкага кадэцкага корпуса, палачаніна, абаронцы Порт-Артура. На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. На правым баку паштоўкі змешчаны надпіс. які зроблены чарнілам сіняга колеру: «Герой и / / гордость / / Порт - Артура // убит 2 декабря 1904 г. на // форту №2». На адваротным баку - надпіс чарнілам сіняга колеру: «Душа и гордость» / / Порт Артура // (Убит 2 декабря 1904 г. (15 н. Стиль старый) на форту №2/ / После чего очень быстро / / крепость Порт Артур / / была сдана его комен- / / дантом ген. Стесселем / / японцам 2 января 1905 // (ст. стиля).» Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Вержбаловіча Б.Г.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, надпісы. (Ф)

РАЗДЕЛ 3

3.1 Выдавец Фрыц Краускопф, г. Кенігсберг.

3.1.1

81. «Blick auf Polozk» (?) («Погляд на Полацк»)

Кардон тонкі; фотатыпія. рукапіс.

9,0 х 13,8 см

ПИАЗ КП5 - 2321/9

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. Ні правым баку змешчана выява драўлянага моста праз раку Зах. Дзвіну, на

якім размешчана вартавая будка і каравульны. На левым беразе ракі - драўляныя матэрыялы, лодкі. На правым беразе ракі - панарама горада з выявай Мікалаеўскага Сабора. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма адраса і маркі. На адвароце змешчаны паўсцёрты неразборлівы надпіс. Справа - штамп.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, на правым баку, ўверсе, тыпаграфскі надпіс зацёрт белай фарбай. (Ф).

82. «Blick auf Polozk» («Погляд на Полацк»).

Кардон тонкі; фотатыпія. рукапіс.

8,9 x 13,9 см

ПИКЗ КП9 - 5592/2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява драўлянага моста праз раку Зах. Дзвіну, на якім размешчана вартавая будка і каравульны. На левым беразе ракі - драўляныя матэрыялы, лодкі. На правым беразе ракі - панарама горада з выявай Мікалаеўскага Сабора. Уверсе паштоўкі, па цэнтры, змешчаны надпіс: «Blick auf Polozk», які зроблены чорным шрыфтам у 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма адраса і маркі. На адвароце змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам сіняга колеру: « Koch...nu, srocfony // Andrio Za...embcka / / Zosia Karvecko / / ...adav Zinedvier // Zodov Ziniehvier / / Wicia Kawecka» .

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, драпіны, пацёртасць, надпіс. (ПКМ)

83. «Polock» (?)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,0 x 13,8 см

ПИАЗ КП5 - 2331/14

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы г. Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі. На адвароце змешчаны надпіс на польскай мове : 13 радкоў неразборлівым почыркам.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны

вуглоў, драпіны, пацёртасць, надпіс, на правым баку ўверсе, у цэнтры, белай фарбай зацёрта назва паштоўкі, па ўсей верагоднасці, слова: «Polock». (Ф)

84. «Polozk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,9 х 13,9 см

ПИАЗ КП9 - 5592/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява вул.Ніжнепакроўскай з боку Сафійскага Сабора. Воддаль - выявы лютэранскай кірхі і Богаяўленскага манастыра. Справа - выява р. Зах. Дзвіны і панарама Задзвіння. Уверсе, па цэнтры, змешчаны надпіс: «Polozk» («Полацк»), які зроблены шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку - паштовыя адзнакі.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, надпіс, надрыў верхняга левага вугла - 1,7 см, страта левага ніжняга вугла. (Ф)

85. «Gruß aus Polozk» . («Прывітанне з Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,0 х 13,8 см

ПИАЗ КП5 - 2298

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Віцебскай вуліцы г.Полацка пачатку ХХ стаг. У цэнтры кампазіцыі - выява будынка Полацкага кадэцкага корпуса і Помніка героям вайны 1812 года. На першым плане, злева, выява двух мужчын у вайсковай форме, якія ідуць па тратуары вуліцы. Уверсе справа, змешчаны надпіс: «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»). На адваротным баку - паштовыя адзнакі. На адвароце, бліжэй да цэнтру, змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам фіялетавага колеру: «№2». Справа ад цэнтра - штамп полацкага краязнаўчага музея 1950-х гадоў.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, надпіс. (МБК)

86. «Gruß aus Polozk» . («Прывітанне з Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія.

9,0 х 13,8 см

ПИАЗ КП9 - 5592/4

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява Віцебскай вуліцы г.Полацка пачатку ХХ стаг. У цэнтры кампазіцыі - выява будынка Полацкага кадэцкага корпуса і

Помніка героям вайны 1812 года. На першым плане, злева, выява двух мужчын у вайсковай форме, якія ідуць па тратуары вуліцы. Уверсе справа, змешчаны надпіс: «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»). На адваротным баку - паштовыя адзнакі.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць. (ПКМ)

87. «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,0 х 13,9 см

ПИАЗ КП5 - 2303

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчаны выявы р. Зах. Дзвіны, якая скавана ільдом, і драўляных будынкаў г. Полацка, якія размешчаны ўздоўж берага ракі. На першым плане - людзі ў сялянскай вопратцы, ў санях, едуць па скаванай ільдом рацэ. Уздоўж берага - лодкі, воддаль - драўляны мост праз раку. Уверсе, бліжэй да правага вугла паштоўкі змешчаны надпіс: «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»), які закітаваны белай фарбай. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. На адвароце, уздоўж выхадных звестак, змешчаны надпіс чарнілам чорнага колеру: «Поездка из г.Полоцка (тема сельской жизни)». Справа ад цэнтра - штамп полацкага краязнаўчага музея 1950-х гадоў.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, надпіс, штамп. (МБК)

88. «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,9 х 13,9 см

ПИАЗ КП9 - 5592/5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчаны выявы р. Зах. Дзвіны, якая скавана ільдом, і драўля- ных будынкаў г. Полацка, якія размешчаны уздоўж берага ракі. На першым плане - людзі ў сялянскай вопратцы, ў санях, едуць па скаванай ільдом рацэ. Уздоўж берага - лодкі, воддаль - драўляны мост праз раку. Уверсе, бліжэй да правага вугла паштоўкі змешчаны надпіс: «Gruß aus Polozk» («Прывітанне з Полацку»), які закітаваны белай фарбай. На адваротным баку - паштовыя адзнакі.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, страта верхняга правага вугла, надрыў са стратай фрагмента ўнізе паштоўкі, два вертыкальныя заломы. (Ф)

89. «Gruß aus Polozk». («Прывітанне з Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

8,9 x 13,7 см

ПИАЗ КП5 - 2321/ 1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява галоўнай (парадняй) плошчы г.Полацка з Помнікам героям вайны 1812 года на першым плане. Здымак зроблены са званіцы Мікалаеўскага Сабора. Уверсе, над зымкам, чорным тыпаграфскім шрыфтам у 1 радок змешчаны надпіс: «Gruß aus Polozk» («Прывітанне з Полацку»), На адваротным баку - паштовыя адзнакі.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, на адвароце - плямы ад клею. (Ф)

90. «Polozk. Markf». («Полацк. Рынак»)

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,8 x 13,8 см

ПКМ КП1 - 261

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява полацкага рынка. На першым плане - сялянкі, якія гандлююць бульбай; воддаль - будынкі склада, фурманкі. У верхнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Polozk. Markf», які зроблены шрыфтам чорнага колеру ў 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, вертыкальны надрыў уверсе паштоўкі - 1,7 см. (ПКМ).

91. «Polozk. Markf» («Полацк. Рынак») (?)

Кардон тонкі; фотатыпія, рукапіс.

9,0 x 14,0 см

ПИАЗ КП5 - 2513/5

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява полацкага рынка. На першым плане - сялянкі, якія гандлююць бульбай; воддаль - будынкі склада, фурманкі. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі. На адвароце змешчаны надпісы, які зроблены

чарнілам чорнага і фіялетавага колераў: уверсе па дыяганалі - «(Въ память// новой власти)», справа: «1918 г. 22 ноября // Полоцкъ // женск. гим.»

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў, пацёртасць, страта верхняга левага вугла. (Ф)

92. «Polozk. Markf». («Полацк. Рынак») (?)

Кардон тонкі; фотатыпія.

9,0 x 14,0 см

ПГКМЗ КП15 - 13521

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява полацкага рынка. На першым плане - сялянкі, якія гандлююць бульбай; воддаль - будынкі склада, фурманкі. У верхнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Polozk. Markf», які зроблены ў 1 радок шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, плямы, загіны вуглоў. (Ф)

93. «ФЛ №2 Полацкаго кадкорпуса».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,2 x 13,7 см

ПИАЗ КП5 - 2513/6

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява двухпавярховага будынка з шыльдай «ФЛ №2 Полацкаго кадкорпуса». Каля ўвахода - два вайскоўца і дзве жанчыны-медсёстры. На першым плане, ў ніжнім правым вуглу, група вайскоўцаў. Каля левага края будынка - слуп з надпісам: «На военный мостъ». Назва паштоўкі абрэзана (зверху). На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, загіны вуглоў. (ПКМ)

94. «Kirche in Polozk». («Кірха у Полацку»)

Кардон тонкі; фотатыпія.

13,8 x 9,0 см

ПИАЗ КП9 - 5592/3

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява будынка люцеранскай кірхі. Перад фасадам невялікія дрэвы без лісцця. Каля цэнтральнага ўвахода мноства

людзей - салдаты, афіцэры, жанчыны. Уверсе паштоўкі, па цэнтры, змешчаны надпіс: «Kirche in Polozk» («Кірха ў Полацку»), які зроблены чорным шрыфтам у 1 радок. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, загіны вуглоў, плямы. (ПКМ)

3.2 Выдавец Георг Штильке, г. Берлин. Фотаздымкі Зергеля Шольца.

95. «Polozk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 x 13,6 см

ПИАЗ КП5- 2513/2

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява р. Зах. Дзвіны. На першым плане - схіл берага, на якім пабудаваны прычал з лодак, да якога прышвартованы невялікі параходзік з мноствам пасажыраў на палубе. На другім беразе ракі - панарама г. Полацка з выявай драўляных аднапавярховых будынкаў. Уверсе, злева, змешчаны надпіс: «Polozk» («Полацк»). На адваротным баку - паштовыя адзнакі, выхадныя звесткі, якія размешчаны ўздоўж вертыкальнага левага зрэзу паштоўкі ў два радкі шрыфтам чорнага колеру. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы. (ПКМ)

96. «Polozk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 x 13,8 см

ПИАЗ КП6-2827/10

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы г.Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - выява будынкаў Кадэцкага корпуса, Богаяўленскай і Мікалаеўскай царквы. На першым плане - выява ракі, ўздоўж правага берага - невялікія драўляныя дамы. Уверсе, справа, змешчаны надпіс: «Polozk». На адваротным баку - паштовыя адзнакі, выхадныя звесткі, якія размешчаны ўздоўж вертыкальнага левага зрэзу паштоўкі ў два радкі шрыфтам чорнага колеру.

Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі. Паштоўка з калекцыі матэрыялаў Гатоўскага К.Ф.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы. (МБК)

97. «Polozk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,5 х 13,8 см

ПИАЗ КП5-2513/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы г. Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - выява будынкаў Кадэцкага корпуса, Богаяўленскай і Мікалаеўскай царквы. На першым плане - выява ракі, ўздоўж правага берага невялікія драўляныя дамы. Уверсе, справа, змешчаны надпіс «Polozk». На адваротным баку - паштовыя адзнакі, выхадныя звесткі, якія размешчаны ўздоўж вертыкальнага левага зрэзу паштоўкі ў два радкі шрыфтам чорнага колеру.

Адваротны бок паштоўкі прызначаны для пісьма, адраса і маркі.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы. (МБК)

РАЗДЕЛ 4

98. «Полоцкъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

9,1 х 13,7 см

ПИАЗ КП5-2472/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы г. Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - будынкі кадэцкага корпуса, Мікалаеўскі Сабор, Богаяўленскі Сабор. Воддаль - Сафійскі Сабор. На першым плане выява ракі Зах. Дзвіны і лодкі з веслярамі. У ніжнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Полоцкъ», які зроблены шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса.

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, загіны вуглоў, плямы, у цэнтры паштоўкі маленькая дзірка (0,4 см).

99. «Полоцкъ».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 x 13,8 см ПИАЗ КП9 - 5593/1

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява панарамы г. Полацка з боку р. Зах. Дзвіны. У цэнтры кампазіцыі - будынкі кадэцкага корпуса, Мікалаеўскі Сабор, Богаяўленскі Сабор. Воддаль - Сафійскі Сабор. На першым плане выява ракі Зах. Дзвіны і лодкі з веслярамі. У ніжнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Полоцкъ», які зроблены шрыфтам чорнага колеру. На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны толькі для адраса. На правым баку паштоўкі, унізе, на белай паласе, змешчаны надпісы, які зроблены чарнілам сіняга і фіялетавага колерамі - злева: « на р. Западная Двина», справа: « У Двины и Полоты стоит / / Город Полоцк.// Посети его и ты// Станешь сразу молод!». На адваротным баку паштоўкі змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам сіняга колеру: «Полоцк был взят поляками в 1582 году при / / Стефане Батории// Один из древнейших городов России // Известен с 862 года, как Полотеск //в центре бывшая Иезуитская коллегия / / построенная при польском короле Стефане Батории. / / (духовная академия католическая) С 1835 г. // по 1914 г. Полоцкий кадетский корпус. В 1919 г. / / эвакуирован : в Москву 2 рота, в суммы - 3-я рота / / и во Владикавказ - 1 рота со знаменем. / / Слева на снимке Собор Св. Софии построен в // 1044 - 66 гг. Восстановлен в 18 веке // В 1901-1909 гг. стоял почти в развалинах// но колокольни были целые.»

Захаванасць : агульнае забруджванне, пажоўкласць, загіны вуглоў, плямы, надпісы. (Ф)

100. «Polozk».

Кардон тонкі; фотатыпія.

8,7 x 13,8 см

ПИАЗ КП5 - 2536/10

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява г. Полацка з боку р. Зах.Дзвіны. Летні фотаздымак. У цэнтры кампазіцыі будынкі кадэцкага корпуса, Мікалаеўскі Сабор. Воддаль - Сафійскі Сабор. У ніжнім левым вуглу змешчаны надпіс: «Polozk». На адваротным баку - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. На адваротным баку зме-

шчаны два авальныя штампы (ледзь разборліва) - 5,0 х 4,2 см, фрагмент надпіса: « ... Полесск. ж. д. Литва ...»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, загіны вуглоў, пацёртасць, штампы. (Ф)

101. Выява фасада будынка Полацкага кадэцкага корпуса.

Кардон тонкі; фататыпія, рукапіс.

9,8 х 15,3 см (10,7 х 16,6 см)

ПИАЗ КП5- 2321/12

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па гарызанталі. На правым баку змешчана выява фасада будынка Полацкага кадэцкага корпуса, галоўнага ўвахода. Паштоўка наклеяна на паспарту. На адваротным баку, на паспарту, змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам чорнага колеру: «Видъ зданія Полоцкаго кадетскаго корпуса (фасадъ)».

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, пацёртасць, плямы, надпіс. (Ф)

102. «Мітынг піянераў у г. Полацку 2 мая 1924 г.»

Фотапапера матавая, адбітак чорна-белы, рукапіс.

13,7 х 8,7 см.

ПИАЗ КП5-2432

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява цэнтральнай плошчы г. Полацка 20-х гадоў XX стаг. У цэнтры кампазіцыі - Мікалаеўскі Сабор, вакол яго - будынкі кадэцкага корпуса. Плошча запоўнена людзьмі. На адвароце - паштовыя адзнакі. На адваротным баку змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам фіялетавага колеру:«2 мая 1924 года //Митинг пионеров //в г.Полоцке. / / Когда же меня избрали почетным / / пионером, целый день пришлось / / носить красный галстук, который // храню. // М. Маркевичюс.»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, заломы вуглоў, драпіны, плямы, надпіс. (МБК)

103. Выява манастырскага млына.

Фотапапера матавая, адбітак чорна-белы, рукапіс.

8,8 х 13,9 см. ПИАЗ КП5-2513/7

Паштоўка, прамавугольнай формы, выцягнута па вертыкалі. На правым баку змешчана выява будынкаў Спасскага манастыра і манастырскага млына. Фотаздымак паштоўкі, памерамі 8,3 х 11,3, зрушаны ўправа,

злева - белая паласа (8,8 х 2,3 см). У ніжнім правым вуглу змешчаны надпіс, які зроблены рукапісным шрыфтам у 4-ы радкі: «Aloster // Monastir ь/Polozk //den 11-4-18// Uufn №15 Russland». На адвароце - паштовыя адзнакі. Адваротны бок паштоўкі прызначаны для адраса і пісьма. На адваротным баку змешчаны надпіс, які зроблены чарнілам чорнага колеру: «Пишу читаю / / На память //о пріятно / / проведенныхъ // минутахъ // ... на // лонЪ природы // 1918 // 1918 г. 9 ноября // суббота. Спасская мельница / / Полоцкъ.»

Захаванасць: агульнае забруджванне, пажоўкласць, заломы вуглоў, надпіс.(Ф)

ІМЯННЫ ПАКАЗАЛЬНІК

БЕРНАРДО ЛЯОН (XIX ст.) - французскі кнігагандляр, выдавец першых ілюстраваных паштовак.

ВЕРЖБАЛОВІЧ БАРЫС РЫГОРАВІЧ (1891 - ? гг.) - выхаванец кадэцкага корпуса г. Полацка .

ГАТОЎСКІ КАРП ХВЁДАРАВІЧ (1892 - 1947 гг.) - першы уездны вайсковы камісар г. Полацка.

ГОФЕНШЭФЕР Ш. - грамадзянін г.Полацка, уладальнік кнігарні, выдавец паштовак з краявідамі Полацка, пачатак XX стаг.

КРАУСКОПФ ФРЫЦ (сяр. XIX - пач. XX ст.) - немец, выдавец паштовак з краявідамі Полацка; выдавецтва знаходзілася ў г.Кёнігсберг.

ЛІЎШЫЦ М.М. (сяр. XIX - пач. XX ст.) - грамадзянін г.Полацка, уладальнік магазіна пісьмовых тавараў, выдавец паштовак з краявідамі Полацка.

РАФАЙЛОВІЧ Л.А. (сяр. XIX - пач. XX ст.) - грамадзянін г.Полацка, уладальнік магазіна пісьмовых тавараў, выдавец паштовак з краявідамі Полацка.

СУВОРЫН АЛЕКСЕЙ СЯРГЕЕВІЧ (1834 - 1912 гг.) - рускі журналіст, уладальнік выдавецкай кампаніі «Изд. Контрагентства А.С.Суворина и К». Меў манапольнае права кніжна-газетнага гандлю на чыгуначных станцыях Расійскай Імперыі.

ЦВЯТКОЎ Х.Т. (кан. XIX - пач. XX ст.) - маскоўскі выдавец паштовак з краявідамі г. Полацка.

ШТЫЛЬКЕ ГЕОРГ (кан. XIX - пач. XX стаг.) - немец, уладальнік друкарнага выдавецтва ў г.Берліне, займаўся выпускам паштовак з відарысам г.Полацка ў пач. XX ст.

ШОЛЬЦ З. (кан. XIX - пач. XX ст.) - немец, фатограф, які ў пачатку XX ст. фатаграфаваў архітэктуру г.Полацка.

ШВАРЦ А. (кан. XIX - пач. XX ст.) - кнігагандляр, адзін з першых выдаўцоў першых ілюстраваных паштовак.

ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК

ВІНЬЕТКА - упрыгожанне ў выглядзе арнаменту або малюнка ў пачатку кнігі, раздзела або ў канцы іх.

ІНТЭР'ЕР - унутранная частка памяшкання, архітэктурна і па-мастацку аформленая.

ЛІТАГРАФІЯ - друкаванне з плоскай паверхні каменя, на якім зроблены малюнак. Адбітак, малюнак, атрыманы такім спосабам. Цэх, прадпрыемства, дзе друкуюць такім спосабам.

МАРКА - знак аплаты паштовых або гербавых збораў - звычайна ў выглядзе чатырохвугольнай наклейкі з выявамі і абазначэннем цэны.

ПАШТОЎКА - спецыяльная паштовая картка для адкрытага пісьма, адкрытка.

РЭПРАДУКЦЫЯ - узнаўленне малюнка, карціны, друкаванага тэкста сродкамі паліграфіі або фотаграфіі; узнаўленне пры дапамозе друку выявы - малюнак, карціна, фотаздымак.

СЕРЫЯ - шэраг аднародных прадметаў, якія маюць агульную прымету. Паслядоўны рад чаго-н.

ФАСАД - пярэдняя галоўная частка будынка, якая выходзіць на вуліцу.

ФІЛАКАРТЫЯ - збор мастацкіх паштовак.

ФОТАТЫПІЯ - спосаб плоскага друку са шкляной або металічнай зярністай пласціны, якая пакрыта светаадчувальным хромажэлацінавым слоем, на якую фатаграфічным спосабам наносіцца узнаўленая выява; пры друкаванні фарбай змачваецца толькі друкарныя элементы.

ШРЫФТ - камплект друкарскіх літар, знакаў прыпынку, лічбаў. Тып гэтых літар.

ГІСТАРЫЧНАЯ ДАВЕДКА АБ АРХІТЭКТУРНЫХ ПОМНІКАХ, ЯКІЯ АДЛЮСТРАВАНЫ НА ПАШТОЎКАХ

Богаяўленскі мужчынскі манастыр

У 16-18 стст. складаўся з драўлянай царквы і будынка брацкай школы. Упамінаецца ў 1633-1636 гг., калі князь Леў Самуіл Агінскі і міравы земскі суддзя Севасцьян Мірскі аднавілі прыстанак пасля пажару і пасадзейнічалі заснаванню праваслаўнага брацтва; манастыр як праваслаўны зацверджаны граматай Уладзіслава IV у 1633 г. Пасля пажару 1757 г. у 1761-1779гг. пабудаваны мураваны Свята-Богаяўленскі сабор. У пачатку XIX ст. з усходу ад царквы пабудаваны «эканамічны дом» (не захаваўся). На пачатак 20 ст. пры манастыры налічвалася 28 чалавек браціі пад кіраўніцтвам архімандрыта Яўфімія. /9, 23 /

Богаўленскі сабор - помнік архітэктуры барока, другая палова XVIII ст., часткова адноўлены ў XIX ст. Пасля рэстаўрацыі, у 1981 г. у саборы размясцяла- ся карцінная галерэя. З 1991 г. - дзеючы храм./9, 23 /

Жылы корпус - помнік архітэктуры барона і класіцызму. Пабудаваны на месцы драўлянай брацкай школы. Г-падобны ў плане мураваны будынак, у якім знаходзіліся келлі манахаў і пакоі ігумена (ва ўсходнім крыле), дзве «цёплыя» царквы - Свята-Ефрасіннеўская и Свята-Кацярынінская. У 1784-1791 і 1812- 1819 гг. у корпусе размяшчалася народнае вучылішча, у 1792-1812гг. - багадзельня. У 1970-я гг. рэстаўрыраваны. Выкарыстоўваўся як жылы дом. Цяпер у будынку: Музей-бібліятэка Сімяона Полацкага і Музей беларускага кнігадрукавання. У 1959 г. на будынку ўстаноўлена мемарыяльная дошка Сімяону Полацкаму./9/

Касцёл Святога Стафана і езуіцкі калегіум

Езуіцкі калегіум заснаваны ў 1581 г. П. Скаргай як сярэдняя навучальная ўстанова класічнага (пераважна філалагічнага) тыпу.

Драўляныя будынкі, пастаўленыя ў 1581 г. на востраве Заходняй Дзвіны, у якіх размясціўся калегіум, у пачатку 17 ст. згарэлі. У 1-й палове 17 ст. на новым месце паміж Верхнім замкам і горадам пабудаваны драўляны касцел св.Стафана, будынкі келляў і вучылішчаў. У 1733-45 гг. пасля пажару на месцы драўлянага ўзведзены мураваны касцёл - трохнефавая крыжова-купальная базіліка з двухвежавым фасадам. Перад касцёлам сфарміравана вялікая прамавугольная Парадная пл. - галоўная ў горадзе. У 1750 г. побач з касцёлам пачалі ўзводзіць мураваны 3-павярховы галоўны будынак калегіума, які злучаўся з касцёлам. Е-падобны ў плане пад чарапічным дахам будынак галоўным падоўжным фасадам быў арыентаваны на поўдзень, на Заходнюю Дзвіну, был злучаны з касцёлам. У двухпавярховым сярэднім крыле на 1-м паверсе размяшчалася трапезная, на 2-м - бібліятэка і музей, да трапезнай прылягаў аднапавярховы будынак кухні. Астатняя частка будынка мела калідорную сістэму планіроўкі, капітальнымі сценамі была падзелена на 105 памяшканняў. Перакрыцці на ўсіх паверхах - цыліндрычныя скляпенні. Будынак абаграваўся «цёплай» (з хадамі для цяпла) падлогай. У сценах зроблены вентыляцыйныя хады, у падвалах - развітая сістэма падземных вадасцёкаў. Зберагліся паўднёвая частка корпуса і заходняе крыло. У 1778 г. паралельна будынку касцёла ўзведзены трохпавярховы корпус, у якім на 1-м паверсе размясціліся кнігарня, на 2-м - спачатку вучылішча, потым друкарня, на 3-м - тэатр. З паўночнага боку да касцёла прыбудаваны двухпавярховы Г-падобны ў плане флігель для ксяндзоў, які аб'яднаў касцёл і галоўны корпус. У 1780 г. пабудаваны адна - і двухпавярховыя карпусы гаспадарчых службаў (бровар, медаварня, піваварня, пякарня, кузня, майстэрні і інш.; не зберагліся), якія абмяжоўвалі тэрыторыю калегіума з поўначы і захаду і замыкаліся двухпавярховым будынкам з брамай. Побач размяшчалася аптэка з лабараторыяй і сушыльняй для траў. У 1785 г. пасля прыезду ў Полацк (у якасці генерала ордэна) архітэктара і матэматыка Габрыэла Грубэра пабудаваны корпус (злучыў трохпа-

вярховы і галоўны карпусы), дзе размясціліся карцінная галерэя, музей, абсерваторыя, хімічная лабараторыя, вучэбныя кабінеты (не зберагліся). На поўдзень ад аптэкі пабудаваны 2 флігелі - памяшканні для семінарыстаў і багадзельні. Паўднёвы схіл узгорка, на якім стаяў галоўны корпус, быў умацаваны падпорнай сцяной (збераглася), на створанай тэрасе разбіты пладовы сад. У 1812 г. калегіум пераўтвораны ў езуіцкую акадэмію - вышэйшую каталіцкую навучальную ўстанову. У 1820 г. акадэмія закрыта. З 1822 г. калегіум займалі манахі ордэна піяраў. У 1830 г. ў Полацку заснаваны кадэцкі корпус, які размясціўся ў будынках калегіума. Да 1835 г. былі рэканструяваны старыя і пабудаваны новыя карпусы: кадэцкі корпус (прыбудаваны да заходняга крыла галоўнага корпуса былога калегіума), дом дырэктара і 5 службовых будынкаў (арх. А. Порта; збе- рагліся часткова). Каля 1838 г. касёл перабудаваны ў Мікалаеўскую царкву (не збераглася). /3, 24/

Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр

Заснаваны ў сярэдзіне 12 ст. полацкай князеўнай Ефрасінняй Полацкай як абарончы фарпост Полацка (з поўначы). Неаднаразова быў разбураны і перабудаваны, апошні раз - у 2-й палавіне 19 - пачатку 20 ст. У ансамбль уваходзілі 2 мураваныя царквы 12 ст.(збераглася Спаса-Праабражэнская), мураваная ўязная брама 16 ст. (збераглася цэнтральная частка), жылы манастырскі корпус пачатку 18 ст. (збярогся), шэраг службовых і гаспадарчых памяшканняў, сад, агарод. /5/

У 1579 г. польскі кароль Стафан Баторый заснаваў у манастыры свою рэзідэнцыю. У 1580 г. Стэфан Баторый аддаў яго з прыналежнымі вёскамі Полацкаму езуіцкаму калегіуму. У 1656 г. паводле загаду расійскага цара Алексея Міхайловіча Спаса-Праабражэнская царква паўторна асвячона як праваслаўная, у 1667-1820 гг. зноў належіла езуітам, якія ператварылі яе ў касцёл. У 1830 г. паезуіцкія маенткі былі ўзяты ў казну, а царква ў 1832 г. перададзена праваслаў- наму духавенству. Сюды з Полацкага Сафійскага сабора быў вернуты і крыж Ефрасінні Полацкай. / 25 /

З 1841 г. манастыр зноў дзейнічае як жаночы. Манастыр значна пацярпеў у час вайны 1812 г. ад гарматнага абстрэлу. У 1910 г. з Кіева былі урачыста перавезены мошчы Св. Ефрасінні Полацкай. У пачатку 1918 года манастыр закрыты. У Вялікую Айчынную вайну знішчаны ўсе драўляныя будынкі. Сваю дзейнасць манастыр аднавіў у 1990 г./11 /

Спаса-Праабражэнская царква. Пабудавана паміж 1152г. І 1161 г. полацкім дойлідам Іаанам па заказу Ефрасінні Полацкай як саборны храм Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра. У 19 ст. часткова перабудавана (арх. А. Порта). Царква - мураваны прамавугольны выцягнуты ў плане (8х12м) аб'ём з купалам на высокім барабане. У заходняй сцяне (у 2 разы таўсцейшая за паўднёвую і

паўночную) лесвічны ход на хоры (асаблівасць полацкай школы дойлідства). Па баках хораў 2 маленькія келлі, адна з якіх паводле падання, прызначалася для Ефрасінні Полацкай. У царкве пад больш познімі напластаваннямі тынкоўкі і пабелкі, алейнай размалёўкі 1832-35 гг. і 1840 г. захаваліся унікальныя старажытнарускія фрэскі, створаныя майстрамі полацкай школы ў 2-й палове 12 ст. /5, 22 /

Крыжаўзвіжанскі сабор. У цэнтры манастырскага комплексу, злева перад Спаса-Ефрасіннеўскай царквой. Пабудаваны ў 1893-1897 гг. паводле праекта віцебскага губернскага архітэктара У.Ф.Коршыкава. Закладка храма здейснена 23.05.1893 г. праасвяшчэнным Антанінам. Помнік манументальнай архітэктуры руска-візантыйскага накірунку рэтраспектыўна-рускага стылю./5/

У 1992 г. адбудаваны занава. З 1997 г. тут захоўваецца занава створаны крыж Ефрасінні Полацкай. / 25 /

Уязная брама са званіцай. Пабудавана ў 1882 г. з цэглы. Да брамы далучаны 2-павярховы мураваны жылы корпус пад вальмавым дахам - помнік архітэктуры пачатку 20 ст. /11/

Сафійскі сабор

Пабудаваны ў XI ст.(на працягу пяці будаўнічых сезонаў) пры полацкім князі Усяславе Брачыславічу як цытадэль у дзядзінцы горада - Верхнім замку. Спачатку крыжова-купальны квадратны ў плане храм, даўжыня сцен 24-26 м, меў 7 купалоў (паводле некаторых звестак 5), вялікую трохчастковую апсіду з усходняга боку. Сцены складзены з прыроднага каменю і плінфы ў тэкніцы паласатай муроўкі (кладка са «схаваным радам»), што стварала двухколерную гаму паверхні, характэрнай для полацкай школы дойлідства./4/

Сабор гарэў у 1607г., у 1620 г. адбудаваны полацкім архіепіскапам Іасафатам Кунцэвічам. У 1643 г. ў Полацку адбыўся вялікі пажар, гарэла і Сафія, але яе зноў адбудавалі. Першапачатковы сабор 11 ст. - помнік манументальнага старажытна-рускага дойлідства. У канцы 15 ст. - пачатку 16 ст. перабудаваны ў 5-вежавы храм абарончага тыпу. Значна перабудаваны ў 1620 г. пры архіепіскапе Іасафаце Кунцэвічу. Паводле заказу полацкага архіепіскапа Фларыяна Грабніцкага ў 1738-1750 гг. перабудаваны архітэктарам І. К. Глаўбіцам і каменшчыкам Б. Касінскім у стылі віленскага барока. Пераарыентаваны з поўдня на поўнач, галоўным фасадам арыентаваны на Заходнюю Дзвіну, а магутнай і высокай апсідай - на горад. Рэстаўрыраваны ў 1913 г. пры удзеле расійскага архітэктара П. П. Пакрышкіна. У 1918 г. ў саборы быў нямецкі гарнізонны касцёл. У 1945-1969 гг. размяшчаліся архіў і база кнігагандлю. Апошняя рэстаўрацыя скончылася ў 1985 г. паводле праекта архітэктара В. Слюнчанкі, пасля чаге, пры- стасаваны пад канцэртную залу з арганам. / 10, 26 /

Чырвоны мост

У Айчынную вайну 1812 г. баі за вызваленне Полацка пачаліся амаль адначасова з наступленнем рускай арміі пад Масквой. На той час корпус П. Х. Вітгенштэйна займаў зручныя пазіцыі на р. Дрыса. Падмацаваныя Пецярбургскім апалчэннем і рэзервамі (50 тыс. чалавек, 170 гармат), часці корпуса 5 кастрычніка атакавалі пазіцыі праціўніка каля вёсак Юравічы і Белае, 6 кастрычніка захапілі абарончыя ўмацаванні каля Полацка і паўночную ўскраіну горада. У ноч на 8 кастрычніка пачаўся штурм цэнтральнай часткі горада. Высокія Берагі Палаты ўскладнялі штурм, але гэта не спыніла рускіх воінаў. Пад агнём праціўніка воіны Пецярбургскага апалчэння імклівым кідком захапілі мост цераз Палату і уварваліся у цэнтр горада. Да раніцы Полацк быў поўнасцю вызвалены, напалеонаўскія войскі адкінуты на левы бераг Зах. Дзвіны і вымушаны былі адступіць. Праціўнік страціў 7 тыс. забітымі, 2 тыс. салдат і афіцэраў было ўзята ў палон. У баі за горад загінула каля 7 тыс. рускіх воінаў. Мост быў заліты крывёю. З таго часу яго называюць Чырвоным. /28/

У 1975 г. на месцы старога драўлянага моста пабудаваны з выкарыстаннем элементаў афармлення былога моста: стылізаваныя па форме ліхтары на тратуарах і медальёны на плітах парапета, каля моста установлена мемарыяльная дошка./28/

СТРАЧАНЫЯ ПОМНІКІ

Жаночая гімназія

Полацкая жаночая дзяржаўная гімназія заснавана 1.01.1903. Мела 2-класнае падрыхтоўчае адзяленне, 7 асноўных класаў і 8-ы педагагічны. Утрымлівалася за кошт казны, запамогі ад гарадскога кіраўніцтва і збораў за навучанне. У 1911 г. у штаце быў кіраўнік, галоўная наглядчыца, 5 законанастаўнікаў, 15 выкладчыкаў, 7 наглядчыц з уласных выхаванцаў і выпускнікоў маскоўскіх універсітэта і медыка-хірургічнай акадэміі, пецярбургскіх і Віленскіх вышэйшых жаночых курсаў, Беластоцкага інстытута шляхетных дзяўчат, Віцебскай і Дзвінскай жаночай гімназій. Займалася 360 вучаніц (1911 г.). Выкладаліся: руская, нямецкая, французская мовы, методыка выкладання, чыстапісанне, рукадзелле, спевы, маляванне. Скасавана ў 1918 г./26/

Капліца - помнік

Знаходзілася на Карпусной плошчы ў завяршэнні вул. Віцебскай. Пастаўлена па загаду імператара Мікалая Паўлавіча ў 1850 г. паводле праекта архітэктара Фіксена ў памяць вайскоўцаў, якія загінулі пры штурме Полацка ў вайну 1812 г. Была адліта з чыгуна на Луганскім заводзе Екацярынаслаўскай губерні і складалася з 1985 частак. Дастаўка і ўстаноўка адбывалася з жніўня 1847 г. па

жнівень 1850 г.; асвяшчэнне фундамента і закладка - 25.06.1948 г. Пад помнікам была закладзена медная дошка з памятным надпісам. Помнік асвячоны 26.08. 1850 г. Твор архітэктуры неарускага стылю. /12/

Крыжаўзвіжанская царква

(в. Струнь)

Пабудавана ў 1808 г. з цэглы. У канцы 19 ст. храм прыйшоў у заняпад. У 1900 г. віцебскім губернскім архітэктарам У. Коршыкавым створаны праект яго капітальнай рэканструкцыі. Храм існаваў у 1924 г. У выніку перабудовы архітэктура храма набыла рысы рэтраспектыўна-рускага стылю. /13/

Касцёл і кляштар дамініканцаў

Быў пабудаваны на Параднай плошчы. Кляштар фундаваны ў 1670 г. віленскім канонікам Казімірам Гурскім з дазволу віленскага біскупа А. Сапегі. У 1774 г. быў закладзены мураваны касцёл Маці Божай. Аднак з-за недахопу сродкаў яго будаўніцтва завершана толькі ў 1804 г. У 1834 і 1843 г. будынкі кляштара пацярпелі ад пажару. У 1863 г. кляштар скасаваны, а касцёл перароблены на парафіяльны. У пачатку 20 ст. з'яўляўся адзіным у горадзе парафіяльным касцёлам. Комплекс разбураны ў час Вялікай айчыннай вайны. З'яўпяўся творам архітэктуры класіцызму. /8/

Настаўніцкая семінарыя

Сярэдняя спецыяльная навучальная установа ў Полацку ў 1842-1918 гг., якая рыхтавала настаўнікаў пераважна для Віленскай навучальнай акругі. Мела 3 асноўныя класы (з 1907 - 4 класы) і гадавое падрыхтоўчае адзяленне. Прымаліся асобы з усіх саслоўяў, якія дасягнулі 16-гадовага ўзросту і мелі дыплом аб заканчэнні народнага пачатковага вучылішча (большасць - сяляне і мяшчане Віцебскай губерніі). У 1912 г. семінарыі нададзена імя Я. П. Кульнёва. Выкладаліся: Закон Божы, педагогіка, асновы методыкі, руская і царкоўнаславянская мовы, арыфметыка, асновы геаметрыі, каморніцтва, лінейнае чарчэнне, гісторыя, геаграфія, прыродазнаўства, чыстапісанне, спевы, гімнастыка, рамяство (пераплётнае майстэрства і пляценне кошыкаў). У 1915 г. эвакуіравана ў г.Вязнікі Ўладзімірскай губерніі. У 1918 г. пераўтворана ў педагагічны тэхнікум. /27/

Минея общая 1628г. в фондах НПИКМЗ

Е.В.Шумович

Коллекция старопечатных кириллических изданий XVII века НПИКМЗ насчитывает 15 экземпляров (16 изданий). Из них 8 изданий Московского Печатного двора. Это:

1. Устав. 1-я четв. XVIIв. (ПИАЗ-КП-4-1046).
2. Минея общая. 1628г. (ПИАЗ-КП-4-2227).
3. Псалтырь. 1652г. (ПИАЗ-КП-4-2226/1).
4. Евангелие-тетр. 1-я четв. XVII в. (ПГКЗ-КП-15-12780).
5. Триодь цветная. 1630г. (ПГКЗ-КП-15-12781).
6. Устав (Церковное Око). 1641г. (ПГКЗ-КП-15-12782).
7. Минея общая с праздничной. 1653г. (ПИКЗ-КП-11-6801).
8. Апостол. 1648г. (ПИКЗ-КП-11-6401).

Ранее подробно рассматривались Триодь цветная 1630г., Устав (Церковное Око) 1641г. На наш взгляд, большой интерес представляет книга Минея общая 1628г. (как самое раннее московское издание в нашей коллекции). Книга была приобретена у жителя г. Новополоцка 7.04.1987г. за 100 рублей. Зарегистрирована в КП-2 под номером 2227 (запись от 22.04.1987г.). Датировка была дана следующая: «предположительно 1-я четверть XУII века», т.к. отсутствовали выходные сведения. При детальном исследовании экземпляра было выяснено, что книга была издана Московским Печатным двором в 1628 году (1 ноября).

Минея (от греческого «мин» - месяц), название нескольких богослужебных книг православной церкви. Минея общая содержит в себе общие молитвословия для всех святых одного «лика»: апостолу, святителю, мученику, преподобному и т.д., а также богослужения, общие целым категориям праздников, таким как праздники Господни. Кресту, Богородичны, ангелам, Предтече и т.д. «Общая Минея» употребляется при богослужении, когда требуется отправить службу святым. В церквах бедных и там, где служба бывает лишь в праздники, «общая Минея» заменяет прочие богослужебные книги. Первое печатное издание книги «Минея общая» в России вышло 29.06.1600г.; второе издание - 19.08.1600г.;

третье - 6.11.1609г.; четвертое - 28.02.1618г.; пятое - 14.10.1625г.; шестое - 1.11.1628г. Таким образом, имеющийся у нас экземпляр Минеи общей 1628г. является шестым изданием этой книги в Москве на Печатном дворе.

Научные описания книги Минея общая 1628г. имеются в нескольких каталогах:

1.Зёрнова А.С. Книги кирилловской печати, изданные в Москве в 16 -17 веках. Сводный каталог. М., 1958г. № 70.

2.Клок Л.Д. Старопечатные книги кирилловской печати в музеях Белоруссии. Мн., 1985г. № 39. (Описан экземпляр Ветковского музея).

Описания, данные в этих каталогах очень краткие, поэтому попытаемся подробно охарактеризовать имеющийся у нас экземпляр Минеи общей 1628 года.

МИНЕЯ общая. Москва: Печатный двор, 1.11.1628 г.

Титульного листа нет.

Начало, л. 1а: «// Указание известно книзе сей, в кое время, и в которыя лета, избра//ны быша каноны сия...»

Выходные сведения утрачены.

Формат 2°, набор 195x113; шрифт кирилловский: 21 строка. 10 строк = 88мм.

Кустод нет, сигнатуры буквенные, печать в две краски.

Пагинация лицевая, по листам, в нижнем правом углу: 1-5,1-136, 144-216, 1-136 = 348лл.+ 6лл. рукопись.

Состав: 1) «указание известно книзе сей», лл.1а-4а; 2) «указание главам, иже есть в книзе сей»,лл.4б-5а; 3) служба общая пророку, лл.1а- 106 2-го счета; 4) служба общая апостолу, лл.11а-20а; 5) служба общая апостолам, лл.21а-30б; 6) общая служба святителю единому, лл. 31а-40б; 7) служба общая святителям, лл.41а-49б; 8) служба общая преподобному, лл. 50а-60а; 9) служба общая преподобным, лл. 61а-71а; 10) служба общая мученику единому, лл. 72а-81б; 11) служба общая мученикам, лл. 82а-91б; 12) общая служба священномученику, лл. 92а-101б; 13) общая служба священномученикам, лл. 102а-112б; 14) служба общая преподобномученику, лл. 113а-123а; 15) служба общая преподобномученикам, лл.124а-134б; 16) общая служба мученице единой, лл.135а-136б, 144а-144б; 17) служба общая мученицам, девам, лл. 145а-154б; 18) служба общая преподобной жене, лл. 155а-164а; 19) служба общая преподобным

женам, лл.165а-174б; 20) служба общая преподобномученице, лл.175а-185а; 21) общая служба исповеднику, лл. 186а-195б; 22) служба общая безмездником и чюдотворцам, лл. 196а-205а; 23) общая служба Христа ради юродивым, лл.206а-216а; 24) служба общая предтечи, лл.1а-12б 3-го счета; 25) служба общая ангелам, лл.13а-25а; 26) служба общая святых отец, лл.26а-35а; 27) общая служба честному кресту, лл.36а-45б; 28) служба общая господских праздником, лл. 46а-57б; 29) служба общая праздником богородичным, лл.58а-68б; 30) служба на положение ризы, лл.69а-83б; 31) последование часом, певаемым в вечерии Христова рождества, лл. 84а-113а; 32) указ о часех царских, лл.114а-116а; 33) последование часом певаемым, лл.117а-136б; 34) лл.1-6 - рукопись.

Книга «Минея общая» 1628г. напечатана на бумаге XVII века, ручного производства с водяными знаками. Встречаются филиграни двух видов: 1) «Кувшин» и 2) гербы западно-европейских городов. Установить, какие именно бумажные мельницы изготовили данную бумагу, не представляется возможным.

Книга украшена ксилографическими заставками с растительным и цветочным орнаментом, встречаются украшения на полях.

Переплет кожаный, на досках, скорее всего к. XVIII в., но, судя по бумаге на форзацах, в XIX веке переплет реставрировался вместе с самой книгой. На верхней крышке сохранилось тиснение: «древо жизни» (?) и два штампа «Книга глаголимая». Застежки утрачены, переплет очень сильно потертый, есть повреждения жучком. На корешке тиснение: «Минея общая».

Экземпляр дефектный, нет лл: /1 п. /, 2-го счета: 137-143, 3-го счета: 40-41 (рукоп.), 64-66 (рукоп.), 107, 137-200. В конец книги вплетены 6лл. рукописи. Многие листы носят следы реставрации, судя по бумаге, к.XIX -нач.XXвв.

Большой интерес представляет для нас Минея общая 1628г. и как книга, которой активно пользовались на протяжении веков (с XVII по XX). Об этом говорят многочисленные записи на полях, на чистых страницах книги, которые оставили ее читатели. Эти записи донесли до нас мысли и чувства ее владельцев. Есть в книге записи вкладные и записи, свидетельствующие принадлежность книги церкви Успения:

На лл.1 - 4 (1-го счета), скорописью ХУII в.: «/Цер/кви Успе/ния/... (далее срезано).

На лл.1(?) - 10 (2-го счета): «/Сия книга/ глаголимая Аминея ц/е/ркви Успение...(неразб.), что на Коросте, а приложил...» Эта запись несколько раз повторяется, в том числе на л. 112б (3-го счета) с вариантом: «Церкви Успение Пресветыя Б(огороди)цы, что на Корытне.»

На л. 113б.: «Сия книга глаголимая минея.» Ниже: «Сия книга Глаголимая цер/ кв/и // на успение Пресветыя //Б/ огороди/ цы что на Користь не//».

На л.116б.: «Сия книга глагола/мая/ Церкви Успения (неразб.).

Следующая группа записей в книге Минея общая 1628 года - записи-молитвы:

На л.206 (2-го счета): «За молитвы Святыхъ атецъ // Нашихъ Г/ оспо/ди Иисусе.»

На л.91б (2-го счета):»За м/о/л/и/твы С/вя/тых о/те/цъ наших Г/оспо/ди Иисусе Христе // Б/о/же н/а/шь, помилуи нас, аминь.» - почерком XVII века.

Ниже, почерком XVIII века: «Замолитвы Святыхъ от/е/цъ На// шихъ Г/оспо/ди Исусе Христе Бог // Нашъ П/о/м/и/луй насъ аминь.»

На л. 112б (2-го счета): «Замолитвы святыхъ // отецъ Нашихъ Г/оспо/ди Исусе // Христе боже Нашъ помилу/й/ // Насъ аминь. И Помилости Б/о/жи/е/й и великихъ //Светителей Ивселенскихъ Учите//лей Василия великаго Григория // Богослова и Иоаннага Зла / /таустаго патриарха Царя Града. / / Аще Кто хощетъ Много Зна// ти подобаетъ ему мало / / спати.»

На л. 123б (2-го счета) скорописью XVIII века: «Пом/и/л/о/сти Б/о/жии, великихъ московскихъ чудотворцав Петра, Але/ /ксея, Филиппа, Новаго Испо/ /ведника, Благовернаго и Великаго Князя Михаила Черниговскаго и бо/ /лярина Его Феодора, Богъ Снами / / Никто же на нъ. Божие (неразб.) // человеческое содержати велико имя / / Святыя Т/р/оицы О пресвятая б/огороди/це, // Помоги мне грешнаму сие боже//ственное писание Неразумеющему/ / разумети. Г/оспо/ ди, благослови и вразу//ми.»

На лл.134б, 164б : «За молитвы Святыхъ О/те/цъ Нашихъ // Г/оспо/ди Исусе Христе Боже Нашъ // Помилуй нас аминь.»

На л.83а (3-го счета): « За молитвы святых отец наших/ / Г/оспо/ ди И/ису/се Хр/и/сте Б/о/же Нашъ // Помилуй насъ Аминь.»

Ниже: «Не ищи ч/е/л/о/в/е/че мудрости, ищи ч/е/л/о/в/ е/че // кротости. Аще обрящеши кротость, // одолееши мудрость. Не тотъ мудр...»

Есть в Минее общей 1628 года и записи, имеющие поучительный характер: притчи, поучения, размышления. Так, на л.60б (2-го счета): «Стоить Древо в маковомъ //Свету, а на немъ сидитъ/ /Голуп (далее неразборчиво). На л.71б(2-го счета): «Стои/т/ человек в поле // век.// Стоитъ человекъ в поле Погодли.»

На л. 216б(2-го счета): «Стоить ч/е/л/о/в/е/къ въ воде по горло, пити прошает (неразб.), а напитися не может» - скоропись XVIII века.

На л.25б(3-го счета): «Стоитъ древсо в маковомъ Свету ана немъ сидит Голубь.» На л.35а (3-го счета): «Стой Град напути, а пути къ нему нет. Идет по / / нем, а несет Грамоту неписоною.» На л.35б (3-го счета), скорописью XVIII века: «Некий чел/о/в/е/къ на древе пове//шенъ, волуеми жилами при//вязанъ, тростию прободен //(неразб.) д/у/ хомъ испо/л/ / / ненъ, десять ран имеет / /От всехъ ударяемъ. Зрить //на друга - плачет, умилно ли//ки уставляетъ. Петь //повелеваетъ. Правед//нымъ от него плачь а греш//ным веселие. Скоро умирает // аки воск таетъ. Век у его // коротокъ а мука долга.»

Встречаются среди записей в Минее 1628г. и так называемые «пробы пера», например, на л.82б (3-го счета): «А писалъ дьячекъ Иванъ Пиме- новъ сынъ / / своею рукою правою. А хто такъ.»

Таким образом, записи в Минее общей 1628г. раскрывают нам духовный мир, мысли и чувства читателя, верующего человека XVIII века. Каким образом эта книга попала из Москвы в Беларусь, на Полотчину? Вероятно, благодаря старообрядцам, которые собирали дониконовские книги по православным церквям и монастырям, бережно их хранили, часто даже с риском для жизни. В результате гонений со стороны царизма старообрядцы покидали родные места и селились в других странах. Так они попали и на белорусские земли. Первые сведения о старообрядцах на белорусских землях относятся к II половине XVII века. Видимо, именно таким путем на Полотчине и оказалась Минея общая 1628 года.

Каталог асабістага архіва І.П.Дэйніса

І.А.Шупенька

Прапануемы каталог уключае матэрыялы асабістага архіва, якi сабраў Іван Пятровіч Дэйніс - старэйшы выкладчык школ г.Полацка, краязнаўца, Ганаровы грамадзянін горада Полацка. Сюды ўключаны матэрыялы і дакументы як самога Дэйніса Івана Пятровіча, так і матэрыялы яго жонкі, Дэйніс Любові Георгіеўны (нарадж. Казьяніна), і дзвюх яе сясцёр: Александровіч Алены Георгіеўны (нарадж. Казьяніна) і Казьянінай Веры Георгіеўны, два дакументы Алексанровіч У.Ф, мужа Александровіч А.Г.

Фарміраванне гэтага архіва ажыццяўлялася на працягу некалькіх гадоў. Частка гэтых матэрыялаў была перададзена ў музей самім Іванам Пятровічам, частка ж паступіла ў музей пасля яго смерці.

Усяго ў каталог уваходзіць 282 прадметы асноўнага фонду і 3 предметы навукова-дапаможнага. Асноўная іх частка знаходзіцца ў фондасховішчы, некаторыя прадметы экспаніруюцца ў Краязнаўчым музеі і Музеі беларускага кнігадрукавання.

Храналагічныя рамкі каталога: XVI ст.-80-я гады XX ст.

У каталог ўваходзяць прадметы розных тыпаў і відаў, што адбілася на размяшчэнні матэрыялаў і апісанне гэтых прадметаў.

У аснову структурнай пабудовы каталога пакладзены трехступенчаты прынцып сістэматызацыі матэрыялу. Гэта дазваляе найбольш грунтоўна і паслядоўна паказаць тыя прадметы, якія ўваходзяць у каталог, а таксама больш зручнай арыентацыі ў ім.

Першая ступень дзялення - персанальнае прызначэнне. Гэта значыць, што матэрыялы размяшчаюцца па персаналіях. Перад кожным раздзелам прыводзяцца біяграфічныя звесткі. У залежнасці ад колькаснага складу матэрыялу яны размяшчаюцца ў наступнай паслядоўнасці:

1. Матэрыялы Дэйніса І.П.
2. Матэрыялы Дэйніс Л.Г.
3. Матэрыялы Александровіч А.Г.
4. Матэрыялы Казьянінай В.Г.

У раздзеле, дзе сабраны матэрыялы Александровіч А.Г., знаходзяцца і два прадметы яе мужа, Александровіч У.Ф.

Другая ступень дзялення - характар матэрыялу. Гэта значыць, што ўнутры персанальных раздзелаў размеркаванне ажыццяўляецца па тылах і відах.

Трэцяя ступень дзялення - храналагічная прыкмета, паводле якой матэрыялы ў компексах размяшчаюцца па храналогіі.

Паколькі ў каталог ўваходзяць розныя матэрыялы і прадметы, то і ў каталожных апісаннях ёсць адрозненні. Некаторыя рубрыкі, якія прысутнічаюць у адных апісаннях, апушчаны пры апісанні іншых. А агульны парадак выглядае так:

1. Парадкавы нумар.
2. Назва.
3. Кароткае апісанне
4. Месца, дата.
5. Матэрыял, тэхніка.
6. Памеры
7. Шыфр.

КАТАЛОГ
Матэрыялы і дакументы І.П. Дэйніса (1900-1985)

Дэйніс Іван Пятровіч нарадзіўся ў г.Невелі былой Віцебскай губерні ў сям'і настаўнікаў. Бацька, Дэйніс Петр Іосіфавіч, быў настаўнікам уезднага вучылішча, маці, Дэйніс Марыя Іосіфаўна (нарадж. Сакалоўская), настаўніцай прыхадскога жаночага вучылішча. У 1905 годзе сям'я пераязджае ў Полацк у сувязі з пераводам на новае месца працы бацькі, які прызначаецца на пасаду настаўніка-інспектара 4-х класнага гарадскога вучылішча. Маці працуе ў Полацку настаўніцай у прыхадскім гарадскім вучылішчы.

З 1910 па 1918 год вучыўся ў Віцебскай мужчынскай гімназіі.Працаваў чарнарабочым, пісарам. У студзені 1919 года паступіў на аднагадзічныя курсы пры Віцебскім настаўніцкім інстытуце, а ў сакавіку гэтага года перавёўся на Полацкія педкурсы. Закончыў курсы ў 1920 годзе і ў жніўні гэтага года пачаў працаваць настаўнікам І Савецкай школы і ў камісіі па ахове помнікаў даўніны і мастацтва. У 1921 годе працаваў на Полацкіх аб'яднаных курсах камсаставу. У 1922-1925 гадах зноў працаваў настаўнікам у І Савецкай школе і па сумяшчальніцтву ў Полацкім педтэхнікуме выкладчыкам прыродазнаўства. У 1925 годе быў абраны сакратаром Полацкага краязнаўчага таварыства.

У 1925 годзе паступіў у Беларускі дзяржаўны універсітэт, які закончыў у 1929 годзе. Пасля вучобы быў накіраваны ў Полацкую акругу і атрымаў назначэнне ў Полацкую чыгуначную школу пры станцыі Полацк. У жніўні 1930 года паступіў на працу ў Полацкі лясны тэхнікум. Працаваў выкладчыкам хіміі, а потым глебазнаўства і фізікі. У 1932-1933 гадах па сумяшчальніцтву працаваў ў Полацкім лясным тэхнікуме.

У 1941-1944 гадах разам з сям'ёй эвакуіраваўся на Урал.

Працаваў настаўнікам у Белаярскай школе, дырэктарам Белаярскага дзіцячага дома, выкладчыкам у Шчучанскай сярэдняй школе. Пасля вызвалення вярнуўся ў Полацк і зноў пайшоў працаваць у Полацкі лясны тэхнікум. Некаторы час працаваў выконваючым абавязкі дырэктара тэхнікума. Працаваў у Полацкім лясным тэхнікуме да выхаду на пенсію ў 1960 годзе. Памёр у 1985 годзе.

У 1967 годзе прысвоена званне Ганаровага грамадзяніна г. Полацка. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага сцяга, медалём «Ветеран труда», «За доблестный труд во время Великой Отечественной войны», юбілейнымі медалямі, значком «Отличник просвещения».

У першую, самую вялікую частку каталога, ўваходзяць не толькі тыя матэрыялы і дакументы. якія непасрэдна звязаны з Іванам Пятровічам, але і тыя, якія ён сабраў і перадаў у музей. На перыядычных выданнях, якія сюды ўвайшлі, паметкі рукой Дэйніса з вычачэннем тых артыкулаў, на якія ён звяртае асаблівую ўвагу. З гэтай пазіцыі пры апісанні друкаваных выданняў у каталогу і выдзелены артыкулы.

Асобную групу складаюць тыя матэрыялы, якія характарызуюць даследчую працу Івана Пятровіча. Гэта у першую чаргу яго асабістыя даследванні, працы, артыкулы.

РУКАПІСЫ. АСАБІСТЫЯ ДАСЛЕДВАННІ

1. Альбом малюнкаў І.П.Дэйніса «Места, где мы жили».

Змяшчае 27 малюнкаў алоўкам на асобных лістах тых месц, дзе жылі Дэйнісы ў розныя гады, дзе адпачывалі, дзе знаходзіліся ў час вайны 1941-1945 гадоў.

Полацк-Белаярскае-Юрмала, 40-80-я гады 20 ст.

Кардон, папера.

Рукапіс, малюнак.

30,0х21,5х2,0(44,8)

ПКМ КП 2-1422/9

2. Аўтограф рукапісу ўспамінаў І.П.Дэйніса «Полоцк в XX веке».
На 433 старонках, у агульнай папцы.
Полацк, 1970-1972.
Папера, кардон.
Рукапіс.
30,0x21,0x3,2(44,5)
ПГАЗ КП 5-2774

3. Альбом «Полоцкая старина. Часть I».
Змяшчае замалёўкі, фотаздымкі, схемы, планы, зробленыя І.П.Дэйнісам.
60 пранумараваных старонак.
13 фотаздымкаў, 31 малюнак, 19 лістоў планаў і схем
Змест:
Раздзел I. Полоцк в конце XIX и начала XX века, с. 1-26.
Раздзел II. Планы Полоцка с XVI до начала XX века, с.27-38.
Раздзел III. Полоцкие замки, с.39-57
Раздзел VI. Церковь XII века на Верхнем замке, с.58-59.
Полацк, 1978.
Папера, кардон, ледырын, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, малюнак.
30.0x41,0x2,5(77,5)
ПГКЗ КП 16-16342

4. Альбом «Полоцкая старина. Часть II.»
Змяшчае малюнкі, планы,схемы, фотаздымкі, зробленыя І.П.Дэйнісам.
57 пранумараваных старонак
43 малюнкі, 14 л. схем і планаў, 2 фотаздымкі, 7 наклееных выразак
Змест:
Раздзел IV. Церковь XII века на Верхнем замке (продолжение), с. 1-4
Раздзел V. Софийский собор, памятник архитектуры XI-XVIII веков.
Раздзел VI. Спасо-Евфросиниевский монастырь в Полоцке», с.31-57.
Полацк, 1978.
Папера, кардон, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, малюнак.
30,0x41,0x2,5 (77,5)
ПГКЗ КП 16-16343

5. Альбом «Полоцкая старина. Часть III.»

Змяшчае замалёўкі, малюнкі, планы, схемы, фотаздымкі, зробленыя і сабраныя І.П.Дэйнісам.

57 пранумараваных старонак.

25 л. планаў і схем, 32 малюнкі, 1 выразка з часопіса.

Змест:

Раздел VII. Борисоглебский или Бельчанский монастырь, с. 1-27

Раздел VIII. Главная площадь города, с.28-42

Раздел IX. Иезуитский коллегиум, академия и Полоцкий Кадетский корпус, с.43-55

Раздел X. Печать города Полоцка 1791г., с.56

Раздел XI. Клад куфических дирхем, найденных около Полоцка, с.57. Полацк, 1978

Папера, кардон, фотапапера.

Друк тыпаграфскі, рукапіс, малюнак.

30,0x41,0x2,5(77,5)

ПГКЗ КП 16-16344

6. Альбом «Полоцкая старина. Часть IV.»

Змяшчае малюнкі, схемы, карты, планы, фотаздымкі, якія зрабіў або сабраў І.П.Дэйніс.

55 пранумараваных старонак.

17 малюнкаў, 17 фотаздымкаў, 7 лістоў планаў і схем, 8 выразак з часопісаў, 39 чорна-белых паштовак з буклета «Полацк» (60-х гадоў) і 10 каляровых паштовак з буклета «Полацк» (1976 года)

Змест:

Раздел XII. Католические и православные монастыри внутри города, с. 1-6

Раздел XIII. Струнь-резиденция униатских архиепископов, с.7-9.

Раздел XIV. Борисовские камни, с. 10-13.

Раздел XV. Различные исторические находки в Полоцке, с. 14-20.

Раздел XVI. Укрепрайон, построенный Иваном Грозным вокруг Полоцка в XVI веке, с.21-27.

Раздел XVII. Памятники Отечественной войны в Полоцке. Почетные граждане Полоцка, с.28-33.

Раздел XVIII. Современный Полоцк-социалистический город, с.34-51. Добавление к III разделу I части «Схема плана к легенде о Нижнем замке»
Полацк, 1978.
Папера, кардон, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, малюнак.
30,0х41,0х2,5(77,5)
ПГКЗ КП 16 -16345

7. Альбом «Полоцкая старина. Часть V.» Змяшчае малюнкі, схемы, карты, планы, якія зрабіў ці сабраў І.П.Дэйніс. 5 каляровых малюнкаў, 6 лістоў схем, 3 плакаты і 2 карты на асобных лістах, якія складзены ў папку.

Змест:

1. Полоцкий Верхний замок в XVII веке. Королевская башня.
2. Полоцк в XII веке. Верхний замок.
3. Полоцк в XVII веке. Верхний замок и Великий посад.
4. Полоцкий Нижний замок в XVI веке.
5. Полоцкие посады на Задвинье в XVI веке.
6. Осада Полоцка Стефаном Баторием в 1579 году.
7. План осады Полоцка Стефаном Баторием в 1579 году.
8. Вид Полоцка на иконе Евфросинии.
9. Проектный план Полоцка 1778 года.
10. Проектный план Полоцка начала XIX века.
11. План Полоцка 1910 года.
12. Плакат «Историко-архитектурные памятники древнего Полоцка»
13. Плакат «Их подвигу жить в веках»
14. Плакат «Памятники архитектуры Витебщины»
15. Физическая учебная карта Витебской области.
16. Экономическая учебная карта Витебской области. Полацк, 1978

Папера, кардон.
Рукапіс, малюнак, чарцёж.
63,5х45,0(98,5)
ПГКЗ КП 16-16346

8. Рукапіс І.П.Дэйніса «Полоцкая старина. Исторические места и памятники старины г. Полоцка. Часть І.»
На 296-ці старонках.

Змест:

1. Вступление, с. 1-7
2. Рельеф местности в Полоцке,с.8-12
3. Городище,с.13-19
4. Верхний замок,с. 19-77
   а) Софийский собор, с.32-62
   б) Униатская духовная семинария, с.62-73
   в) Провиантский магазин,с.73-74
   г) Больница, с.75-77
5. Нижний замок, с.78-85
6. Заполотье, с. 85-89
7. Великий посад, с.89-183
   а) Главная площадь,с. 107-122
   б) Иезуиты в Полоцке, с. 122-152
   в) Дополнения к главе о иезуитах в Полоцке, с. 152-157
   г) Некоторые исторические сведения об иезуитах, с. 157-160
   д) Богоявленский монастырь, с. 160-177
   е)О других старинных постройках в Великом посаде, с. 177-183
8. Задвинские посады, с.183-191 а)Кривцов посад, с.183-186
   б) Островной посад, с. 186-188
   в) Экиманский посад, с. 189-190
   г) Слободской посад, с. 190-191
9. Борисоглебский монастырь, с. 191-208
10. Фатыновка, с.208
11. Батареи французские, с.208-209
12. Борисовские камни, с.209-212
13. Спасо-Евфросиниевский монастырь, с.212-227
14. Полоцкие кладбища, с.228-234
   а) Красное кладбище, с.228-230
   б) Ксаверовское кладбище, с.230-231
   в) Михайловское кладбище, с.231-232
   г) Староверческое кладбище, с.233
   д) Еврейское кладбище, с.233-234

15. Аэродром в Полоцке, с.234-236
16. Слободы и фольварки около Полоцка, с.236-244
а)Спасская слобода, с.236-237
б)Воловье озеро и его район, с.237-238
в)Прошменцы, с.238
г)Боровуха III, с.238-240
д)Погирщина, с.240-241
е)Гарбузовка, с.241
ж)Пинговка, с.241-242
з)Просмушки, с.243
и)Громы, с.243-244
к)Рогатки, с.244
17. Красный мост, с.245-246
18. Ленинская улица. Еврейская община в Полоцке, с.247-249
19. Развитие Полоцка с XVIII по XX век, с.250-261
20. Полоцкие укрепления в эпоху Ивана Грозного, с.262-270
21. Полоцкие укрепления накануне Великой Отечественной войны, с.270-276
22. Памятные места в Полоцке в связи с революцией 1905 года, с.276-284
23. Памятные места в Полоцке, связанные с Октябрьской революцией, становлением Советской власти и в послевоенный период, с.285-289
24. Памятные места, связанные с Отечественной войной 1941-1945 годов в Полоцке, с.289-296

Полацк, 1978.

Папера, кардон.

Рукапіс.

30,0x21,0(45,0)

ПКМ КП 2- 1422/7

9. Рукапіс Дэйніса І.П. «Полоцкая старина. Часть II». Исторические места, памятники старины г.Полоцка и ряд событий из истории. Некоторые справочные материалы по Полоцку.

На 241-й старонцы.

Змест:

1. Памятные места в Полоцке, связанные с Отечественной войной 1812 года, с.3-15

2. Окрестные деревни и местечки, связанные с событиями в Полоцке, с. 15-52
а)Деревни Жирцы, Гендики, Громы, с. 15-16
б)Деревня Соколище, с. 16-18
в)Деревня Ропно, с. 18
г)Деревня Струнь, с. 18-41
д)Деревня Сивошино, с.41-42
е)Деревня Клястицы, с.42-43
ж)Местечко Волынцы, с.43-48
з)Местечко Вороничи, с.48-50
и)Деревня Дретунь, с.50-52
3. Капища, монастыри и церкви в Полоцке, с.82-91
4. Некоторые археологические находки в Полоцке, с.82-91
5. Просвещение, с.91-103
6. Культурно-просветительные учреждения, с.103-115
7. Торговля, с. 116-120
8. Промышленность, с. 121-129
9. Здравоохранение, с. 129-138
10. Полоцк в период Великой Отечественной войны, с.139-210
11. Справочные материалы о Полоцке, с.211
а)Некоторые улицы и площади в дореволюционном Полоцке, с.211-214
б)НаселениеПолоцка, с.215-216
в)Пожары в Полоцке, с.217-218
г)Эпидемии в Полоцке, с.218-219
д)Заработная плата рабочих в 1905 году и цены в этот период, с.219-222
е)Жилищное строительство, с.222-223
ж)Благоустройство города, с.223-231
з)Рост благосостояния населения, с.231
и)Жертвы фашистской оккупации, с. 232
к)Количество религиозных учреждений, с.232
л)Редкие метеорологические явления, с.233-235
м)Мельницы в Полоцке, с.235-239
н)Бюджет Полоцка, с.239
о)Герои Советского Союза и Социалистического труда, с.239
п)Почетные граждане Полоцка, с.240

р)Исторические личности, ученые, художники, писатели, связанные с Полоцком, с.240-241.
Полацк,1979.
Папера, кардон,
Рукапіс.
30,0х21,0 (45,0)
ПКМ КП 2-1422/8

10. Рукапіс І.П.Дэйніса «К перенесению святых мощей Преподобной Евфросинии Полоцкой» на 3-х лістах.
(Перадаецца змест аднайменнага лістка, які быў у абарачэнні сярод веруючых у 1943 годзе)
Полацк, 1984.
Папера.
Рукапіс.
28,4х20,3
ПГАЗ КП 4-1010/20

11. Артыкул І.П.Дэйніса «Полоцкое городище».
На 10-ці лістах.
Полацк, 1984.
Папера.
Машынапіс.
29,0х20,0
ПГАЗ КП 4-1010/31

12. Артыкул І.П.Дэйніса «Полоцкое городище».
З суправаджальнай запіскай, якая адрасавана загадчыку ПГАЗ Залілаву І.З.
Полацк, 1984.
Папера.
Рукапіс.
29,0х20,0
КДФ 2-153.

ДАКУМЕНТЫ

13. «Аттестация библиотекаря 43-х объединенных библиотечных курсов красных командиров Дейниса И.П.».
На адным лісце.
Полацк, 1922.
Папера.
Рукапіс, машынапіс.
13,3х13,0
ПКМ КП 1-228.

14. «Удостоверение преподавателю природоведения и арифметики 43-х объединенных курсов красных командиров в Полоцке» на імя Дэйніса І.П.
Полацк, 1922.
Папера.
Рукапіс, машынапіс.
18,0х22,5
ПКМ КП 1-229

15. «Удостоверение о прохождении службы на 43-х Полоцких командирских курсах Дейниса И.П.». (Копия)
Полацк, 1922.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
17,5х22,4
ПКМ КДФ 1- 492

16. Пасведчанне Полацкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных аб выбранні Дэйніса І.П дэпутатам па выбарчай акрузе № 57.
Полацк, 1948
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс
20,0х14,2
ПКМ КП 3-914/10

17. Пасведчанне № 57 Полацкага гарадскога Савета дэпута- таў працоўных на імя Дэйніса І.П., дзе адзначаецца тое, што ён з'яўляецца дэпутатам гарсавета па выбарчай акрузе №57
Полацк, 1948
Папера, кардон, каленкор.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,4х9,0 (18,0)
ПКМ КП 3-914/5

18. «Удостоверение № 1 Министерства лесного хозяйства БССР» на імя Дейніса І.П. з адзнакай таго, што ён зяўляецца выкладчыкам Полацкага лясного тэхнікума.
З фотакарткай уладальніка размерам 3х4.
Мінск, 1949.
Папера, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,0х9,0 (18,4)
ПКМ КП 3-914/1

19. Членскі білет №1525518 Полацкай гарадской арганіза- цыі таварыства «Веды» на імя Дэйніса І.П.
Полацк, 50-я гады.
Папера, ледырын.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
8,5х6,2 (17,2)
ПКМ КП 3-914/9

20. Пасведчанне № 57 Полацкага гарадскога Савета дэпута- таў працоўных на імя Дэйніса І.П. з адзнакай таго,што ён з'яў- ляецца дэпутатам гарсавета па 57-й выбарчай акрузе
З фотакарткай ўладальніка (3х4).
Полацк, 1950.
Папера, кардон, каленкор.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,5х8,8 (17,7)
ПКМ КП 3-914/3

21. «Зачетная книжка вечернего Университета марсизма-ле- нинизма на имя Дейниса И.П.»
Полацк, 1951.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
9,5х13,0 (26,4)
ПКМ КП 3-914/17

22. Квітанцыя №208 вячэрняга Універсітэта марксізма-ле- нінізма аб аплаце за навучанне Дэйнісам І.П.
Полацк, 1951.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
8,2х6,2
ПКМ КП 3-914/18

23. Квітанцыя №231 вячэрняга Універсітэта марксізма-ле- нінізма аб аплаце за навучанне Дэйнісам І.П.
Полацк, 1952.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
8,2х5,8
ПКМ КП 3-914/19

24. Пасведчанне № 63 Полацкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных на імя Дэйніса І.П. з паметкай, што ён з'яўляецца дэпутатам гарсавета чацвёртага склікання па 63-й выбарчай акрузе
Полацк, 1953.
Папера, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,6х8,9 (18,0)
ПКМ КП 3-914/2

25. «Удостоверение об окончании Университета марксизма-ленинизма Дейнису И.П.»
Полацк, 1953.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
13,8х10,0 (19,8)
ПКМ КП 3-914/13

26. «Членский билет № 296226 Всесоюзного общества по распространению политических и научных знаний» на імя Дэйніса І.П.
Віцебск,1955.
Папера, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,5х18,5 (37,0)
ПКМ КП 3-914/11

27. «Удостоверение №5 Министерства лесного хозяйства СССР на имя Дейниса И.П. с отметкой того, что он является преподавателем Полоцкого лесного техникума»
Полацк, 1956.
Папера, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,5х9,1 (18,3)
ПКМ КП 3-914/7

28. Пасведчанне Полацкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных аб выбранні дэпутатам па выбарчай акрузе № 72 Дэйніса І.П.
Полацк, 1959.
Кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,6х8,3 (16,7)
ПКМ КП 3-914/6

29. Пасведчанне № 72 Полацкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных на імя Дэйніса І.П. з адзнакай, што ён з'яўляецца дэпутатам гарсавета сёмага склікання па выбарчай акрузе № 72.
Полацк, 1959.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,5х8,7 (17,9)
ПКМ КП 3-914/4

30. «Удостоверение Витебского областного промышленного отряда народного образования» на імя Дэйніса І.П з адзнакай таго, што ён з'яўляецца грамадскім інспектарам школ Віцебскага аблана.
Віцебск, пач.60-х гадоў.
Папера, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6.0х8,5 (17,3)
ПКМ КП 3-914/12

31. Свидетельство Полоцкого ГК КПБ Дейнису И.П. о занесении на доску «Активисты идеологической работы»
Полацк, 1960.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
12,8х9,0 (18,2)
ПКМ КП 3-914/15

32. Пасведчанне Полацкага ГК КПБ аб занясенні на дошку «Актывісты ідыялагічнай работы» Дэйніса І.П.
Полацк, 1962.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
12,8х9,0 (18,0)
ПКМ КП 3-914/14

33. Пропуск на стадыён «Локомотив» Дэйнісу І.П. на свята, прысвечанае 1100-годдзю г.Полацка.
Полацк, 1962.
Кардон.
Друк тыпаграфскі.
7,6х9,2
ПКМ КП 2-1422/22

34. Запрашальны білет Дэйнісу І.П на свята, прысвечанае 1100-годдзю г.Полацка.
Полацк, 1962.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
5,0х12,1
ПКМ КП 2-1422/23

35. Запрашэнне выканкама Полацкага гарсавета Дэйнісу І.П. на юбілейную сесію, прысвечаную 1100-годдзю г.Полацка
Полацк, 1962.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
19,0х14,0 (28,0)
ПКМ КП 2-1422/30

36. Запрашэнне Полацкага ГК КПБ і Савета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 30-годдзю вызвалення Беларусі і Полацка.
Полацк, 1974.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,5х22,0(44,1)
ПКМ КП 2-1422/17

37. Пасведчанне Полацкага гаркама КПБ і выканкама Саветаў народных дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П аб занясенні ў гарадскую «Кнігу Гонару.»
Полацк, 1962.
Папера, кардон,ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
30,0х21,0 (22,1)
ПГАЗ КП 4-1010/24

38. Мандат №240 Полацкай гарадской арганізацыі ЛКСМБ з адзнакай таго, што Дэйніс І.П. з'яўляецца делегатам гарадской камсамольскай канферэнцыі ад камсамольскай арганізацыі Полацкага лясного тэхнікума.
Полацк, 60-я гады.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
7,3х10,7
ПКМ КП 3-914/8

39. «Удостоверение Полоцкого ГК КПБ Дейнису И.П. о занесении на доску «Активисты идеологической работы»
Полацк, 1963.
Папера, кардон,ледырын.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
12,8х8,7 (17,8)
ПКМ КП 3-914/16

40. «Почётная грамота Витебского промышленного обкома КПБ и исполкома областного промышленного Совета депутатов трудящихся Дейнису И.П. за активное участи е в воспитании подрастающего поколения.»
У вокладцы.
Віцебск, 1964.
Папера, кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс,
29,8х24,4(48,5)
ПГАЗ КП 4-1010/97

41. «Почетная грамота Полоцкого ГК КПБ Дейнису И.П. за многолетнюю работу в системе образования и в связи с Днем учителя»
Полацк, 1965.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
29,5х21,5
ПГКЗ КП 4-1010/30

42. «Постановление Бюро Полоцкого горкома КП Белоруси и исполкома городского Совета депутатов трудящихся о присвоении товарищу Дейнису И.П. звания Почётного гражданина города Полоцка»
Полацк, 1967.
Папера, кардон, ледырын, метал.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
31,0х21,5(44,0)
ПГАЗ КП 4-1010/96

43. «Удостоверение Полоцкого ГК ЛКСМБ о занесении Дейниса И.П. в «Книгу Почёта»
Полацк, 1968.
Папера кардон, ледырын.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс.
11,5х18,0
ПГАЗ КП 4-1010/23

44. Запрашэнне Полацкага гаркама КПБ Дэйнісу І.П. на ўрачыстае пасяджэнне,прысвечанае 50-годдзю БССР і КПБ»
Полацк, 1968.
Тонкі кардон, друк тыпаграфскі, рукапіс.
18,4х13,6 (27,2)
ПКМ КП 2-1422/12

45. Аўтабіяграфія Івана Пятровіча Дэйніса на 10 старонках.
Полацк, 1969.
Папера.
Рукапіс.
29,0х21,0
ПГАЗ КП 4-1010/1

46. Прывітальны адрас Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. у сувязі з 25-ці годдзем вызвалення Беларусі і Полацка.
Полацк, 1969
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
18,2х12,5(22,8)
ПКМ КП 2-1422/31

47. Віншавальны адрас Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. у сувязі са святкаваннем 50-годдзя БССР і КПБ.
Полацк, 1969.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
18,7х13,8(27,5)
ПКМ КП 2-1422/35

48. «Почетная юбилейная грамота Полоцкого ГК КПБ и исполкома Совета народных депутатов Дейнису И.П. в связи с 50-летием БССР и КПБ»
Полацк, 1969.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
29,5х21,5
ПГКЗ КП 4-1010/29

49. Грамата Полацкага аддзела культуры Дэйнісу І.П. у сувязі з 50-годдзем Полацкай гарадской цэнтральнай бібліятэкі імя М.Астроўскага
Полацк, 1969.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
29,5х21,5
ПГКЗ КП 4-1010/28

50. Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР Дэйнісу І.П. за поспехі ў падрыхтоўцы і камуністычным выхаванні спецыялістаў для народнай гаспадаркі
Мінск.1971.
Папера, ледырын, тканіна
Друк высокі, рукапіс.
28,5х22,0 (44,8)
ПГАЗ КП 4-1010/22

51. Запрашэнне Полацкага ГК КПБ і гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 30-годдзю вызвалення Беларусі і г.Полацка
Полацк, 1974.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
11,5х22,0 (44,1)
ПКМ КП 2-1422/17

52. Праграма канцэрта, прысвечанага 30-годдзю вызвалення Беларусі і Полацка ад фашысцкіх захопнікаў
Полацк, 1974.
Папера.
Друк тыпаграфскі.
17,0х9,6 (19,8)
ПКМ КП 2-1422/33

53. Прывітальны адрас Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета народных дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. у сувязі з 30-ці годдзем вызвалення Беларусі і Полацка
Полацк, 1974.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
22,0х19,8 (32,4)
ПКМ КП 2-1422/29

54. «Почетная грамота Полоцкого ГК КПБ и исполкома Совета депутатов трудящихся Дейнису И.П. за многолетний труд по воспитанию молодёжи и в связи с 50-летием СШ №1»
Полацк,1974.
Папера.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
42,0х29,0
ПГКЗ КП 4-1010/27

55. Паштоўка-віншаванне калектыва Полацкага лясного тэхнікума Дэйнісу І.П. у сувязі з 60-годдзем Кастрычніцкай рэва- люцыі
Полацк, 1977.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
14,3х10,4
ПКМ КП 2-1422/38

56. Паштоўка-віншаванне калектыва СШ № 9 г.Полацка Дэйнісу І.П. у сувязі са святкаваннем 60-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1977.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
14,0х9,1 (18,0)
ПКМ КП 2-1422/49

57. Паштоўка-віншаванне супрацоўнікаў Полацкага лясного тэхнікума Дэйнісу І.П. у сувязі з 60-годдзем Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1977.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
17,4х9,5 (19,0)
ПКМ КП 2-1422/43

58. Паштоўка-віншаванне супрацоўнікаў Полацкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі Дэйнісу І.П. з нагоды святкавання 60-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1977.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
14,8х10,5
ПКМ КП 2-1422/46

59. Прывітальны адрас Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. у сувязі з 60-годдзем Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1977.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
20,0х15,0 (30,0)
ПКМ КП 2-1422/36

60. «Пропуск на трибуну в день празднования 60-й годовщины Великой Октябрьской революции».
Полацк, 1977.
Кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
6,0х8,0
ПГАЗ КП 2-1422/25

61. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама савета народных дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. з нагоды свята Перамогі
Полацк, 1978.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
9,5х15,4 (30,8)
ПКМ КП 2-1422/42

62. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 33-й гадавіне Перамогі
Полацк, 1978.
Тонкі кардон. Друк тыпаграфскі.
8,8х13,8(27,7)
ПКМ КП 2-1422/16

63. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. са святам - 61-й гадавінай Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1978.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
10,4х14,6 (29,4)
ПКМ КП 2-1422/37

64. Пропуск № 33 Полацкага гаркама КПБ ДэйнісуІ.П. з правам прысутнасці на XXIV гарадской канферэнцыі»
Полацк, 1978.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5x7,5
ПКМ КП 2-1422/21

65. «Почетная грамота комитета комсомола Полоцкого лесного техникума Дейнису И.П. за большую работу по коммунистическому воспитанию молодёжи и в связи с 60-летием ВЛКСМ»
Полацк, 1978.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
29,0x41,0
ПГАЗ КП 4-1010/25

66. Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР Дэйнісу І.П. з нагоды 60-й гадавіне БССР і КПБ
Мінск, 1978.
Папера, ледырын, тканіна.
Друк высокі, рукапіс.
28,5x22,0 (44,8)
ПГАЗ КП 4-1010/21

67. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ і выканкама Савета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на сустрэчу, прысвечаную 60-годдзю БССР і КПБ
Полацк, 1978.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, машынапіс.
14,8x10,5 (29,6)
ПКМ КП 2-1422/45

68. Паштоўка-віншаванне калектыва Полацкай гарадской цэнтральнай бібліятэкі Дэйнісу І.П. у сувязі са святкаванне 60- годдзя БССР і КПБ
Полацк, 1978
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
15,0x10,5
ПКМ КП 1422/50

69. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама савета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. у сувязі з 62-й гадавінай Савецкай Арміі і Ваенна-марскога флоту
Полацк, 1979.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
9,5х17,5 (19,0)
ПКМ КП 2-1422/48

70. Запрашэнне-паштоўка Полацкага ГК КПБ Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны Міжнароднаму жаночаму дню
Полацк, 1979.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі.
9.0х14,0 (28,0)
ПКМ КП 2-1422/13

71. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама савета народных дэпутатаў Дэйнісу І.П. са святам 1 Мая Полацк, 1979.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, цісненне.
9,5х17,4 (34,8)
ПКМ КП 2-1422/41

72. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны святу 1 Мая
Полацк, 1979.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5х14,7 (29,4)
ПКМ КП 2-1422/32

73. Пропуск на трыбуну Дэйнісу І.П. у дзень святкавання Дня Міжнароднай салідарнасці працоўных
Полацк, 1979.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
5,8х7,6
ПКМ КП 2-1422/26

74. Запрашэнне-паштоўка Полацкага ГК КПБ Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 35-годдзю Перамогі
Полацк, 1979.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі.
10,6x14,7(29,4)
ПКМ КП 2-1422/14

75. «Почетная грамота Полоцкого лесного техникума Дейнису И.П. за активное участие в жизни техникума и в связи с 80- летием со дня рождения»
Полацк, 1980.
Папера.
Друк ттыпаграфскі, машынапіс.
40,0x28,0
ПГАЗ КП 4-1010/26

76. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ і выканкама Савета народных дэпутатаў Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 62-й гадавіне Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
15,0x10,5(30,0)
ПГАЗ КП 4-1010/99

77. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ і гарадскога Савета народных дэпутатаў Дэйнісу І.П. на ўрачысты вечар, прысвечаны Дню міжнароднай салідарнасці працоўных 1 Мая
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
14,0x9,0 (18,0)
ПКМ КП 2-1422/20

78. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны Дню міжнароднай салідарнасці 1 Мая
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
14,1x9,0 (18,0)
ПКМ КП 2 -1422/15

79. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ГК КПБ і выканкама савета народных дэпутатаў Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 110-й гадавіне са дня нараджэння У.І.Леніна
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
13,9x9,0 (18,0)
ПКМ КП 2-1422/47

80. Паштоўка-запрашэнне Полацкага ляснога тэхнікума Дэйнісу І.П на ўрачысты сход, прысвечаны 110-й гадавіне са дня нараджэння У.І.Леніна
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк каляровы, машынапіс.
13,5x9,0 (18,0)
ПКМ КП 2-1422/ 44

81. Пропуск на трыбуну Дэйнісу І.П. у дзень святкавання Дня Міжнароднай салідарнасці працоўных
Полацк, 1980.
Кардон.
Друк тыпаграфскі.рукапіс.
5,7x8,6
ПКМ КП 2-1422/24

82. «Пропуск на трибуну» (бланк)
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
6,0x8,5
ПКМ КП 2-1422/27

83. Запрашэнне вучняў СШ N 8 г.Полацка Дэйнісу І.П. на ўрачыстасць, прысвечаную адкрыццю каля школы бюста Т.Марыненка
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
16,7x9,2 (18,4)
ПКМ КП 2-1422/18

84. Паштоўка-запрашэннеПолацкага ГК КПБ і Савета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны 62-й гадавіне Савецкай Арміі і Ваенна-марскога флоту
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
14,8х10,5 (29,8)
ПКМ КП 2-1422/19

85. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. са святам, 35-годдзем Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
17,2х9,2 (18,4)
ПКМ КП 2- 1422/40

86. Паштоўка-віншаванне Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. са святам - 63-й гадавінай Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1980.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
17,0х9,1 (17,9)
ПКМ КП 2-1422/39

87. Пропуск на трыбуну Дэйнісу І.П. у дзень святкавання 63-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі
Полацк, 1980.
Кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
5,4х7,8
ПКМ КП 2-1422/28.

88. Запрашэнне Полацкага ГК КПБ і выканкама гарсавета дэпутатаў працоўных Дэйнісу І.П. на ўрачысты сход, прысвечаны Дню міжнароднай салідарнасці працоўных 1 Мая
Полацк, 1981.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,1х14,6 (29,2)
ПКМ КП 2-1422/34

ДРУКАВАНЫЯ ВЫДАННІ

89. Кніга Ляўко А.М. «Витебские изразцы XIV-XVIII веков»
Рэдактар Г.В.Штыхаў
Мінск: «Навука і тэхніка»,1981.
Папера, тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі.
20,0х14,0х0,8 (28,1)
ПГАЗ КП 4-1010/2

90. Часопіс «Мастацтва Беларусі» № 3, 1984. Артыкул пра Н.Шчасную, с.37
Артыкул пра Хруцкага, с.42
Мінск,1984.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі.
29,5х20,5
ПГАЗ КП 4-1010/19

91. Набор паштовак «The Environs of Leningrad» («Пригороды Ленинграда» Дворцово-парковые ансамбли XVIII-XIX веков. Петродворец. Пушкин. Павловск. Ломоносов.).
16 паштовак у агульнай вокладцы.
Ленинград: «Аврора», 1983.
Папера мелаваная, тонкі кардон.
Друк афсетны.
10,5х14,7
ПГАЗ КП 4-1010/3

ГАЗЕТЫ

92. «Віцебскі рабочы»: Орган Віцебскага абкома і гаркома КПБ, абласнога і гарадскога Саветаў народных дэпутатаў працоўных № 250 ад 21 снежня 1968 года. Нам.рэдактара П.І.Гомераў.
Выпуск прысвечаны падзеям і людзям Полаччыны, дзе адбывалася выяздное пасяджэнне рэдакцыі.
Віцебск,1968.
Папера газетная.
Друк тыпаграфскі.
59,5х42,0 (84,0)
ПГКЗ КП 3-913/34

93. «Сцяг камунізму»: Орган Полацкага гарадскога и раённага выканаўчага камітэтаў № 97 ад 22 чэрвеня 1967 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш

Артыкул А.Коршунава «Яны абараняли Полацк у 1941-м»,с.3
Полацк, 1967.
Папера газетная.
41,8х30,0(60,0)
Друк тыпаграфскі.
ПГКЗ КП 3-913/53

94. «Сцяг камунізму» № 136 ад 29 жніўня 1967 года. Рэдак- тар І.Ф.Лемеш.

Артыкул В.Нібера «Новая экспазіцыя ў музеі» (аб змяненні экспазіцыі ў Полацкім краязнаўчым музеі), с.4
Полацк, 1967.
ПГКЗ КП 3-913/54

95. «Сцяг камунізму» № 99 ад 28 чэрвеня 1968 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.

Полацк, 1968.
ПГКЗ КП 3-913/52

96. «Сцяг камунізму» № 92 ад 13 чэрвеня 1970 года. Нам. рэдактара Г.Кірылаў.

Артыкул С.Клокава «Помнікі старажытнага Полацка яшчэ чакаюць даследчыкаў», с.4.
Полацк, 1970.
ПГАЗ КП 3-913/50

Падзагаловачныя звесткі, размеры, матэрыял і тэхніка пры апісанні кожнага нумара апушчаны па прычыне таго, што гэтыя звесткі аднолькавыя. Інфармацыю аб газеце гл. у дадатку.

97. «Сцяг камунізму» № 93 ад 16 чэрвеня 1970 года. Нам. рэдактара Г.Кірылаў.

Полацк, 1970.
ПГАЗ КП 3-914/51

98. Сцяг камунізму» № 66 ад 4 снежня 1974 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш
Артыкул Т.Шумілава «Яны абараналі Полацк», с.2
Полацк, 1974.
ПГАЗ КП 4-1010/36

99. «Сцяг камунізму» № 34 ад 1 сакавіка 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.
Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першай сусветнай вайны і другой рускай рэвалюцыі», с.2-3.
Полацк,1977.
ПГКЗ КП 3-913/30

100. «Сцяг камунізму» № 41 ад 11 сакавіка 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.
Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першай сусветнай вайны і другой рускай рэвалюцыі», с.2.
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/31.

101. «Сцяг камунізму» № 43 ад 18 сакавіка 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.
Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першай сусветнай вайны і другой рускай рэвалюцыі», с.2
Полацк,1977.
ПГКЗ КП 3-913/33

102. «Сцяг камунізму» № 49 ад 29 сакавіка 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.
Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першай сусветнай вайны і другой рускай рэвалюцыі»(працяг), с.2-3.
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/32

103. «Сцяг камунізму» № 122 ад 3 жніўня 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш
Артыкул М.Маніса «Пачатак сацыялістычных пераўтварэнняў на Полаччыне», с.2
Полацк,1977.
ПГКЗ КП 3-913/17

104. «Сцяг камунізму» № 124 ад 9 жніўня 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.

Артыкул М.Маніса «Пачатак сацыялістычных пераўтварэнняў на Полаччыне», с.2-3.
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/18

105. «Сцяг камунізму № 142 ад 27 верасня 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш.

Артыкул М.Маніса «Па шляху сацыялістычнага спаборніцтва. Аднаўленне народнай гаспадаркі», с.2-3
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/13

106. «Сцяг камунізму» № 146 ад 14 верасня 1977 года. Рэдактар І.Ф.Лемеш

Артыкул М.Маніса «Па шляху сацыялістычнага будаўніцтва і аднаўлення народнай гаспадаркі», с.3
Полацк,1977.
ПГКЗ КП 3-913/12

107. «Сцяг камунізму» № 151 ад 23 верасня 1977 года. Нам.рэдактара К.У.Крупко

Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першых пяцігодак», с.2-3.
Полацк, 1977.
ЛГКЗ КП 3-913/29

108. «Сцяг камунізму» № 155 ад 30 верасня 1977 года. Нам. рэдактара К.У.Крупко

Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першых пяцігодак», с.2.
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/28.

109. «Сцяг камунізму» № 163 ад 14кастрычніка 1977 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Полацк у гады першых пяцігодак» (працяг), с.2
Полацк, 1977.
ПГКЗ КП 3-913/27

110. «Сцяг камунізму» №66 ад 25 красавіка 1978 года. Рэдактар П.В Кавалеўскі.

Артыкул І.Паўлавай «Уадзіным парыве» (аб першым камуністычным суботніку на Полаччыне), с.2
Полацк, 1978.
ПГАЗ КП 3-913/36

111. «Сцяг камунізму» № 73 ад 9 мая 1978 года. Нам. рэдактара К.У.Крупко.
Артыкул І.Вільчынскага «Дзеля жыцця на зямлі», с.2.
Артыкул Л.Чванава «Яны носяць званне «Полацкія»», с.2.
Полацк, 1978.
ПГКЗ КП 3-913/49

112. «Сцяг камунізму» № 125 ад 9 верасня 1978 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул Пятрова «Падпольны абком дзейнічае», с.3
Полацк, 1978
ПГАЗ КП 3-913/26

113. «Сцяг камунізму» № 154 ад 29 верасня 1978 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул Л.Нарэйка «Адзін з першых» (пра піянера калгаснага руху на Полаччыне М.З.Мялешку), с.2.
Полацк,1978.
ПГАЗ КП 3-913/46

114. «Сцяг камунізму» № 169 ад 25 кастрычніка 1978 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул І.Паўлавай «З цемры да святла» (адукацыя ў Полацку ў 1917- 1927 гадах), с.2.
Полацк, 1978.
ПГАЗ КП 3-913/47

115. «Сцяг камунізму» № 183 ад 22 лістапада 1978 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Выпуск прысвечаны 60-годдзю газеты.
Полацк, 1978.
ПГАЗ КП 3-913/48

116. «Сцяг камунізму» № 24 ад 10 лютага 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
«Наш Полацк.Навіны гарадскога жыцця», с.3.
Полацк,1979.
ПГКЗ КП 3-913/74

117. «Сцяг камунізму» № 32 ад 24 лютага 1979 года. Рэдактар П.В. Кавалеўскі.
Артыкул У.Ліхачова «Хлеб Галіны Волкавай», с.2
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/73

118. «Сцяг камунізму» № 36 ад 3 сакавіка 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Падборка «У нас на Полаччыне», с.4
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/72

119. «Сцяг камунізму» № 121 ад 3 жніўня 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Некралог на смерць Александровіч А.Г., с.4
Полацк, 1979.
ПГАЗ КП 4-1010/85

120. «Сцяг камунізму» № 135 ад 28 жніўня 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул А.Марковіча «Археолагі завяршылі работу» (аб раскопках у Полацку пад кіраўніцтвам В.А.Булкіна), с.4
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/69

121. «Сцяг камунізму» № 176 ад 7 кастрычніка 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул «У кагорту лепшых людзей горада. Аб прысваенні звання Ганаровага грамадзяніна г.Полацка Глебаву А.П., Кляпацкай Н.І., Якаўлевічу П.Г.», с.3
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/70

122. «Сцяг камунізму» № 167 ад 23 кастрычніка 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул А.Фёдарава «У гонар начдыва «жалезнай» дывізіі» (пра У.М.Азіна), с.3
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/16

123. «Сцяг камунізму» № 175 ад 6 лістапада 1979 года Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул «Ад удзячных нашчадкаў» (аб адкрыцці помніка У.М.Азіну ў Полацку),с.2
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/71

124. «Сцяг камунізму» № 177 ад 10 лістапада 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Полацк, 1979.
ПГКЗ КП 3-913/75

125. «Сцяг камунізму» № 192 ад 8 снежня 1979 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Артыкул М.Малько «Гэта было у 1920-м», с.2

«Наш Полацк. Навіны гарадскога жыцця», с.4

Полацк, 1979.

ПГКЗ КП 3-913/68

126. «Сцяг камунізму» № 7 ад 12 студзеня 1980 года. Нам. рэдактара К.У.Крупко.

Артыкул І.Вільчынскага «На ўсё жыццё» (аб блакадзе Ленінграда). Некралог на смерць І.П.Казлова, с.4

Полацк, 1980.

ПГКЗ КП 3-913/57

127. «Сцяг камунізму» № 88 ад 20 лютага 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «Генерал з Дубраўкі» (пра А.А.Барэйку), с.4.

Полацк, 1980.

ПГАЗ КП 4-1010/35

128. «Сцяг камунізму» № 67 ад 26 красавіка 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Успаміны І.Вільчынскага і У.Ліхачова «Аперацыя «Баграціён» і вызваленне Полаччыны», с.2.

«Наш Полацк. Навіны гарадскога жыцця», с.4

Полацк, 1980.

ПГАЗ КП 3-913/8

129. «Сцяг камунізму» № 69 ад 30 красавіка 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Успаміны І.Вільчынскага і У.Ліхачова «Аперацыя «Баграціён» і вызваленне Полаччыны»(працяг), с.2.

Полацк, 1980.

ПГАЗ КП 3-913/10

130. «Сцяг камунізму» № 72 ад 7 мая 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Расказ пра Героя Савецкага Саюза Чэркаса Л.С., с.3

Полацк, 1980.

ПГАЗ КП 4-1010/32

131. «Сцяг камунізму»№ 73 ад 9 мая 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Успаміны І.Вільчынскага і У.Ліхачова «Аперацыя «Баграціён» і вызваленне Полаччыны» (працяг), с.2
Полацк, 1981.
ПГАЗ КП 3-913/9

132. «Сцяг камунізму» № 85 ад 31 мая 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Успаміны І.Вільчынскага і У.Ліхачова «У 1941-м, пад Полацкам», с.2.
Полацк, 1980.
ПГАЗ КП 3-913/11

133. «Сцяг камунізму» № 66 ад 4 ліпеня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул І.Вільчынскага «Над Полацкам - сцяг вызвалення» і Г.Андрэева «Подзвіг танкіста», с.3
Полацк, 1980.
ПГАЗ КП 4-1010/34

134. «Сцяг камунізму» № 106 ад 8 ліпеня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Вернасць сцягу» (пра А.Г.Бейліна), с.2
Полацк, 1980.
ПГКЗ КП 3-913/14

135. «Сцяг камунізму» № 110 ад 15 ліпеня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Успаміны Ганаровага грамадзяніна г.Велюнь А.Тарлера, с.2
Полацк, 1980
ПГКЗ КП 3-913/7

136. «Сцяг камунізму» № 14 ад 16 ліпеня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Вернасць сцягу» (пра А.Бейліна), с.2
Полацк, 1980.
ПГКЗ КП 3-913/15

137. «Сцяг камунізму» № 29 ад 1 жніўня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул І.Капітанава «Пад гул кананады», с.3.
Полацк, 1980.
ПГАЗ КП 4-1010/37

138. «Сцяг камунізму» №128 ад 15 жніўня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Народжаны ў агні рэвалюцыі» (з гісторыі камсамольскай арганізацыі Полаччыны), с.2.

Артыкул І.Вільчынскага «Самы цяжкі бой-апошні», с.3

Полацк, 1980.

ПГКЗ КП 3-913/23

139. «Сцяг камунізму» № 132 ад 22 жніўня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Народжаны ў агні рэвалюцыі»(працяг), с.2

Полацк, 1980.

ПГКЗ КП 3-913/19

140. «Сцяг камунізму» № 92 ад 29 жніўня 1980 года. Нам. рэдактара В.М.Жарчанка

Некралог з прычыны смерці С.Я.Арцем'ева, с.4.

Полацк, 1980.

ПГКЗ КП 3-913/56

141. «Сцяг камунізму» № 142 ад 9 верасня 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Успаміны І.Яфройкіна пра камсамольцаў Полаччыны, с.2

Полацк, 1980

ПГКЗ КП 3-913/20

142. «Сцяг камунізму» № 156 ад 3 кастрычніка 1980 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Некралог на смерць С.П.Партнова, с.4

Полацк, 1980.

ПГКЗ КП 3-913/55

143. «Сцяг камунізму» № 92 ад 12 чэрвеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «У 1941-м, пад Полацкам», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/6

144. «Сцяг камунізму» № 96 ад 19 чэрвеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «У 1941-м, пад Полацкам», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/5

145. «Сцяг камунізму» № 99 ад 24 чэрвеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «У 1941-м, пад Полацкам», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/4

146. «Сцяг камунізму» № 43 ад 1 ліпеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «На вогненны рубеж», с.2.

Полацк, 1981

ПГАЗ КП 4-1010/33

147. «Сцяг камунізму» № 107 ад 8 ліпеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «У1941-м, пад Полацкам», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/3

148. «Сцяг камунізму» № 111 ад 15 ліпеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «У1941 -м, пад Полацкам», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/2

149. «Сцяг камунізму» № 113 ад 18 ліпеня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова "У 1941-м, пад Полацкам", с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/1

150. «Сцяг камунізму» № 122 ад 5жніўня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Яфрройкіна «Слова да ветэранаў», с.2

Полацк, 1981.

ПГКЗ КП 3-913/21

151. «Сцяг камунізму» № 88 ад 5 чэрвеня 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса "Палатоўскі бой", с.2

Полацк, 1982.

ПГКЗ КП 3-913/35

152. «Сцяг камунізму» № 140 ад 4 верасня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул В.Бржэскі «Палачанін прафесар Рэйнус», с.2.
Полацк, 1981.
ПГКЗ КП 3-913/62

153. «Сцяг камунізму» № 172 ад 31 кастрычніка 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул М.Вольгіна «Барысаў камень змяніў прапіску», с.4.
Полацк, 1981
ПГАЗ КП 3-913/61.

154. «Сцяг камунізму» № 174 ад 4 лістапада 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі
Артыкул «Курс - павышэнне якасці» (аб працы ВА «Шкловалакно»), с.2
Полацк, 1981.
ПГКЗ КП 3-913/63

155. «Сцяг камунізму» № 192 ад 5 снежня 1981 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Падборка матэрыялаў да 25-годдзя Полацкага сельскагаспадарчага тэхнікума.
Полацк, 1981.
ПГАЗ КП 3-913/60

156. «Сцяг камунізму» № 17 ад 30 студзеня 1982 года. Нам. рэдактара В.М.Жарчанка.
Артыкул А.Тарлера «Доктар Бараўскі», с.2 Падборка матэрыялаў «У нас на Полаччыне», с.5
Полацк, 1982.
ПГКЗ КП 3-913/64

157. «Сцяг камунізму» № 32 ад 27 лютага 1982 года. Нам. рэдактара В.М.Жарчанка
«Навіны Полаччыны», с.4
Полацк, 1982.
ПГКЗ КП 3-913/67

158. «Сцяг камунізму» № 53 ад 6 красавіка 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул Д.Бароўскай «У працы іх слава» (пра А.Глебава), с.3
Полацк, 1982.
ПГКЗ КП 3-913/65

159. «Сцяг камунізму» № 174 ад 14 мая 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Салагірыса «Ёсць у Вільнюсе вуліца Полацкая», с.2.

Артыкул М.Маніса «Імя Леніна» (Да 60-годдзя піянерскай арганізацыі), с.3.

Полацк, 1982.

ПГАЗ КП 3-913/66

160. «Сцяг камунізму» № 96 ад 19 чэрвеня 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Артыкул М.Вольгіна «І нарадзілася традыцыя» (аб перадачы Дэйнісам І.П. кніг бібліятэцы Полацкага ляснога тэхнікума), с.2.

Полацк, 1982.

ПГАЗ КП 3-913/58

161. «Сцяг камунізму» № 99 ад 25 чэрвеня 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Полацк, 1982.

ПГАЗ КП 913/59

162. «Сцяг камунізму» № 141 ад 7 верасня 1982 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Рэпартаж аб святкаванні 1120-годдзя Полацка «Маладосць старажытнага горада».

Полацк, 1982.

ПГАЗ КП 3-913/38

163. «Сцяг камунізму» № 29 ад 19 лютага 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Артыкул В.Купрыянава «Садзейнічае выхаванню», с.3

Полацк, 1983.

ПГАЗ КП 3-913/37

164. «Сцяг камунізму» № 32 ад 25 лютага 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул У.Ліхачова «Будзе служыць людзям» (аб адкрыцці ў Сафійскім саборы канцэртнай залы), с.4.

Полацк, 1983.

ПГАЗ КП 3-913/39

165. «Сцяг камунізму» № 38 ад 8 сакавіка 1983 года. Нам рэдактара В.М.Жарчанка

Артыкул У.Міхеева «Партизанская разведчыца» (аб Л.Касцецкай), с.3

Полацк, 1983.

ПГАЗ КП 3-913/40

166. «Сцяг камунізму» № 51 ад 1 красавіка 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул М.Маніса «Камісар прымае бой», с.3
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП 3-913/41

167. «Сцяг камунізму» № 52 ад 2 красавіка 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

«Наш Полацк.Навіны гарадскога жыцця», фотаздымак цеплахода «Полацк», с.4.
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП 3-913/42

168. «Сцяг камунізму» №71 ад 7 мая 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул І.Вільчынскага «Слова пра аднапалчаніна» (пра К.Д. Хадкевіча), с.2.
Падборка артыкулаў «На варце Полацкага неба», с.3
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП 3-913/43

169. «Сцяг камунізму» № 103 ад 1 ліпеня 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Артыкул І.Вільчынскага «Радаснае свята вызвалення, с.2
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП 3-913/45

170. «Сцяг камунізму» № 125 ад 9 жніўня 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі

Артыкул Г.Пятрова «Падпольны райком дзейнічае» (аб падпольшчыках Полаччыны), с.2-3
Полацк, 1983.
ПГКЗ КП 3-913/26

171. «Сцяг камунізму» № 124 ад 10 жніўня 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Артыкул аб ганаровым чыгуначніку А.П.Кастрыцы, с.2
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП №-913/44

172. «Сцяг камунізму» № 163 ад 19 кастрычніка 1983 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.

Некралог з прычыны смерці Л.Г.Дэйніс, с.4.
Полацк, 1983.
ПГАЗ КП 3-913/25

173. «Сцяг камунізму»№ 143 ад 13 верасня 1985 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул «Прызначаем з музыкай сустрэчу» (аб другім канцэртным сезоне ў Сафійскім саборы), с.4
Полацк, 1985.
ПГАЗ КП 3-913/24

174. «Сцяг камунізму» № 147 ад 17 верасня 1985 года. Рэдактар П.В.Кавалеўскі.
Артыкул М.Маніса «Народжаны ў агні рэвалюцыі» (пра камсамол Полаччыны), с.2.
Полацк,1986.
ПГАЗ КП 3-913/22

ФОТАЗДЫМКІ

175. Буклет мініяцюрны «Полоцкъ»
Фотамастак Бермант
Змяшчае дзесяць відаў горада Полацка пачатку 20 ст.
Полацк,1910.
Тонкі кардон, фотапапера.
Фотатыпія, цісненне.
2,7х4,8 (26,8)
ПГАЗ КП 2-1422/1

176. Альбом з фотаздымкамі з пачатку 20 ст. да 80-х гадоў 20 ст., якія сабраў І.П.Дэйніс
Змяшчае 120 чорна-белых і 1 каляровы фотаздымак. На іх сам Іван Пятровіч, яго жонка, сёстры жонкі, родныя, сябры, знаёмыя.
Полацк, 80-я гады 20 ст.
Кардон, ледырын, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, фотатыпія, рукапіс.
22,8х29,8х3,5 (61,0)
ПКМ КП 2-1422/10

177. Альбом з фотаздымкамі,прысвечаны сёстрам Казьяніным, які склаў І.П.Дэйніс.
Змяшчае 39 чорна-белых фотаздымкаў. Складаецца з трох раздзелаў, кожны з якіх прысвечаны адной з сясцёр.
Полацк, 20-70-я гады 20 ст.
Кардон, ледырын, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, фотатыпія, рукапіс.
21,0х29,8х2,2(57,0)
ПКМ КП 2-1422/11

178. Фотаздымак удзельнікаў спартыўных спаборніцтваў Полацкіх аб'яднаных камандзірскіх курсаў. У цэнтры Я.Фабрыцыус. (Копія)
Полацк, 1922
Фотапапера.
Адбітак чорна-белы.
10,0x15,0
ПКМ КДФ 1- 493

179. Фотаздымак групы з выявай Змітрачонка А.Ф., Дэйніса І.П. і Міхеева М.М. на фоне разбуранага Мікалаеўскага сабора.
Полацк, лістапад 1962 года.
Фотапапера глянцавая.
Адбітак чорна-белы 7,5x12
ПГАЗ КП 1-230

180. Фотаздымак групавы з выявай Дэйніса І.П., Змітрачонка А.Ф. і Міхеева І.М. на фоне разбуранага будынка былога Полацкага кадэцкага корпуса.
Полацк, 1962.
Фотапапера глянцавая.
Адбітак чорна-белы.
7,5x11,9
ПГАЗ КП 1-231

181. Фотаздымак пагрудны Дэйніса І.П. - Ганаровага грамадзяніна г. Полацка.
Полацк, 1969.
Фотапапера.
Адбітак чорна-белы. 8,8x6,3
ПКМ КП 5-2567

УЗНАГАРОДЫ

182. Медаль «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941- 1945 гг.»
Масква, 1945.
Латунь, стужка муаравая шаўковая.
Штампоўка.
д.32 мм
ПКГЗ КП 14-10682.

183. Медаль «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина»
Масква, 1970
Латунь, стужка шаўковая муаравая.
Штампоўка.
д.32 мм
ПГКЗ КП 14-10683

184. Памятны знак «Пятидесятилетие Союза ССР»
Масква, 1972
Метал.
Штампоўка.
35x35 мм
ПГКЗ КП 14-10687

185. Медаль «Тридцать лет победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
Масква, 1975
Латунь, стужка шаўковая муаравая.
Штампоўка.
д.36 мм
ПГКЗ КП 14-10685

186. Медаль «Ветеран труда».
Узнагароджаны Дэйніс І.П. у 1975 годзе.
Масква, 1975.
Тампак, серабро, стужка шаўковая муаравая.
Чаканка.
д.34 мм
ПГАЗ КП 14-10684

187. Медаль сувенірны «40 год вызвалення Полацка. 1944- 1984»
Мінск, 1984.
Метал.
Штампоўка.
д.67 мм
ПГКЗ КП 10688

188. Медаль «Сорок лет победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
Масква, 1985 Латунь.
Штампоўка, стужка шаўковая муаравая.
д.32 мм
ПГКЗ КП 14-10686

АСАБІСТЫЯ РЭЧЫ І ПРАДМЕТЫ

189. Цэгла чырвоная з забудовы XVI-XVII ст., знойдзеная Дэйнісам І.П. каля вайсковага шпіталя ў 50-х гадах 20 ст.
Полацк, XVI-XVIII ст.
Гліна.
Абпал, фармоўка.
25,0x12,5x5,5
ПКМ КП 2-1422/6

190. Манета наміналам 2 капейкі
Пецярбургскі манетны двор/ Расійская імперыя,1811.
Знойдзена Дэйнісам І.П. пад час раскопак каля Мікалаеўскага сабора у Полацку ў 60-я 20 ст.
Медзь.
Чаканка.
д.29
ПКМ КП 2-1422/2

191. Манета наміналам 1 капейка
Пецярбургскі манетны двор/Расійская імперыя,1903.
Знойдзена І.П.Дэйнісам пад час раскопак каля Мікалаеўскага сабора ў Полацку ў 60-я гады 20 ст.
Медзь.
Чаканка.
д.22
ПКМ КП 2-1422/3

192. Стакан фаянсавы для ручак і алоўкаў з выявай Полацкага Сафійскага сабора і надпісам «Полоцк.1100 лет».
Мінск-Полацк,1962.
Фаянс, глазур.
Фармоўка, абпал, фота.
11,5x8,5x4,5
ПКМ КП 2-1422/5

193. Часы карманныя швейцарскай фірмы, якія ў 1910 годзе Івану Пятовічу падарыў яго бацька Петр Іосіфавіч Дэйніс.
Швейцарыя, пачатак 20 ст.
Метал.
Фабрычная вытворчасць.
д.50 мм
ПКМ КП 2-1422/4

МАТЭРЫЯЛЫ І ДАКУМЕНТЫ ДЭЙНІС Л.Г. (1897-1983)

Дэйніс Любоў Георгіеўна (народж.Казьяніна) - старэйшы выкладчык школ горада Полацка, жонка І.П.Дэйніса. Нарадзілася ў Полацку. У 1917 годзе закончила Полацкую жаночую гімназію. Пачала выкладаць у школе з 1919 года. У 1937 годзе закончила III курсы Маскоўскага інстытута замежных моў (нямецкая мова).Да вайны 1941-1945 гадоў працавала ў школах Полацка № 10,5,8 і чыгуначнай школе ў Грамах. У час вайны знаходзілася разам з сям'ёй на Урале. Працавала у Белаярскай і Шчучанскай школах.

З 1945 па 1959 год была дырэктарам II сямігадовай школы ў Полацку. У 1959 годзе пайшла на пенсію. Педагагічны стаж - 40 гадоў.

Узнагароджана Ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі «За доблестный труд в Великой Отечественной войне», юбілейнымі медалямі, значком «Отличник просвещения БССР»

ДАКУМЕНТЫ

194. «Аттестат об окончании Полоцкой женской гимназии Козьяниной Л.Г»
Полацк, 1915.
Папера з вадзянымі знакамі.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
35,45,0
ПГАЗ КП 4-1010/53

195. «Свидетельствооб окончании VIII дополнительного класса Полоцкой женской гимназии Козьяниной Л.»
Полацк,1917.
Папера з вадзянымі знакамі.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
35,2x22,5(45,0)
ПГАЗ КП 4-1010/54

196. «Выпіс актаў грамадзянскага стану Полацкага гарвыканкама аб ўступленні ў шлюб Казьянінай Л.Г. і Дэйніса І.П.»
Полацк, 1923 год.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
17,3х17,0
ПГАЗ КП 4-1010/48

197. «План строений, принадлежащих наследницам Казьянин, расположенных по Замковой ул. дом № 1.»
Склаў і чарціў слухач Лестэхнікума М.Валенцьяновіч
Полацк, 1923.
Папера.
Рукапіс, чарцёж.
21,8х35,0
ПГАЗ КП 4-1010/70

198. «Трудовой список Дейнис Л.Г.»
На 6-ці лістах.
Полацк, 1927.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
21,0х15,5
ПГАЗ КП 4-1010/40

199. «Свидетельство Центрального института заочного обучения иностранным языкам Дейнис Л.Г. об окончании курса в объёме второго концентра.»
Масква,1936
Папера.
Друк тыпаграфскі.
17,5х26,0
ПГАЗ КП 4-1010/63

200. «Свидетельство Центрального Института заочного обучения иностранным языкам Дейнис Л.Г. об окончании курса немецкого языка и получения звания переводчика средней квалификации»
Масква,1937.
Папера.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс.
17,0х26,0
ПГАЗ КП 4-1010/64

201. Атэстат № 1293 Наркамата асветы на званне настаўніка сярэдняй школы на імя Дэйніс Л.Г. аб заканчэнні курсаў замежных моў.
Мінск,1938.
Папера мелаваная.
Друк шматколерны, рукапіс.
33,1х23,6
ПГАЗ КП 4-1010/49

202. «Справка о работе в Белоярской НСШ Уральской обл. Дейнис Л.Г.»
Белаярскае, 1943.
Папера.
Рукапіс. 10,5х16,6
ПГАЗ КП 4-1010/59

203. «Пенсионное удостоверение Дейнис Л.Г.»
Масква, 1944.
Папера.
Друк тыпаграфскі,рукапіс.
9,6х7,1 (20,6)
ПГАЗ КП 4-1010/65

204. «Справка о работе преподавателем в Щучанской СШ Челябинской области Дейнис Л.Г.»
Шчучанск,1944.
Папера.
Рукапіс.
19,9х15,0
ПГАЗ КП 4-1010/60

205. «Справка № 365 Полоцкого горсобеса Дейнис Л.Г о получении пенсии за выслугу лет.»
Полацк, 1945.
Папера.
Рукапіс.
10,2х16,8
ПГАЗ КП 4-1010/66

206. Пасведчанне да медаля «За доблесный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов» на імя Дэйніс Л.Г.
Масква,1946.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,0х8,0
ПКМ КП 2-1267/1

207. «Анкета кандидата партии, вступающего в члены ВКП(б)» на імя Дэйніс Л.Г.
Полацк, 1947.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
28,5х20,3
ПГАЗ КП 4-1010/43

208. «Временное удостоверение № 668» да знака «Отличник народного просвещения» на імя Дэйніс Л.Г.
Мінск,1947.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
17,2х20,8
ПГАЗ КП 4-1010/45

209. Аўтабіяграфія Дэйніс Любові Георгіеўны. На 3-х стар.
Полацк, 1948.
Папера.
Рукапіс.
20,5х17,0 (33,5)
ПГАЗ КП 4-1010/46

210. Грамата Пачотная Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Дэйніс Л.Г. у сувязі з 30-годдзем БССР.
Мінск, 1949.
Папера, шоўк, ледырын.
Друк тыпаграфскі рукапіс.
33,0х22,5
ПГАЗ КП 4-1010/38

211. Віншаванне Міністра адукацыі БССР з нагоды ўзнагароджвання Дэйніс Л.Г. Ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.
Мінск.1949.
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
20,7x14,8
ПГАЗ КП 4-1010/44

212. Квітанцыя аб аплаце за вучобу ў вячэрнім Універсітэце марксізма-ленінізма Дэйніс Л.Г.
Полацк, 1949.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5x8,7
ПГАЗ КП 4-1010/51

213. «Зачетная книжка № 11 Университета марксизма-ленинизма» на імя Дэйніс Л.Г.
На 6-ці лістах.
Полацк, 1949.
Папера, штапель, кардон.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
9,7x12,6 (25,7)
ПГАЗ КП 4-1010/50

214. «Личный листок по учёту кадров» на імя Дэйніс Л.Г.
На 2-х лістах.
Полацкая абласная друкарня.
Полацк, 1949.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
29,0x42,0
ПГАЗ КП 4-1010/41

215.Квітанцыя аб аплаце вучобы у вячэрнім Універсітэце марксізма-ленінізма Дэйніс Л.Г.
Полацк, 1950.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5x8,5
ПГКЗ КП 4-1010/52

216. «Приказ № 544 по Полоцкому облоно о возложении обязанностей заведующей гороно на Дейнис Л.Г.»
Полацк, 1952.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
30,0х21,6
ПГЗ КП 4-1010/58

217. «Справка № 365 Полоцкого гороно о работе Дейнис Л.Г. директором семилетней школы № 2 г.Полоцка.»
Полацк, 1952.
Папера.
Машынапіс.
15,0х20,8
ПГАЗ КП 4-1010/61

218. «Справка № 102 Полоцкого гороно Дейнис Л.Г. о работе на должности заведующего гороно.»
Полацк, 1953.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
17,4х20,6
ПГАЗ КП 4-1010/73

219. «Удостоверение Полоцкого гороно о педагогической дзеятельности Дейнис Л.Г.»
Полацк, 1953
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
30,0х21,5
ПГАЗ КП 4-1010/57

220. Наградны ліст на імя Дэйніс Л.Г.
На 2-х лістах.
Друкарня «Красный печатнік»
Мінск-Полацк, 1955.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
ПГАЗ КП 4-1010/42

221. «Справка Полоцкого отдела народного образования о трудовой деятельности Дейнис Л.Г.» (Копия)
Полацк, 1958.
Папера.
Машынапіс.
30,0x21,0
ПГАЗ КП 4-1010/56

222. «Справка Полоцкого гороно об освобождении от работы Дейнис Л.Г. в связи с выходом на пенсию.»
Полацк, 1959.
Папера.
Машынапіс.
14,4x20,5
ПГАЗ КП 4-1010/62

223. «Почетная грамота Полоцкого ГК КПБ Дейнис Л.Г.» Узнагароджана ў сувязі з Днём настаўніка.
Полацк, 1965.
Кардон.
Шматколерны друк, машынапіс.
29,4x21,3
ПГАЗ КП 4-1010/55

224. Віншавальны адрас Полацкага ГК КПБ I гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Дэйніс Л.Г. са святам 50-годдзя БССР і КПБ.
Полацк, 1969.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
18,8x13,8 (27,5)
ПГАЗ КП 4-1010/69

225.Пасведчанне да юбілейнага медаля «За добросовестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина» на імя Дэйніс Л.Г.
Масква,1970.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,0x8,0 (16,0)
ПКМ КП 2-1266/2

226. Пасведчанне да юбілейнага медаля «Тридцать лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов» на імя Дэйніс Л.Г.
Масква, 1975.
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,7х8,0 (16,0)
ПКМ КП 1268/2

227. «Приветственный адрес Полоцкого ГК КПБ Дейнис Л.Г. в связи с 60-летием Великой Октябрьской Социалистической революции»
Полацк, 1977
Папера мелаваная.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
20,0х30,0
ПГАЗ КП 4-1010/39

228. Пасведчанне аб смерці І-РО №414604 на імя Дэйніс Л.Г.
Полацк, 1983.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
21,0х15,0
ПГАЗ КП 4-1010/47

ФОТАЗДЫМКІ

229. Фотаздымак Дэйніс Л.Г. пагрудны.
Полацк, 1967.
Фотапапера.
Адбітак чорна-белы.
3,5х2,5
ПГАЗ КП 4-1010/67

230. Фотаздымак Дэйніс Л.Г. пагрудны.
Полацк, 1980.
Фотапапера глянцавая.
Адбітак чорна-белы..
3,5х2,5
ПГАЗ КП 4-1010/68

УЗНАГАРОДЫ

231. Ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга № 77272.
Масква, 1949.
Золата, серабро.
Ліццё.
д.45,0 мм
ПГАЗ КП 2-1265/1

232. Значок «Выдатнік народнай асветы БССР»
Мінск, 1967.
Медзь, эмаль.
Чаканка.
3,8х2,5
ПКМ КП 2-1269/1

233. Медаль «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.І.Ленйна»
Масква, 1970.
Латунь, стужка шаўковая муаравая.
Чаканка.
д.32 мм.
ПГАЗ КП 2-1266/1

234. Медаль «30 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.».
Масква, 1975.
Латунь, муаравая шаўковая стужка.
Чаканка.
д.36 мм
ПКМ КП 2-1268/1

МАТЭРЫЯЛЫ АЛЕКСАНДРОВІЧ А. Г. (1892-1979)

Александровіч Алена Георгіеўна (ураж. Казьяніна) - сястра Дэйніс Любові Георгіеўны. Нарадзілася ў 1892 годзе ў Полацку. У 1910 годзе закончила Полацкую жаночую гімназію. Потым 3 гады працавала ў сельскай школе былой Юравіцкай воласці. З 1913 па 1934 год працавала ў пачатковых класах школ г.Полацка. З 1934 па 1941 год працавала выкладчыкам нямецкай мовы ў сярэдніх школах № 1, 2 г.Полацка.

У 1938 годзе закончыла 3 курсы Інстытута замежных моў у Маскве. У 1941-1944 гадах працавала ў школах Курганскай і Чалябінскай абласцей. Пасля вайны вярнулася ў Полацк. Працавала ў СШ № 7. У 1957 годзе пайшла на пенсію. Памерла ў 1979 годзе.

Узнагароджана Ордэнам Леніна, ордэнам «Знак Почёта», медалямі «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов», «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И. Ленина», знакам «Выдатник народнай асветы БССР».

ДАКУМЕНТЫ

235. Атэстат № 1280 Народнага Камісарыята Асветы БССР на званне настаўніка сярэдняй школы на імя Александровіч А.Г.
Мінск, 1938.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
33,0х23,8
ПГАЗ КП 4-1010/87

236. «Орденская книжка Александрович Е.Г.»
Масква, 1949.
Папера, кардон, каленкор.
Друк тыпаграфскі, цісненне, рукапіс.
10,5х7,5(14,8)
ПКМ КП 2-1272

237. «Удостоверение к медали «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов» на имя Александрович Е.Г.»
Масква, 1946.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,9х7,8 (15,8)
ПКМ КП 2-1273/2

238. «Извещение Полоцкого областного Совета депутатов трудящихся Александрович Е.Г. о созыве 3-й сессии Облсовета депутатов.»
Полацк, 1948.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
15,0х10,5(21,1)
ПГАЗ КП 4-1010/78

239. «Личный листок по учёту кадров Александрович Е.Г. с указанием мест трудовой деятельности.» На 2-х лістах.
Полацк, 1949.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
30,0x42,0
ПГАЗ КП 4-1010/86

240. Пасведчанне № 122 Заслужаннага настаўніка школы БССР на імя Александрович А.Г. На 3-х лістах.
Мінск, 1949.
Папера, кардон, каленкор.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5x16,0
ПГАЗ КП 4-1010/98

241. Пачотная грамата Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб прысваенні звання «Заслужанага настаўніка школы БССР» Александровіч А.Г. У папцы.
Мінск, 1949.
Папера, кардон, тканіна.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, цісненне.
28,5x23,0(46,0)
ПГАЗ КП 4-1010/89

242. «Извещение №156-и исполнительного комитета Полоцкого областного Совета депутатов трудящихся Александрович Е.Г. о присвоении звания «Заслуженного учителя школы БССР».
Віцебск, 1950.
Папера.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс.
14,7x20,8
ПГАЗ КП 4-1010/93

243. «Автобиография Александрович Е.Г.» На 2-х лістах.
Полацк, 1951.
Папера.
Рукапіс.
20,5x16,5(33,0)
ПГАЗ КП 4-1010/92

244. Дэпутацкі білет № 17 Александровіч А.Г. Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных.
Віцебск, 50-я гады 20 ст.
Кардон, папера, каленкор.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
7,0х9,7(19,5)
ПГАЗ КП 4-1010/77

245. Дэпутацкі білет № 21 Александровіч А.Г. Віцебскага абласнога Савета народных дэпутатаў. З наклеенай асабістай фотакарткай памерам 3,0х2,5
Віцебск, 50-я гады 20 ст.
Кардон, папера, каленкор, фотапапера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс, адбітак чорна-белы.
7,0х10,0(19,8);
ПГАЗ КП 4-1010/75

246. Пасведчанне аб выбранні дэпутатам Александровіч А.Г па Цэнтральнай выбарчай акруге № 21 Г.Полацка.
Полацк, 1957
Тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,7х8,3(16,6)
ПГАЗ КП 4-1010/91

247. «Справка №133 Полоцкого городского отдела народного образования Александрович Е.Г. для предоставления в горсобес»
Полацк, 1957.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
28,7х20,3
ПГАЗ КП 4-1010/94

248. «Копия удостоверение № 2294 от 13 мая 1927 года Полоцкого отдела народного образования о местах работы Александрович Е.Г.»
Полацк, 1957.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
21,8х20,2
ПГАЗ КП 4-1010/95

249. «Приказ №128 Полоцкого городского отдела народного образования об освобождении от работы Александрович Е.Г. в связи с уходом на пенсию.»
Полацк, 1958.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
29,0х20,3
ПГАЗ КП 4-1010/84

250. «Грамота Полоцкого ГК КПБ и исполкома городскго Совета Александрович Е.Г. за высокие показатели в работе»
Полацк, 1959.
Папера.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс, цісненне.
34,5х24,8
ПГАЗ КП 4-1010/81

251. Пасведчанне пенсійнае №316743 Полацкага гарсабеса на імя Александровіч А.Г.
Полацк, 1959.
Папера, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,0х7,3 (14,7)
ПГАЗ КП 4-1010/76

252. Прафсаюзны білет №01041501 на імя Александровіч А.Г.
Полацк, 1960.
Папера, кардон, тканіна.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5х7,5(15,0)
ПГАЗ КП 4-1010/79

253. «Удостоверение Полоцкого отдела народного образования об утверждении общественным инспектором Полоцкого гороно Александрович Е.Г.»
Полацк, 1964.
Папера.
Машынапіс, рукапіс.
16,6х20,8
ПГАЗ КП 4-1010/83

254. «Удостоверение к юбилейной медали «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина» на имя Александрович Е.Г.»
Масква, 1970.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,0х7,9 (15,9)
ПКМ КП 2-1274/2

255. «Почетная грамота Витебского обкома КПБ и исполкома областного Совета народных депутатов Александрович Е.Г в связи с 60-летием БССР и КПБ.» У вокладцы.
Віцебск, 1978
Папера, тонкі кардон.
Друк тыпаграфскі, машынапіс, рукапіс.
31,0х21,3(42,6)
ПГАЗ КП 4-1010/88

256. Пасведчанне І-РО № 366744 Полацкага ЗАГСа аб смерці Алексанровіч Алены Георгіеўны
На адным лісце.
Полацк, 1979.
Папера з вадзянымі знакамі.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
21,0х15,2
ПГАЗ КП 4-1010/82

ФОТАЗДЫМКІ

257. Фотаздымак Александрович А.Г. пагрудны.
Полацк, 1965.
Фотапапера.
Адбітак чорна-белы.
10,0х7,5
ПГАЗ КП 4-1010/74

УЗНАГАРОДЫ

258. Медаль «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов».
Масква, 1946.
Медзь, стужка шаўковая муаравая.
Штпампоўка..
д.32 мм
ПКМ КП 2-1273/1

259. Ордэн Леніна №81796.
Масква, 1949.
Золата, серабро, плаціна, стужка шаўковая муаравая.
Чаканка.
40,5x38,0 (шырыня стужкі 29 мм)
ПКМ КП 2-1270

260. Ордэн «Знак Почёта» №»107166.
Масква, 1949.
Золата, серабро, стужка муаравая шаўковая.
Чаканка.
46,0x32,5 (шырыня стужкі 24 мм)
ПКМ КП 2-1271.

261. Знак «Выдатнік народнай асветы БССР»
Мінск,1965.
Медзь, эмаль.
Чаканка.
3,8x2,5
ПКМ КП 2-1275.

262. Медаль «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина»
Узнагароджана Александровіч А.Г.
Масква, 1970.
Латунь, стужка шаўковая муаравая.
д.32 мм (шырыня стужкі 24 мм)
ПКМ КП 2-1274/1

АЛЕКСАНДРОВА Уладзімір Фёдаравіч (1884-1947) – муж Александровіч А.Г. Працаваў у розных ўстановах Полацка рахункаводам, статыстам. У полацкім лясным тэхнікуме бухгалтарам і бібліятэкарам.

263. Членскі білет №895149 прафсаюза работнікаў дзяржаўных ўстаноў на імя Александровіча У.Ф.
Полацк, 1941
Папера, кардон, тканіна
Друк тыпаграфскі, рукапіс
10,5x7,7(15,5)
ПГАЗ КП 4-1010/80

264. «Трудовая книжка на имя Александровича В.Ф.»
Полацк, 1945
Папера, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
14,4x10,0(20,3)
ПГАЗ КП 4-1010/90

МАТЭРЫЯЛЫ КАЗЬЯНІНАЙ В.Г.

Казьяніна Вера Георгіеўна (1894-1981) - сястра Дэйніс Л.Г.

Нарадзілася ў Полацку. Закончыла Полацкую жаночую гімназію ў 1914 годзе. Настаўнічала з 1914 года спачатку ў сельскіх школах, а з 1922 года ў Полацкіх гарадскіх школах № 10, 12. У час Вялікай Айчыннай вайны знаходзілася і працавала ў школе на Урале. Пасля вайны працавала ў І Савецкай школе. У 1958 годзе пайшла на пенсію.

Узнагароджана Ордэнам Леніна, медалямі «За доблестный труд во время Великой Отечественной войны 1941-1945 г», «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина».

ДАКУМЕНТЫ

265. «Аттестат об окончании Полоцкой женской гимназии на имя Козьяниной Веры Георгиевны.» На 2-х лістах.
Полацк, 1914.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
35x45
ПГАЗ КП 4-1010/71

266. Атэстат Наркамата Асветы БССР на званне настаўніка пачатковай школы на імя Казьянінай В.Г.
Мінск, 1938
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
33,0x23,0
ПГАЗ КП 4-1010/72

267. «Орденская книжка № 988455 на имя Козьяниной В.Г.»
Москва, 1949.
Папера, каленкор, кардон.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
10,5x7,6(14,8)
ПКМ КП 2-1276/2

268. «Удостоверение к юбилейной медали «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина» на имя Козьяниной В.Г.»
Масква, 1970.
Папера.
Друк тыпаграфскі, рукапіс.
11,0х8,0(16,0)
ПКМ КП 2-1277/2

УЗНАГАРОДЫ

269.Ордэн Леніна №81795.
Масква, 1949
Золата, серабро, плаціна, стужка муаравая шаўковая.
Чаканка.
40,5х38,0
ПКМ КП 1276/1

270. Медаль «За доблестный труд. В ознаменоваие 100-летия со дня рождения В.И.Ленина»
Масква, 1970.
Латунь.
Чаканка.
д.32 мм
ПКМ КП 2-1277/1

ДАДАТАК

З гісторыі газеты

«Сцяг камунізму»: Орган Полацкага райкама і гаркама КПБ, раеннага і гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных. Пад такой назвай выходзіць з лістапада 1952 года. Сваю гісторыю пачынае з 1917 года. Першы нумар газеты «Революционный голос» выйшаў 17 красавіка 1917 года. З лістапада 1917 года да лістапада 1918 года «Известия Полоцкого Совета рабочих, крестьянских и солдатских депутатов». З лістапада 1918 года «Полоцкая красная газета».

З 1919 года выходзіла у Дрэтуні пад назвай «Октябрьское эхо». З лютага 1922 года пад назвай «Красное знамя» як орган павятовага выканаўчага камітэта.

З верасня «Полоцкій пахарь», як орган акружнога камітэта РКП(б). З 1926 года пачала выходзіць на беларускай мове пад назвай «Чырвоная Полаччына».

У 1936-1938 гадах мела назву «Бальшавік Полаччыны». З 1939 года - «Бальшавіцкі шлях». У гады вайны 1941-1945 гадоў выдавалася падпольна.

У 1945-1952 гадах «Бальшавікі шлях» як гарадская газета. Раенная газета называлася «Сталінскі шлях».

З 1990 года газета носіць назву «Полацкі веснік»

Кароткая інфармацыя аб матэрыялах, якія не ўвайшлі ў каталог

Некаторая частка матэрыялаў і прадметаў, якія сабраў альбо напісаў Іван Пятровіч знаходзяцца ў іншых музеях і ўстановах г.Полацка, у Віцебску,

Мінску, Маскве.

1. Музей-кватэра В.Васняцова ў Маскве.

Сюды былі перададзены дакумент Дэйніса Пятра Іосіфавіча 1915 года.

2. Дзяржаўны музей Беларусі.

Сюды перадаў ў 1974 г.Іван Пятровіч 1 фотаздымак і 8 дакументаў 20-х гадоў 20 ст.

3. Віцебскі краязнаўчы музей.

У 1977 г. былі перададзены 3 дакументы.

4. Полацкі занальны архіў.

Матэрыялы гістарычнага характару сям'і Дэйнісаў, Казьяніных.

5. Полацкая ЦБС.

Некаторыя ўспаміны па гісторыі бібліятэчнай справы ў Полацку.

Артыкул Й.П.Дэйніса «О библиотеках Полоцка до 1917 года»

6. Бібліятэка Полацкага ляснога тэхнікума.

Вялікая бібліятэка кніг пераважна мастацкай літаратуры, падшыўкі часопісаў «Огонёк», «Крокодил», «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі», розныя турыстычныя схемы.

Змест

Ашуева В.Я. Беларускія выданні на рускай мове к.XIX - пач.XXстст. у фондах НПГКМЗ.......................... 3

Гаврилов В.В. Создание научного архива в НПИКМЗ............ 7

Галюк Е.М. Монеты Речи Посполитой в фондах НПИКМЗ (обзор коллекции)..16

Лугіна Н.Г. Кафля сярэдзіны XVI - пачатку XX стст. з раскопак Н.І.Здановіч..21

Орлова Т.А. Эклектизм в архитектуре. Дома, выстроенные в Полоцке в к.XIX-н.XXвв. в «кирпичном» стиле 53

Смирнова Т.Р. Социально-педагогический аспект работы отдела музейной педагогики на примере работы с детьми девиантного поведения...........................62

Сяргеенка Н.А. Грамадска-палітычныя арганізацыі Полацка ў 80- 90-х гг. XX ст..65

Ушакова Е.А. Коллекция самоваров в фондах НПИКМЗ......68

Цісленка ЮЛ. Каталог «Полацк на старых паштоўках»........79

Шумович Е.В. Минея общая 1628г. в фондах НПИКМЗ......140

Шупенька І.А. Каталог асабістага архіва І.П.Дэйніса..........145

МАТЭРЫЯЛЫ
навукова-практычнай канферэнцыі
(па выніках навукова-даследчай работы ў 2001г.)

Фармат 60х84 1/16. Папера афсетная. Заказ 6357. Тыр. 50.

Надрукавана з арыгінал-макета заказчыка
ПРУПП "Спадчына Ф. Скарыны"
211400, г. Полацк, вул. Гагарина, д. 8.